

Löytökeskittymiä savimailla

Rautakautisten asuinpaikkojen tutkimus pelloilta

Saara Mäkelä

Pro gradu -tutkielma

Arkeologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

MÄKELÄ, SAARA: Löytökeskittymiä savimailla. Rautakautisten asuinpaikkojen tutkimus pelloilta.

Pro gradu -tutkielma, 79 sivua.

Arkeologia

Marraskuu 2021

Rautakautisten asuinpaikkojen on pitkään ajateltu sijaitsevan moreenisilla tai hiekkaisilla mäkialueilla. Savisilta peltoalueilta löytyy kuitenkin nykyään runsaasti esihistoriallista aineistoa: sekä yksittäisiä irtolöytöjä että selkeitä löytökeskittymiä. Yksi syy löytömäärän suureen kasvuun on suosittu metallinilmaisinharrastus. Tutkielmassa tarkastellaan savipitoisilta pelloilta systemaattisen inventoinnin ja prospektoinnin yhteydessä havaittuja löytökeskittymiä.

Tutkielmassa käsiteltävä aineisto on kerätty Aurajokilaaksoalueelta neljältä peltoalueelta erilaisin inventointi- ja prospektointimenetelmin, kuten pintapoimimalla ja metallinilmaisinspektoimalla. Tutkielmassa tulkitaan peltoalueiden luonne, funktio ja ajoitus kerätyn aineiston pohjalta. Havaitut löydöt otettiin kentällä talteen tarkkojen koordinaattitietojen kanssa GPS-laitteella, ja löydöistä tehtiin spatiaalista levintää osoittavat levintäkartat. Levintäkarttoja tarkastelemalla peltoalueilta havaittiin löytökeskittymiä, jotka analysoitiin levinnän ja löytöaineiston perusteella. Peltoalueiden aineiston eri löytöryhmien, kuten keramiikan ja palaneen saven, levintää tarkastelemalla tulkittiin peltoalueiden mahdollisia käyttötarkoituksia.

Neljästä tutkitusta peltoalueesta kaksi tulkittiin aineiston perusteella myöhäisrautakautisiksi asuinpaikoiksi. Kaksi tutkittua peltoaluetta osoittautui tarkemman tarkastelun myötä epäselvemmiksi asuinpaikkoihin liittyviksi toiminta-alueiksi.

Asiasanat: *asuinpaikat, Aurajokilaakso, inventointi, Kaarina, Lieto, metallinilmais, myöhäisrautakausi, peltolöydöt, peltoasuinpaikat, pintapoiminta, prospektointi, rautakausi, Ravattula, ristiretkiaika, spatiaalinen analyysi, viikinkiaika*

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	1
1.1. Rautakautisten asuinpaikkojen tutkimisen taustaa.....	1
1.2. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	6
1.3. Tutkimuksen toteutus	9
2. Aurajokilaaksoalueen ja rautakautisten asuinpaikkojen tutkimushistoriaa.....	12
2.1. Rautakautinen asutuskuva Varsinais-Suomessa.....	12
2.2. Tutkittavien peltoalueiden ja niiden ympäristön tutkimushistoria.....	14
3. Työssä käytetyt menetelmät	17
3.1. Tapaustutkimus	17
3.2. Kentällä käytetyt menetelmät.....	18
3.2.1. Pintapöimintä	19
3.2.2. Metallinilmaisinprospektointi	24
4. Aineisto.....	25
4.1. Kaarina Ravattula Saloranta.....	25
4.1.1. Salorannan peltoalueen löydöt.....	27
4.2. Kaarina Ravattula Mattila	31
4.2.1. Mattilan peltoalueen löydöt	32
4.3. Lieto Moisio Alitalo	34
4.3.1. Alitalon peltoalueen löydöt.....	36
4.4. Lieto Pettinen Hanhioja.....	39
4.4.1. Hanhiojan peltoalueen löydöt	41
5. Peltoalueiden löytöjen levintä.....	51
5.1. Salorannan löytöaineiston levintä ja tulkinta	52
5.2. Mattilan löytöaineiston levintä ja tulkinta.....	54
5.3. Alitalon löytöaineiston levintä ja tulkinta	56
5.4. Hanhiojan löytöaineiston levintä ja tulkinta.....	59
6. Tulokset ja johtopäätökset.....	62
7. Lopuksi	72
Lähteet ja kirjallisuus.....	74

1. JOHDANTO

1.1. Rautakautisten asuinpaikkojen tutkimisen taustaa

Rautakautisia asuinpaikkoja tunnetaan Suomesta edelleen melko vähän. Suomalaisen arkeologisen tutkimuksen pääpaino on pitkään ollut kalmistoissa, ja rautakautista asutusta on pitkälti määritelty kalmistojen lukumäärän kautta (Huurre 2003: 34). Esimerkiksi muinaisjäännösrekisteriä tarkasteltaessa voi huomata, että monilta alueilta tunnetaan runsaasti monenlaista esihistorialliseen ihmisperäiseen toimintaan liittyviä muinaisjäännöksiä, kuten röykkiöitä ja kuppikiviä. Samoilta alueilta kuitenkin puuttuu usein lähes täysin rautakautiset asuinpaikat. Ravattulan kylästä ei esimerkiksi tunnettu ennen vuotta 2020 selkeästi rautakautista asuinpaikkaa, vaikka kylän alueella on runsaasti rautakautisia muinaisjäännöksiä. Ravattulan kylän alueen intensiivisen tutkimuksen ansioista pellolta havaittiin löytökeskittymä, joka sitä tarkasteltaessa tulkittiin viikinkiaikaiseksi asuinpaikaksi (ks. Mäkelä 2020). Syksyllä 2021 Salorannan peltoalueella oleva löytökeskittymä on lisätty muinaisjäännösrekisteriin (MJR1000041861).

Rautakautisten asuinpaikkojen tutkiminen on haastavaa, koska asuinpaikat eivät ole jättäneet juuri minkäänlaisia jälkiä maanpinnan yläpuolelle. Rautakautinen asutus jättää maahan jälkiä lähinnä vain esimerkiksi paalunsijojen ja liesien muodossa. Joissain tapauksissa rautakautisista rakenteista ei ole jälkiä edes maan pinnan alla (Tokoi 2020: 4). Lisäksi esihistorialliset kulttuurikerrokset ovat usein hyvin ohuita, ja erilaisen maankäytön seurauksena nekin ovat saattaneet täysin tuhoutua (Lähdesmäki 2000: 205).

Suomalaisessa arkeologisessa tutkimuksessa on ollut vallitsevana käsityksenä pitkään se, että rautakautiset asuinpaikat sijaitsisivat moreenisilla tai hiekkaisilla mäillä tai mäkialueilla, jotka ympäröivät esimerkiksi peltoalueita (Seppälä 2000: 194; Raninen 2017: 11). Seppälä jatkaa, että uudempien tutkimusten mukaan etenkin nuoremman rautakauden asuinpaikat olisivatkin sijainneet pelloilla. Hyvin tutkittuja peltoalueilla sijaitsevia asuinpaikkoja ovat esimerkiksi 1990-luvulla Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kaivama ja tutkima Raision Ihalan Mullin asuinpaikka (Vuorinen 2009: 19). Vuorisen mukaan Mullin asuinpaikka ajoittuu rautakauden loppuun ja keskiajan alkuun.

Toinen tunnettu niin ikään savisella pellolla sijaitseva asuinpaikka on Pirkkalan Tursiannotko, jossa kaivettiin laajasti 2010-luvulla (Raninen 2017: 7). Kaivauksia jatkettiin myös kesällä ja syksyllä 2021. Tursiannotkon asuinpaikka on ajoitettu nuoremmalle rautakaudelle. Kaivauksia Tursiannotkolla jatkettiin kesällä ja syksyllä 2021. Vuonna 2020 Kokemäen Villiönsuvannolla kaivettiin myös laajaa peltoaluetta, maan sisästä paljastui uusi rautakautinen asuinpaikka (Uotila et al. 2020: 31). Uudempien tutkimusten valossa näyttäisi siis siltä, että yhä useampi nuoremman rautakauden asuinpaikka sijaitsisi pelloilla.

Peltoja on kaivettu myös pienimuotoisemmin, esimerkiksi Raision Jokipellolla järjestettiin pienimuotoisemmat kaivaukset keväällä ja kesällä 2019 (Näränen 2020: 3–6). Näräsen mukaan aluetta ei ole ennestään tutkittu, mutta alueelta on löytynyt rautakautisia löytöjä metallinilmaisinharrastajien toimesta.

Vaikean havaittavuuden lisäksi asuinpaikkojen tutkimisesta tekee haastavan se, että asuinpaikkoja ei ole niin laajasti tutkittu kuin esimerkiksi kalmistoja, ja asuinpaikan määritelmä on kovin joustava ja vakiintumaton (Seppälä 2000: 193). Tieteen termipankin määritelmän mukaan asuinpaikka on paikka, jossa on jäänteitä ihmisasutuksesta (Tieteen termipankki 2021). Kyseinen määritelmä on kuitenkin todella laava, eikä se määrittele, mitä ovat jäänteet ihmisasutuksesta. Se ei esimerkiksi vastaa kysymykseen, kuinka paljon jäänteitä pitää olla, ja minkälaisia niiden tulee olla luonteeltaan, jotta niiden perusteella voisi pitävästi määritellä jonkin paikan olevan juuri asuinpaikka. Tässä tutkimuksessa käytän termiä peltoasuinpaikka kuvaamaan nykyisellä pellolla sijaitsevaa asuinpaikkaa. Asuinpaikalla tässä tutkimuksessa tarkoitan aluetta, jossa on vahvasti asutukseen viittaavia jäänteitä, kuten palanutta savea, keramiikkaa ja muita ihmisten arkiseen elämään ja pysyvään asumiseen liittyviä löytöjä.

Miten asutus sitten rajataan tai määritellään? Suppeimmillaan voisi ajatella asuinpaikan olevan paikka, jossa on asuintalot. Laajimmillaan asuinpaikan voisi käsittää kaikkina sellaisina alueina, joissa on ihmisen jättämiä jälkiä. Asuinpaikkojen voi ajatella jakaantuvan myös moniin eri toiminta-alueisiin (Tokoi 2020: 3–4). Tokoin mukaan tällaisia toiminta-alueita voisivat esimerkiksi olla erilaiset tekemiseen liittyvät alueet, kuten sepän pajat tai muuhun valmistamiseen, kuten keramiikan valmistamiseen tai polttamiseen, liittyvät alueet. Tokoi huomauttaa myös, että tällaiset toiminnot eivät välttämättä ole olleet sidottuja asutukseen. Voisi kuitenkin ajatella, että erilaisten

toiminta-alueiden toimivuuden ja käytettävyyden kannalta olisi järkevää, jos ne olisivat asuinpaikkojen läheisyydessä ja yhteydessä, jotta välimatkat eri toimintojen välillä eivät olisi liian suuria.

Vuorisen (2009: 12–13) mukaan asuinpaikkoihin liittyy erilaiset ihmisten arkielämään ja kotitalouteen liittyvät tekemiset ja asiat, kuten ruoanvalmistus sekä sen nauttiminen ja lasten hoitaminen. Vuorinen jatkaa, että näiden toimintojen keskiössä on usein pidetty varsinaista asuinrakennusta, joka toimii näiden eri toimintojen tapahtumaympäristönä. Vuorisen mukaan asuinpaikkoihin liittyvät asiat ovat voineet sijaita laajoilla alueilla, joka tekee asuinpaikkojen rajaamisesta haastavaa.

Kuten jo edellä on mainittu, rautakautisista asuinpaikkoihin liittyvistä rakennuksista ja rakenteista ei aina ole jäänyt jälkiä maan pinnan alla oleviin maakerroksiin. Esimerkiksi peltojen kyntökerroksiin on saattanut silti jäädä runsaastikin asuinpaikkoihin viittaavia löytöjä. Tällaisia asuinpaikkoihin viittaavia löytöjä ovat esimerkiksi keramiikka, palanut savi ja savitiiviste, palanut tai palamaton luu, erilaiset valmistamiseen liittyvät löydöt kuten saviset painokiekot, sulanut pronssi, rautakuona tai iskokset (ks. esim. Lehtonen 1996: 14–15; Vuorinen 2009: 19).

Palanut savi ja savitiiviste liittyvät hyvin vahvasti rautakautiseen rakentamiseen. Niitä on käytetty esimerkiksi seinien, kattojen ja tulisijojen tiivistämiseen. Saviastioiden palat puolestaan viittaavat muuhun arkiseen ihmistoimintaan, kuten varastoimiseen sekä ruoanlaittoon (Vuorinen 2009: 12, 40, 146). Palaneen saven tunnistaminen esimerkiksi tiilestä on kuitenkin joskus todella haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Pitkään jatkuneen maankäytön seurauksena palat voivat kulua ja pyöristyä, jolloin on hyvin vaikeaa erottaa tiiltä, palanutta savea ja esihistoriallista keramiikkaa toisistaan (Pellinen 2018: 25). Pellisen mukaan erityisesti niin sanotussa talonpoikaisessa poltossa tiili ei aina ole tasaisen punaista, vaan se voi jäädä jopa pinnoiltaan ruskeaksi tai harmahtavaksi.

Oman haasteensa rautakautisten asuinpaikkojen tutkimiseen tuo myös se, että joissain tapauksissa asutus rautakautisilla asuinpaikoilla on jatkunut myös keskiajalle ja historialliselle ajalle. Useilla kylätonteilla historiallisen ajan asutus on saattanut jatkua vuosisatoja myöhäisrautakautisilla paikoilla, jolloin myös arkeologinen löytöaineisto on usein sekoittunut (Raninen & Wessman 2015: 310). Rautakautisten asuinpaikkojen ja historiallisten kylätonttien mahdollinen yhteenkuuluvuus on havaittavissa jokaisella tässä

tutkimuksessa käsiteltävällä alueella, jokaisen tutkitun peltoalueen lähellä on historiallinen kylätontti.

Usein rautakauden ja keskiajan keramiikka on myös tyypiltään hyvin samankaltaista, minkä vuoksi kohteen mahdollinen ajoittaminen on haastavaa (Seppälä 2000: 195). Seppälän mukaan on myös monenlaisia löytöryhmiä, joiden ajoittaminen tarkasti johonkin aikakauteen on liki mahdotonta, esimerkiksi palamatonta ja palanutta luuta sekä palanutta savea voi yleisemmin sanoa rautakautishistoriallisiksi löydöiksi.

Rautakautisia asuinpaikkoja on pyritty etsimään monenlaisin eri keinoin jo useiden vuosikymmenten ajan. Asuinpaikkoja on pyritty löytämään esimerkiksi ilmakuvista (ks. esim. Rantanen & Tiilikkala 2019: 43–46; Saloranta 2000: 21). Ilmakuvista on pyritty havaitsemaan esimerkiksi tummentuneita läikkiä maan pinnassa tai muita mahdollisia anomalioita peltojen pinnoissa (ks. esim. kuva 1). Ilman alueen tarkastamista on kuitenkin mahdotonta vetää tarkkoja johtopäätöksiä mahdollisesta rautakautisesta asutuksesta, koska monet asiat vaikuttavat maan pintaan. Pelloille on esimerkiksi saatettu tuoda muualta maata tai maan väri saattaa vaihdella muista kuin ihmisen aiheuttamista syistä.

Kuva 1. Kuva Pettisten tutkitun peltoalueesta itäkoilliseen kuvattuna maaliskuussa 2021. Silmän korkeudellakin havaittavissa ollut tummentuma maanpinnassa ympyröity vihreällä.

Asuinpaikkoja on pyritty löytämään myös esimerkiksi erilaisten ennustavien mallinnusten avulla. Esimerkiksi Annukka Debenjak-Ijäs teki vuonna 2018 valmistuneessa pro gradu -työssään ennustavaa mallia myöhäisrautakautisesta asutuksesta Uudenmaan maakunnassa. Tutkimuksensa apuna Debenjak-Ijäs käytti myös historiallista kartta-aineistoa. Hän toteaa, että ennustava malli saattoi paremminkin näyttää rautakautiselle toiminnalle suotuisat alueet, eikä suoranaisesti rautakautisen toiminnan sijaintia (Debenjak-Ijäs 2018: 82).

Rautakautista asutusta on koitettu paikantaa myös tutkimalla eri alueiden nimistöä. Vanhoja karttoja on käytetty hyödyksi tässäkin menetelmässä. Tunnetuin nimistöön keskittynyt arkeologinen kirjoitus on A. M. Tallgrenin vuoden 1933 *Hiisi ja Moisio* artikkeli. Tallgren pohtii muun muassa *hiisi-* ja *moisio-*nimisten paikkojen merkitystä ja niiden mahdollista yhteyttä niin sanottuihin muinaispitäjiin. Tallgrenin mukaan (1933: 326–329) *hiisi* sana merkitsi uhripaikka tai vastaavaa muinaista pyhää paikkaa. Tallgren jatkaa *hiisi-* ja *moisio-*sanoihin liittyvää pohdintaansa vuonna 1944 Maarian pitäjän historiassa. Hänen mukaansa Varsinais-Suomen jokaisessa pitäjässä olisi ollut yksi *hiisi* (Tallgren 1944: 32). Tallgren jatkaa, että *moisio* tarkoitti sanana puolestaan mahdollisesti vanhana suomalaisena murrenana umpiaitaa tai aidattua peltoa.

Georg Haggrén (2005: 14) kirjoittaa, että Varsinais-Suomen murteissa ei aidatuista pelloista ole käytetty *moisio-*sanaa. Viron kielessä *moisio* on tarkoittanut kartanoa tai merkittävää taloa (Tallgren 1933: 326–327; Haggrén 2005: 14). Edellä mainitut ovat kuitenkin vain tulkintoja *hiisi-* ja *moisio-*sanojen merkityksistä, eikä pelkästään niiden perusteella voi varmuudella sanoa, että jollakin alueella olisi ollut rautakautista asutusta.

Kuten todettu, rautakautisten asuinpaikkojen tutkiminen on monien eri syiden vuoksi haastavaa. Tunnettujen rautakautisten asuinpaikkojen ja niiden tutkimisen vähyys tuovat oman haasteensa tämän tutkimuksen toteuttamiseen, koska rautakautisia asuinpaikkoja on tutkittu erilaisin kenttämenetelmin melko vähän, ja esimerkiksi laajamittaista aineistoa rautakautisilta asuinpaikoilta on edelleen niukasti. Nämä seikat tekevät asuinpaikan määrittämisestä ja rajaamisesta haastavaa, koska selkeitä määritelmiä rautakautisille asuinpaikoille ei ole.

Inventointia suunniteltaessa on hyvä olla tietoinen aikaisemmasta maankäytöstä, esimerkiksi isojakokarttojen avulla sekä inventoitavan alueen ympäristössä olevista tunnetuista muinaisjäännöksistä. Vanhojen karttojen käytössä voi olla kuitenkin se

ongelma, että ne eivät kerro täysin todenmukaisesti, mitä jollain alueella on aikanaan ollut, niihin on useimmiten merkitty vain omistusten kannalta oleelliset tiedot, kuten tonttien, peltojen ja metsien rajat. Niiden avulla kuitenkin saa esimerkiksi käsityksen siitä, mitkä alueet ovat olleet kauan viljelyksessä tai muussa käytössä tai onko alueella joskus ollut rakennuksia, joita ei enää ole. Kartoissa voi myös olla käytössä paikannimiä tai muita nimityksiä, jotka eivät enää ole käytössä (ks. esim. Lehtinen 2000: 51–62; Debenjak-Ijäs 2018: 24).

Myös inventoitavan alueen maantieteeseen ja muihin erikoisominaisuuksiin tulisi perehtyä kuten alueen mahdolliseen esihistorialliseen toimintaan (Miettinen 2000: 14). Tässä tutkimuksessa erilaisiin maantieteellisiin ilmiöihin on kiinnitetty huomiota, esimerkiksi veden pinnan korkeus ei ole merkittävästi muuttunut Aurajokilaaksoalueella sitten rautakauden, joten sellaisia asioita ei tarvinnut tutkimuksessa juurikaan ottaa huomioon.

1.2. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Rautakautinen asutuskuva muuttuu Suomessa kovaa vauhtia. Metallinilmaisinharrastamisen saatua suosiota monilta alueilta löytyy runsaasti monenlaista esihistoriallista esineistöä. Metallinilmaisinharrastamisella on vuosikymmenien mittainen tausta Suomessa, mutta varsinainen niin sanottu harrastusbuumi on alkanut selkeästi 2010-luvulla (Immonen & Kinnunen 2014: 111; Wessman 2016: 85). Monilta niin sanotusti tyhjinä pidetyiltä alueilta on löytynyt runsaasti monipuolista esihistoriallista löytöaineistoa. Esimerkiksi Ruotsissa metallinilmaisinharrastus on uudistanut vanhaa mielikuvaa viikinkiaikaisista asuinpaikoista (Paulsson 1999: 44). Metallinilmaisinharrastajat ovat löytäneet jopa uudenlaisia esinetyyppejä sekä uusia mahdollisia kalmistoja. Nykyään monet harrastajat ovat metalliesineiden lisäksi alkaneet löytää kuppikiviä ja röykkiöitä.¹ Kuten jo sanottu, asutuskuva muuttuu nopeasti, uusia kohteita tulee jatkuvasti, eikä suomalainen arkeologinen tutkimus vaikuta pysyvän muutoksen mukana.

Ongelmana on se, että usein metallinilmaisinharrastajien pelloilta löytämät metalliesineet merkitään vain irtolöydöiksi, vaikka olisi tarpeellista tarkastella löytöaluetta tarkemmin.

¹ Tieto perustuu omiin kohtaamisiini metallinilmaisinharrastajien kanssa.

Usein peltojen pinnassa on monenlaisia muita löytöjä, kuten palanutta savea ja keramiikkaa, jotka voisivat viitata mahdollisiin asuinpaikkoihin tai muuhun esihistorialliseen ihmistoimintaan. Asuinpaikan määrittelemiseksi ja rajaamiseksi olisi tärkeää, että ammattilaiset voisivat tutkia peltoaluetta laajasti systemaattisesti, koska pari palaa keramiikkaa tai palanutta savea eivät vielä välttämättä riitä peltoalueen luonteen ja funktion määrittelemiseen. Tietäen arkeologisen tutkimuksen resurssipulan ja metallinilmaisinelöytöjen suuren volyymin on ymmärrettävää, että jokaista irtolöytöpaikkaa ei ole mahdollista tarkastaa.

Asuinpaikkoihin viittaavat muut kuin metallilöydöt jäävät usein havaitsematta, koska harrastajilla ei usein ole tarvittavia tietoja ja taitoja havaita keramiikkaa ja palanutta savea pellon pinnasta. Kerätessäni aineistoa tätä tutkimusta varten kohtasin kuitenkin runsaasti metallinilmaisinharrastajia Vakka-Suomen Metallinetsijöistä, joilla vaikutti olevan suurta mielenkiintoa ja innostusta oppia tunnistamaan muitakin kuin metallisia esihistoriallisia löytöjä. Esimerkiksi Pettisten Hanhiojan peltoaluetta tutkittaessa harrastajat koittivat opetella tunnistamaan rautakautista keramiikkaa.

Edellä mainitun kaltainen menettely, jossa metalliesineiden löytöpaikkoja ei tarkasteta, kuitenkin haittaa mahdollisten muinaisjäännösten suojelua ja tutkimista. Metallinilmaisimella maasta löytyy vain metallia sisältävät esineet. Jos metallinilmaisemalla on käyty peltoalueita läpi, ja maasta on viety mahdolliset korut, rahat ja muut vastaavat niin sanotusti hienommat ja tunnistettavat löydöt, on peltoalue tutkimuksen kannalta jo melkein pilalla, koska merkittävä osa mahdollisesta tutkimusaineistosta on viety. Metallinilmaisinharrastajat usein myös hakevat niin sanotusti vahvoja ja selkeitä signaaleja, eivätkä he useinkaan kaiva ylös esimerkiksi rautasignaaleja.² Myös harrastajan silmään epämääräiset löydöt, kuten sulanut pronssi, jää usein ottamatta talteen. Sulanut pronssi sekä muu kuonaantunut metalli voivat olla merkkejä esimerkiksi esihistoriallisesta pajatoiminnasta tai kalmistoista. Harrastajilta puuttuu usein ymmärrys siitä, että arkeologisessa tutkimuksessa pelkät löydöt eivät ole hyödyllisiä, löytöjen kontekstin tunteminen on tärkeää (Immonen & Kinnunen 2014: 109). Immonen ja Kinnunen jatkavat, että innostuksissaan harrastajat saattavat tehdä hyvin runsaasti tuhoa.

² Perustuu omaan havaintoon metallinilmaisinharrastajien toiminnasta esimerkiksi tämän tutkimuksen metallinilmaisinprospektoinnin yhteydessä.

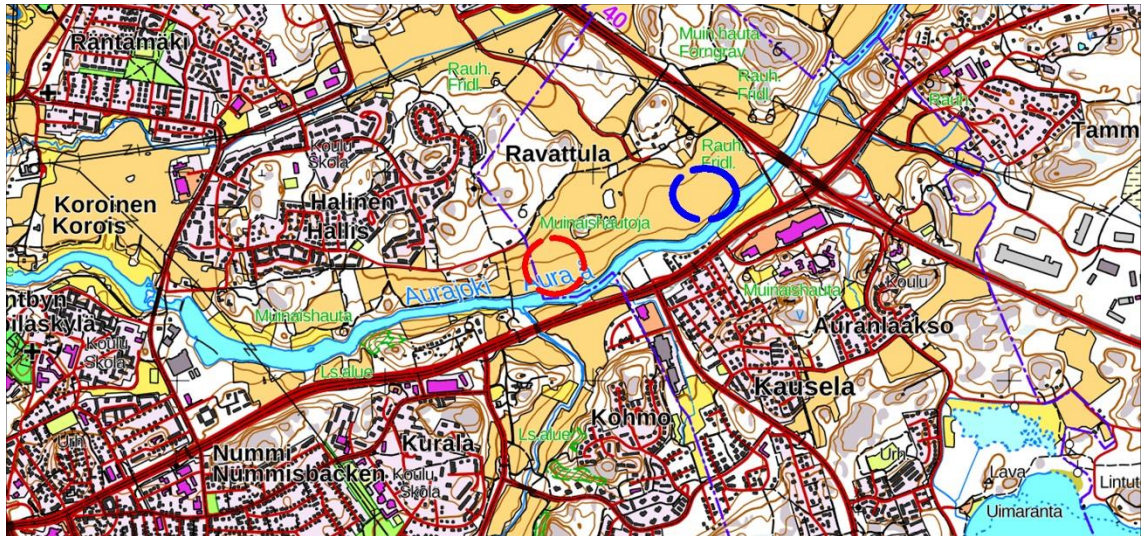
Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan edellä mainitun kaltaiseen ongelmaan ja pohtia siihen mahdollisia ratkaisuja. Työn tavoitteena on vastata muun muassa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miten pelloilla sijaitsevia asuinpaikkoja tulisi tutkia?
- Minkälaisia menetelmiä peltoasuinpaikkoja tutkittaessa tulisi käyttää?
- Miten tulkita pelloilta inventoimalla ja prospektoimalla kerättyä löytöaineistoa?
- Onko peltoasuinpaikkoja mahdollista tutkia inventoimalla ja prospektoimalla ja onko niiden tutkiminen järkevää edellä mainituin menetelmin?

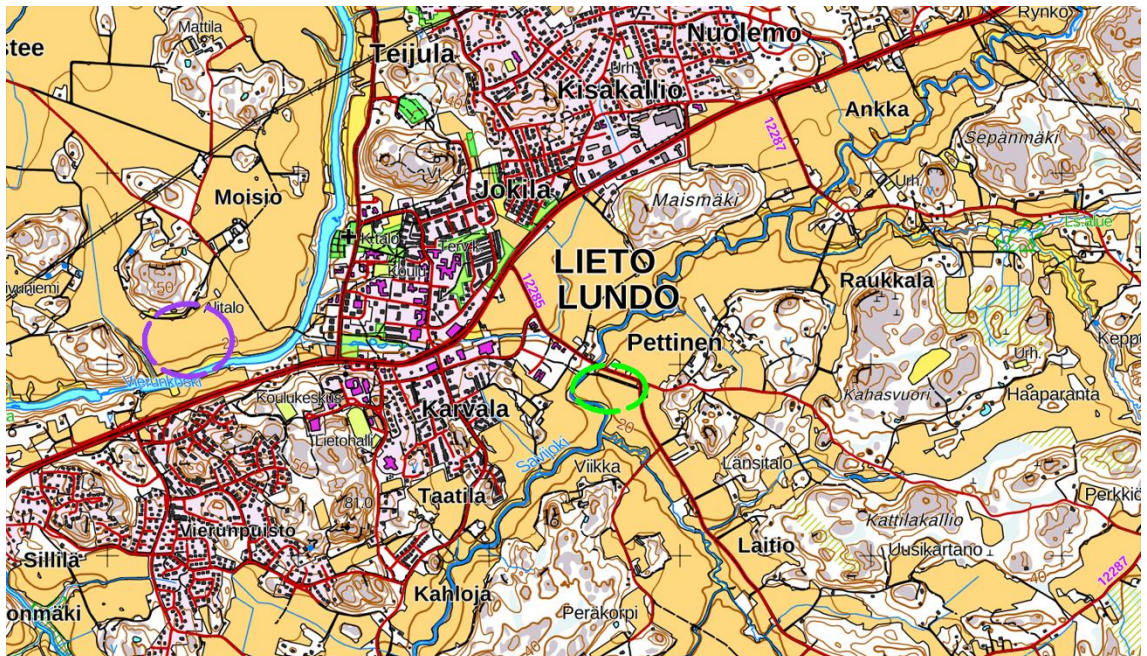
Lisäksi pohditaan tutkimuksessa käytettävän aineiston kanssa asuinpaikkojen tutkimisen ja rajaamisen ongelmia sekä pohditaan mahdollisia rajoituksia asuinpaikoille.

Tämän työn keskiössä on eri peltoalueilta inventoimalla ja prospektoimalla hankitut löytöaineistot, joita tutkitaan tapauskohtaisesti sekä vertaillaan toisiinsa. Tutkimuksen lähtöhypoteesina on, että Aurajokilaaksoalueella myöhäisrautakautiset asuinpaikat sijaitsevat savikoilla jokien varsilla.

Aurajokilaaksoalue valikoitui tämän työn tutkimusalueeksi siellä tehdyn pitkäaikaisen arkeologisen tutkimuksen vuoksi. Aurajoki laaksoa on kutsuttu yhdeksi Suomen esihistorian tärkeimmäksi asutuskeskuksiksi (Kivikoski 1981: 35) eikä suotta. Alueelta tunnetaan monenlaisia esihistoriallisia kohteita, hyvin tutkitussa alueessa on kuitenkin aukkoja tietämyksessä asutuksen suhteen. Tutkimuksessa pyritään täydentämään alueen asutuskuvaa. Tutkimusalueen rajaamiseen vaikutti myös helppo saavutettavuus. Tutkittavien peltoalueiden läheisen sijainnin vuoksi pystyin itse tekemään inventointia ja prospektointia alueilla.

Kuva 2. Karttaote Aurajokilaaksoalueelta, Kaarinasta ja Turusta. Ravattulan Mattilan peltoalue merkitty karttaan punaisella ympyrällä, Salorannan peltoalue sinisellä ympyrällä. Pohjakarttana maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri.

Kuva 3. Karttaote Aurajokilaaksoalueelta Liedosta. Moision Alitalon peltoalue merkitty karttaan violetilla ympyrällä, Pettisten Hanhiojan peltoalue merkitty vihreällä ympyrällä. Pohjakarttana maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri.

1.3. Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus rajautuu alueellisesti Aurajokilaaksoalueeseen (ks. kuva 2, kuva 3). Tutkimusaluetta kutsutaan kokonaisuutena tässä työssä Aurajokialueeksi, koska tutkimuksessa käsitellään Aurajokilaakson aluetta sekä siihen kuuluvien sivujokien alueita, jotka muodostavat yhtenäisen kulttuuripiirin. Tutkimuksessa tarkastellaan kahta Kaarinan Ravattulassa sijaitsevaa peltoaluetta, joita kutsutaan tässä tutkimuksessa Mattilaksi ja Salorannaksi. Liedosta tutkimuskohteena ovat Moision Alitalon peltoalue, Liedon Pettisten Hanhioja. Tutkimusalueiden ympäristöstä tunnetaan monenlaisia

muinaisjäänöksiä, kuten kalmistoja, röykkiöitä, kuppikiviä ja linnavuoria. Neljästä valitusta kohteesta kolme sijaitsee Aurajoen varrella, yksi Savijoen varrella. Kyseiset peltoalueet on tutkittu tätä tutkimusta varten tarkasti inventoimalla ja prospektoimalla.

Alueellisen rajaamisen jälkeen potentiaalisia tutkimusalueita alettiin kartoittaa muun muassa vanhojen karttojen, ilmakuvien sekä muinaisjäänösrekisterin avulla. Vanhoista kartoista tarkasteltiin esimerkiksi vanhoja aluejakoja, talojen ja muiden rakennusten paikkoja, nimistöä sekä muita mahdollisia anomalioita. Ortokuvista tutkittiin mahdollisia tummentumia tai muita poikkeavuuksia pellon pinnasta. Muinaisjäänösrekisteristä katsottiin alueelta tunnettuja muinaisjäänöksiä, jotta saataisiin jonkinlainen kuva siitä, minkälaista esihistoriallista toimintaa alueella on ollut – jos on ollut.

Kenttätöitä suoritettiin eri vuodenaikoihin, eri vuosina, eri kokoonpanoilla. Peltoalueita täsmäinventoitiin; alueilla tehtiin esimerkiksi pintapöimintää sekä metallinilmaisinspektointia. Aineistoa oli itseni lisäksi keräämässä esimerkiksi Turun yliopiston arkeologian oppinainen inventointikurssin opiskelijat arkeologi Juha Ruohosen johdolla, metallinilmaisinharrastajia etenkin Vakka-Suomen Metallinetsijöistä, vapaaehtoisia sekä arkeologian opiskelija Jere Leppänen, joka tutkii tulevassa pro gradu -työssään Varsinais-Suomen metallinilmaisinsöytöjä.

Peltojen löytöaineisto on moniperiodista, mutta tähän tutkimukseen aineistosta rajattiin historiallinen aineisto pois. Aineistoon jätettiin vain rautakautiset tai rautakautisiksi tulkittavat löydöt. Rautakautisiksi tulkittavia löytöjä ovat tässä tutkimuksessa esimerkiksi jotkin hioinkivet, iskokset sekä palanut savi. Palanutta savea on käytännössä mahdotonta ajoittaa, joten tässä tutkimuksessa palanutta savea ja savitiivistettä tarkastellaan muun löytöaineiston kontekstin kautta.

Kentällä löydöt laitettiin yksittäin pusseihin, ja löytöpaikka merkittiin pienellä lipulla (ks. kuva 4). Palanutta savea ja muita niin sanottuja massalöytöjä otettiin talteen myös halkaisijaltaan noin metrin mittaiselta alueelta useampi samaan pussiin. Jokainen löytö mitattiin GPS-laitteella (*Global Positioning System*) paikalleen. Pussin kylkeen kirjoitettiin GPS-laitteen antama pistekoodi sekä mahdollisesti joitain tarkentavia tietoja, kuten tarkempi sijainti pellossa, tai pussiin lisättiin maininta mahdollisesta anomaliasta pellon pinnassa.

Kuva 4. Pettisten Hanhiojan peltoalueen inventointia joulukuussa 2020. Kuvassa pienet liput osoittavat löydön tarkan paikan, joka mitattiin GPS-laitteella.

Kenttätyöosuuden jälkeen löydöt pestiin ja luetteloiitiin. Luettelon pohjalta eri peltoalueiden löydöistä tehtiin levintäkartoja paikkatieto-ohjelmalla, joita tarkasteltiin muun muassa spatiaalisen analyysin avulla. Löydöistä tehdyistä levintäkartoista pyrittiin havaitsemaan mahdollisia löytökeskittymiä. Jokainen peltoalue on oma tapauskohtainen tutkimusalueensa, mutta levintäkartoja tullaan työssä myös vertailemaan toisiinsa. Levintäkartoista pyritään muun muassa tarkastelemaan niiden mahdollisia yhteneväisyyksiä, ja sitä, onko niiden pohjalta mahdollista tehdä tulkintoja tai yleistyksiä peltoalueiden mahdollisten löytökeskittymien luonteesta ja funktiosta.

Kiteytettynä: Työssä on tarkoitus tutkia erilaisin kenttätyömenetelmin, pääasiallisesti inventoimalla ja prospektoimalla, peltoalueita Aurajokilaaksoalueella. Kenttäosuuden jälkeen inventoinnin ja prospektoinnin tuloksia tutkitaan erilaisin menetelmin, kuten levintäkarttojen ja spatiaalisen analyysin avulla. Alueiden luonne, funktio ja ajoitus perustuu tässä tutkimuksessa omaan tulkintaani alueesta, teen tulkinnan muun muassa levintäkarttojen ja löytöluetteloiden perusteella. Tutkimustuloksia analysoidaan ja vertaillaan toisiinsa. Tutkimuksen lopussa pohditaan erilaisten tulosten kautta, onko

pelloilta mahdollista tutkia ja löytää rautakautisia asuinpaikkoja pelkästään inventoimalla ja prospektoimalla.

2. AURAJOKILAAKSOALUEEN JA RAUTAKAUTISTEN ASUINPAIKKOJEN TUTKIMUSHISTORIAA

2.1. Rautakautinen asutuskuva Varsinais-Suomessa

Kuten edellä on käynyt jo ilmi, rautakautisten asuinpaikkojen tutkiminen on melko haastavaa niiden näkymättömyyden vuoksi. Asutusta on pyritty kartoittamaan ja tulkitsemaan muiden muinaisjäännösten avulla, useimmiten kalmistojen avulla. Voisikin sanoa, että rautakautisten asuinpaikkojen tutkiminen on etenkin 1900-luvulla tapahtunut lähinnä kalmistojen tutkimisen kautta. Useita alueita, kuten esimerkiksi Kymenlaakson ja Itä-Uudenmaan rannikkoa on kalmistolöytöjen puuttumisen vuoksi pidetty ennen asumattomina (Raninen & Wessman 2015: 299). Raninen ja Wessman toteavat, että tämä kuva on nykyisin muuttumassa uusien muinaisjäännöslöytöjen ja siitepölyanalyysien perusteella.

Kalmistojen lukumäärä on kasvanut esimerkiksi Aurajokilaakson alueella viikinkiaikana (Raninen & Wessman 2015: 302). Kalmistojen määrän kasvu voisi viitata kasvavaan väestöön ja laajempaan asutukseen alueella. Aikaisemmin on myös ajateltu, että jokaisella talolla tai kylällä olisi ollut oma kalmisto (Raninen & Wessman 2015: 309). Jos näin olisi, Aurajokilaakson kalmistojen suuri määrä viittaisi siihen, että alueella on ollut runsastakin asutusta myöhäisrautakaudella. On laskettu, että viikinkiajalla yhtä kalmistoa olisi käyttänyt 30–37 hengen suuruiset yhteisöt (Raninen & Wessman 2015: 310). Raninen ja Wessman jatkavat, että kyseinen luku on ihmisten minimimäärä, koska on mahdollista, että kaikkia ei ole haudattu kalmistoihin.

Kalmistojen määrä vähenee läntisessä Suomessa ristiretkiajalle tultaessa, joka voi viitata esimerkiksi kristillisten tapojen omaksumiseen (Raninen & Wessman 2015: 310). Raninen ja Wessman jatkavat, että kalmistojen vähenemiseen on voinut vaikuttaa myös kylämaisempään asumiseen ja yhteishautaamiseen siirtyminen.

Rautakautista asutusta on pyritty paikantamaan ja tutkimaan erilaisten ennustavien mallinnusten avulla. Esimerkiksi Kaisa Lehtosen ja Annukka Debenjak-Ijäksen pro gradu -tutkielmat pyrkivät erilaisten mallinnusten avulla paikantamaan rautakautista asutusta.

Ihmistoiminta ei kuitenkaan aina seuraa tiettyä ennalta laskettavaa kaavaa, olosuhteet eri paikoissa vaihtelevat, ja ihmisen toiminta on ailahtelevaista, joten mallinnukset ovat usein vain suuntaa antavia.

Tässä tutkimuksessa tutkittavat alueet sijoittuvat nykyisen Kaarinan Ravattulan kylän sekä Liedon alueelle. Alueet sijaitsevat melko hyvin tutkitulla Aurajokilaaksoalueella. Alueen esihistoriasta on kirjoitettu paljon, mutta varsinaisesta asutuksesta ja asuinpaikoista on kirjoitettu verrattain vähän.

Tutkittavan alueen asutushistoria ulottuu pitkälle esihistoriaan, ihmistoimintaan liittyviä löytöjä on Aurajokilaaksoalueelta aina kivikaudelta lähtien. Ravattulassa tutkittavien peltoalueiden läheisyydestä tunnetaan esimerkiksi Ravattulan Ristimäeltä jo Kiukaisten kulttuuriin eli kivikauden loppuun sijoittuvaa ihmistoimintaa (Ruohonen 2010: 2). Alueet olivat Lounais-Suomessa kuitenkin kivikaudella suurilta osin meren pohjaa tai saaristoa (ks. Kivikoski 1981: 11; Luoto 1988: 62). Liedon lisääntyneeseen kivikautiseen asutukseen mesoliittisen kivikauden lopussa viittaavat esimerkiksi työkalujen työstämiseen liittyvät iskoslöydöt (Luoto 1988: 66–67).

Ihmistoiminta tutkittavalla alueella jatkuu kivikaudelta aina pronssikaudelle ja siitä rautakaudelle ja niin edelleen. Asutusvolyymi luonnollisesti kuitenkin vaihtelee vuosisatojen aikana. Rautakauden loppua kohden asutus ja ihmistoiminta lisääntyy. Unto Salon mukaan Suomessa tapahtuu yhteiskunnallisia muutoksia kulttuurista kehitystä, joka ilmenee arkeologisessa aineistossa esimerkiksi esineellisinä hautauksina (Salo 2008: 173). Lounais-Suomessa kalmistojen lukumäärä kasvoi runsaasti merovinkiajalla (Raninen & Wessman 2015: 264). Toisaalta Kaisa Lehtonen kirjoittaa pro gradu -työssään, että merovinkiajalla Aurajokilaakson asutuksessa on havaittavissa taantumaa ja autioitumista (Lehtonen 1996: 279). Tulkinnat asutuksesta ja sen määristä vaihtelevat suuresti eri tutkimuksissa. Lehtonen jatkaa, että katkos asutuksessa voi johtua myös siitä, että alueelta ei vain ole löydetty vielä merovinkiaikaista ihmistoimintaa, kuten hautauksia, mikä onkin todennäköistä, koska suurin osa muinaisjäänneksistä on edelleen löytämättä.

Ensimmäisen vuosituhannen (jKr.) viimeisinä vuosisatoina, etenkin viikinkiaikana, asutus nykyisen Varsinais-Suomen alueella vahvistui. Esimerkiksi tunnettujen kalmistojen lukumäärä lisääntyy viikinkiajalla (Lehtonen 1996: 30). On mahdotonta esittää tarkkaa rautakautista asukasluvua, ristiretkiajalla asukasluvun on ajateltu olleen 50

000–90 000 asukasta (Raninen & Wessman 2015: 299), joten asukasluvun on jo viikinkiajalla täytynyt olla huomattava. Raninen ja Wessman jatkavat, että asutus on jakautunut nykyisen Suomen alueella hyvin epätasaisesti, painottuen lounaiseen Suomeen.

Tässä tutkimuksessa keskitytään Aurajokilaaksoalueen myöhäisrautakautiseen asutukseen. Tuhansia vuosia jatkunut ihmisasutus on kuitenkin varmasti luonut hyvän pohjan myös rautakautiselle ihmisasutukselle ja -toiminnalle. Olisi hyvin epätodennäköistä, jos rautakautinen ja myöhempi asutus olisi tullut alueelle tyhjästä (ks. esim. Raninen & Wessman 2015: 299, 309). Esimerkiksi Aurajokilaaksoalueen rikas esihistoriallinen kulttuuri on niin jatkuvaa, että voisi olettaa alueella olleen esihistoriallista jatkuvaa ihmistoimintaa, vaikka sitä kaikkea ei olekaan vielä löytynyt. Ranisen ja Wessmanin mukaan vain viidesosassa suomalaisen oikeuden kylistä on rautakautinen kalmisto (2015: 309). He jatkavat toteamalla, että on epätodennäköistä, että asutus olisi kasvanut vasta keskiajan alussa.

2.2. Tutkittavien peltoalueiden ja niiden ympäristön tutkimushistoria

Tämän tutkimuksen tutkimusalueita ovat Kaarinan Ravattulassa olevat Salorannan ja Mattilan peltoalueet, sekä Liedon Moisio ja Pettisten Hanhiojan peltoalueet. Edellä mainittujen peltoalueiden ympäristöstä tunnetaan esihistoriallista ihmistoimintaa, ja niiden ympäristössä on tehty muuta arkeologista tutkimusta aiemmin. Kaarinassa sijaitsevan Ravattulan kylän alueella on viime vuosina tehty runsaasti tutkimusta Turun yliopiston arkeologian oppiaineen toimesta, mikä on muuttanut käsityksiä alueen asutuksesta ja muusta ihmistoiminnasta.

Turun yliopiston arkeologian oppiaine on niin ikään tehnyt tutkimuksia Liedon Pettisissä, jonne sijoittui vuoden 2019 opetuskaivaukset. Liedon Moisioalueella on myös tehty inventointia 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa, mutta alueelta ei aiemmissa tutkimuksissa kuitenkaan tavattu merkkejä rautakautisesta asutuksesta. Ympäristössä on kuitenkin muita esihistoriallisia muinaisjäännöksiä.

Aurajokilaaksossa merkittäviä inventointeja tehnyt Kaisa Lehtonen (1998: 4) kirjoittaa inventointiraportissaan, että merkit rautakautisesta asutuksesta ovat selkeästi keskittyneet Aurajoen varteen. Lehtonen jatkaa, että alueet ovat maanviljelyä ajatellen hyvin suotuisia. Myös Hirviluoto (1954: 16) toteaa, että rautakautiset kalmistot keskittyvät selkeästi

Aurajoen varrella. Hirviluoto toteaa myös saman kuin Lehtonen aiemmin: Aurajoen varrella on ollut viljelyyn parhaat saviset rannat. Tämän tutkimuksen peltoalueista kolme sijaitseekin Aurajoen varrella, ja niiden rinteet viettävät etelään. Liedon Pettisten sijaitseva peltoalue puolestaan on Savijoen varrella.

Ravattulan Mattilan tilan alueelta löytyi pellostä 1940-luvulla viikinkiaikainen miekka. Löydettäessä miekkaa pidettiin irtolöytönä. Löytöpaikan lähellä oli havaittu epämääräisempi kivikasa, joka vuoden 1941 kaivauksissa osoittautui hautaröykkiöksi (Kivikoski 1981: 22–23). Röykkiötä tutkittaessa löytyi palanutta luuta sekä monenlaisia esineitä, kuten koruja ja aseita, jotka ajoittuvat ensimmäisen vuosituhannen puoleen väliin noin vuoteen 500, löydökset tulkittiin miehen haudaksi. Saman röykkiön laidalta löytyi toinen, aiempaa vähälöytöisempi, hautaus (Kivikoski 1981: 25). Kivikoski jatkaa, että röykkiöstä löytyi myös myöhempi, viikinkiaikainen, kätkölöytö; miekan hopeakoristeinen ponsi ja väistin. Ravattulan Mattilan alueelta tunnetaan myös muita hautaröykkiöitä, jotka sijaitsevat nykyisen Vanhan Ravattulan tien pohjoispuolella.

Ravattulassa tehtiin kattavaa inventointia 1950-luvulla Anna-Liisa Hirviluodon toimesta, sekä 1990-luvulla Kaisa Lehtosen toimesta. Alueella on tehty myös pienempiä inventointeja näiden välissä sekä jälkeen.

Tässä tutkimuksessa käsiteltävien Mattilan ja Salorannan peltoalueiden väliin matalalle mäkialueelle jää nykyisin Suomen vanhimpana tunnettu kirkonpaikka ja kirkkomaa, Ravattulan Ristimäki. Ristimäeltä on tutkimuksissa löydetty runsaasti hautauksia ja kirkon kivijalka, jotka ajoittuvat ristiretkiajan ja keskiajan taitteeseen (Ruohonen 2019: 6). Ristimäen kirkkoon liittyvä ihmistoiminta ja käyttö liittyvät tässä tutkimuksessa käsiteltävää aineistoa myöhäisempään aikaan.

Ravattulan Ristimäellä oleviin mataliin painautumiin on jo 1980-luvulla tehdyssä Markku Ikäheimon tarkastuksessa kiinnitetty huomiota. 1990-luvun inventoinnissa havaittiin muutamia lounais-koillisuuntaisia kuopanteita sekä useita epämääräisempiä painaumuksia (Lehtonen 1998: 77). Lehtonen jatkaa, että alueelle tehtiin koeoja, josta löytyi palanutta savea sekä pronssinen rengas, jonka ympärillä oli tekstiiliä. Tuoreemman tutkimuksen tuloksena Ravattulan Ristimäellä arvioidaan olevan useita satoja hautauksia, joista vain noin 60 on tutkittu (Ruohonen 2019: 7).

Ristimäen ja tutkittavien alueiden läheisyydessä on Ravattulan kylämäki. On epäselvää, koska asutus on siirtynyt kylätonteille. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että usein

historiallisilta kylätonteilta löytyy merkkejä myös rautakautisesta asutuksesta (Raninen & Wessman 2015: 310). Ravattulan kylätonttia inventoitiin ja prospektoitiin muun muassa syksyllä 2018 Turun yliopiston arkeologian oppiaineen inventointikurssin yhteydessä, olin itse mukana kyseisellä kurssilla. Kylämäen alueelle tehdyistä koekuopista löytyi muun muassa rautakautista, viikinkiajalle tyypillistä tummaa, kiillotettua vinoneliöin koristeluta keramiikkaa sekä lasihelmiä.

Kaisa Lehtonen (1996: 71) kirjoittaa pro gradu -työssään, että vaikuttaisi siltä, että rautakautinen asutus ei ole sijoittunut Ravattulassa kylätontille, vaan asutus on ollut hajallaan ympäristössä. Lehtosen mukaan hautaröykkiöt ovat melko kaukana historiallisesta kylätontista, ne ovat myös melko hajallaan, vaikkakin suhteellisen lähellä toisiaan. Tämä viittaisi siihen, että Ravattulassa rautakaudella asutus ei vielä keskittynyt kylätontille.

Ravattulan kylätontin ja tutkittavan Salorannan peltoalueen lähettyvillä on runsaasti merkkejä esihistoriallisesta ihmistoiminnasta kuten Keetterinmäen röykkiöt (MJR 202010034) sekä Suutelan kuppikivi ja röykkiö (MJR 202010033). Osa kohteista on tutkittu kattavasti. Alueella on inventoitu esimerkiksi syksyllä 2018 ja 2019 Turun yliopiston arkeologian oppiaineen inventointikurssin toimesta. Alueelta löydettiin syksyn 2018 inventoinnissa uusi rautakautinen liesi³. Linnavuoren alueelta on löytynyt irtolöytönä rautainen kirves, joka ajoittuu tyypiltään myöhäiselle rautakaudelle (Ruohonen 18.2.2021). Kirves on Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistossa.

Tutkimuksia on tehty myös Liedon Moisiossa, jonka Alitalon peltoalueella tehtiin inventointia ja prospektointia syksyllä 2020. Perusinventointia Liedossa tehtiin 1950-luvulla Matti Huurteen johdolla sekä 2000-luvulla Kaisa Lehtosen johdolla. Aiemmissä 1900- ja 2000-luvun alun tutkimuksissa Moisiossa ei ole kuitenkaan löytynyt merkkejä rautakautisesta asuinpaikasta.

Yksi syy, miksi Moisio on kiinnostanut tutkijoita, on sen nimi. Moisio on vanhassa tutkimuksessa usein yhdistetty rautakautiseksi paikannimeksi. Liedon Moisiossa tekee mahdollisesti vielä mielenkiintoisemman se, että Moisiossa menee tie länteen, suoraan Hiiden yksinäistalolle. Kuten aiemmissa luvuissa on jo käsitelty, hiisi- ja moisio-nimien on uskottu liittyvän toisiinsa, ja olleen merkki rautakautisesta asutuksesta (ks. luku 1.1.).

³ Osallistuin kyseiselle Turun yliopiston arkeologian oppiaineen inventointikurssille syksyllä 2018, jonka yhteydessä rautakautinen liesi löydettiin ja kaivettiin osittain.

Savijoen varrella sijaitseva Pettisten Hanhiojan peltoalue sijaitsee hiukan eri suunnassa muihin tutkittuihin peltoalueisiin nähden. Muut kolme peltoaluetta sijaitsevat Aurajoen varrella, kun taas Hanhiojan peltoalue sijaitsee Savijoen varrella. Tässä tutkimuksessa Pettisten alueen lasketaan kuuluvan samanlaiseen tai samankaltaiseen jokilaaksojen kulttuuripiiriin kuin muut tutkitut kohteet, ja sen vuoksi se valikoitui mukaan tähän tutkimukseen. Pettisten alueen runsas rautakautinen löytöaineisto, jota esitellään tarkemmin luvussa 4.4.1., viittaisi hyvin vahvasti siihen, että alueella todella on ollut huomattavaakin rautakautista ihmistoimintaa, joka ei lainkaan häviä Aurajokilaakson esihistorialliselle aineistolle.

Kaisa Lehtonen (2000: 97) inventoi Liedon Pettisten aluetta vuoden 2000 inventoinnissaan ja havaitsi jo silloin alueelta rautakautisen asuinpaikan. Inventointi on kuitenkin selvästi toteutettu melko suppeasti, koska asuinpaikan raja-
aus on kovin pieni. Ennen Lehtosen inventointia vuonna 2000 peltoalueella ei ole tehty aiempia tutkimuksia.

3. TYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

3.1. Tapaustutkimus

Tässä tutkimuksessa käytetään aineiston tutkimiseen muun muassa vertailevaa tapaustutkimusta sekä spatiaalista analyysiä. Edellä mainitut menetelmät ovat yleisiä menetelmiä arkeologisen aineiston tutkimiseen.

Jokaista peltoaluetta käsitellään omana tapauksenaan. Tutkittavien peltoalueiden löytöaineisto on otettu tarkasti talteen, löydöt on mitattu paikalleen GPS-laitteella. Aineisto on rajattu siten, että siihen on jätetty vain rautakautiset, tai rautakautisiksi oletetut löydöt. Löytöaineiston perusteella tehtiin levintäkartoja, jotka esittävät löytöjen levintää peltoalueella löytöryhmittäin. Levinnän perusteella mahdollisesti havaittuja löytökeskittymiä analysoidaan spatiaalisen analyysin avulla.

Pääasiallisen metodina tässä työssä on tapaustutkimus (*case study*). Kyseinen metodi on todella yleinen arkeologisessa tutkimuksessa, koska suuri osa tutkimuksista perustuu jollekin tai joillekin tapauksille. Metodista ei ole kuitenkaan kirjoitettu kovinkaan paljon sen yleisyydestä huolimatta arkeologisesta näkökulmasta. Tapaustutkimuksessa käsiteltävä tapaus voi toimia erityisenä esimerkkinä yleisestä teoriasta tai ajatuksesta (Ribeiro 2019: 126). Ribeiro jatkaa, että siinä voi olla ongelmana, että jotain tapausta

yleistetään koskemaan liian laajoja kokonaisuuksia, yksittäisen tapauksen kautta ei voi selittää todella laajoja kokonaisuuksia. Ribeiron mukaan joskus tapaustutkimus typistetään käsittämään vain esimerkiksi jotain kenttätutkimusta.

Tapaustutkimus osoittautuu toimivaksi metodiksi tutkimuksissa, joissa aineisto on kerätty esimerkiksi rajatulta ja suppealta alueelta, ja aluetta tulkitaan tämän aineiston kautta, jolloin tutkittava alue toimii tapauksena, jota halutaan tulkita. Samankaltaisia tapauksia toistamalla voi mahdollistaa laajempien tulkintojen tekemisen joistain tutkittavista ilmiöistä ja tutkimuksista. Jos esimerkiksi halutaan tutkia asuinpaikkoja tietyllä metodeilla useilta eri alueilta, toimivat jokainen peltoalue aineistoinen yksittäisenä tapauksena. Saatujen tulosten perusteella voi tehdä laajempia tulkintoja asuinpaikoista.

Tapaustutkimuksen rinnalla tässä työssä käytetään metodina vertailua, voisi sanoa, että metodina on ollut vertaileva tapaustutkimus. Tässä tutkimuksessa kerättiin neljältä peltoalueella samalla metodilla aineistoa, eli tutkimuksessa on neljä tapausta. Näitä tapauksia tulkitaan ensin omina alueinaan ja tapauksinaan, jonka jälkeen alueista, niiden aineistoista ja tulkinnasta tehdään vertailua, jonka kautta päästään esimerkiksi tulkintaan, onko valitut kenttätömetodit olleet hyviä peltoalueiden tutkimiseen. Ovatko erilliset tapaukset vertailtavissa toisiinsa, ja onko niiden perusteella mahdollista tehdä laajempia tulkintoja muista samankaltaisista alueista?

3.2. Kentällä käytetyt menetelmät

Luvussa 1.3. on esitelty lyhyesti tämän tutkimuksen aineiston keruuhun kentällä käytettyjä metodeja. Kenttätöitä tehtäessä sovellettiin erilaisia inventointi- ja prospektointimenetelmiä. Ennen varsinaisia kenttätöitä on tärkeää suunnitella etukäteen kentällä käytettäviä metodeja sekä miettiä sitä, mitä inventoinnilla ja prospektoinnilla haetaan, minkälaisia tuloksia halutaan saada (ks. esim. Lavento 2000: 18–19). Lähtökohtaisesti liian tarkoituksenhakuinen kenttätöiden tekeminen voi vääristää tuloksia.

Jos joltain alueelta esimerkiksi halutaan löytää juuri rautakautinen asuinpaikka, voi kentällä jäädä huomaamatta merkit mahdollisista muunlaisista muinaisjäännöksistä. Tähän tutkimukseen liittyviä kenttätöitä suunniteltaessa ei etukäteen juurikaan pyritty asettamaan tavoitteita tai kriteerejä. Pelloalueille mentiin tekemään kenttätöitä niin, että pyrittiin olla tekemättä liikaa lähtöoletuksia tutkittavista alueista, löydötömyys ja

löytymättömyys kun ovat arkeologisessa tutkimuksessa tuloksia siinä missä asioiden löytyminenkin. Inventoinnin tarkoituksen mukainen keskittäminen tunnettujen muinaisjäännösten välittömään läheisyyteen voi vääristää inventoinnin tulosta, onhan niiden perusteella jo selvää, että alueella on ollut jonkinlaista esihistoriallista ihmistoimintaa.

Vaikka usealla tässä tutkimuksessa käsiteltävän peltoalueen lähetyviltä tunnetaan muinaisjäännöksiä, ne eivät varsinaisesti ohjanneet peltoalueiden valintaa, Aurajokilaaksoalueella on vain todella runsaasti erilaisia muinaisjäännöksiä, joten olisi ollut vaikeaa löytää paikka, jonka lähellä ei olisi mitään muinaisjäännöksiä. Lisäksi runsaasta muinaisjäännösmäärästä huolimatta Aurajokilaaksoalueelta tunnetaan melko vähän rautakautisia asuinpaikkoja, joita tässä tutkimuksessa käsitellään. Rautakautisten asuinpaikkojen vähyys Aurajokilaaksoalueella kuitenkin herätti mielenkiinnon tutkia alueita hieman lisää. Kandidaatintutkielmani pohjalta (ks. Mäkelä 2020) hypoteesini tälle tutkimukselle oli, että myöhäisrautakautiset asuinpaikat sijaitsisivat Aurajokilaaksossa nykyisillä peltoalueilla joen varrella.

Ennen kenttätöosuutta alueelle, jolle pintapoimintaa ja metallinilmaisprospektointia suunniteltiin, tehtiin rajat, jotta alueella pystyttiin liikkumaan mahdollisimman systemaattisesti. Pintapoimintaa varten ei kuitenkaan tehty tarkkoja kaistoja, joita pitkin olisi liikuttu. Tavoitteena oli liikkua pellolla niin, että se tulisi kattavasti ja systemaattisesti käytyä läpi. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että pellolla käveltiin edestakaisin pellon päästä päähän. Niin sanotun kaistan päässä siirryttiin noin pari metriä kävellystä kaistasta sivuun, ja käveltiin taas mahdollisimman suoraa kaistaa peltoalueen toiseen reunaan. Tällä tavalla jokainen peltoalue käytiin tarkasti läpi.

3.2.1. Pintapoiminta

Pääsääntöisenä inventointimenetelmänä kentällä käytettiin pintapoimintaa. Pintapoimintaa tehdään yleensä täsmäinventoinnin yhteydessä (Lavento 2000: 25–28). Lavennon mukaan täsmäinventointia tehdään tunnetun muinaisjäännösalueen tutkimiskeinona. Täsmäinventointi soveltuu kuitenkin yhtä lailla ennestään tuntemattomien suppeampien alueiden tarkkaan ja systemaattiseen tutkimiseen. Tämän tutkimuksen inventoinnissa on käytetty sekä täsmäinventoinnin että suppean alueen inventoinnin metodeja.

Pintapöiminta on ollut aluksi yleisempää Pohjois-Amerikan mantereella, josta se on hiljalleen lähtenyt yleistymään yleisemmin Euroopassa, Skandinaviassa ja lopulta 1980-luvulla Suomessa (Nissinaho 1988: 1–2, 13, 16). Nissinaho jatkaa, että etenkin Skandinaviassa pintapöimintaa on käytetty inventointimenetelmänä peltoalueilla hyvin onnistunein tuloksin jo 1980-luvulla. Nissinahon mukaan pintapöiminta on erityisen soveltuva peltojen inventointiin. Suomessa ensimmäinen pintapöimintaan keskittynyt tutkimus tehtiin Maskussa vuonna 1984 Turun yliopiston arkeologian osaston toimesta (Nissinaho 1988: 53).

Pintapöiminta on metodina, esimerkiksi peltoalueiden inventoinnissa, saanut jonkin verran kritiikkiä muun muassa siksi, että sen avulla voidaan nähdä vain se, mitä on maan pinnalla. Jatkuvan pitkäaikaisen maankäytön seurauksena löydöt liikkuvat maan pinnalla, ja mahdollinen jatkuva kyntäminen voi tuhota kyntökerroksissa maan pinnan alla olevaa aineistoa (Nissinaho 1988: 7). Yksi suurimmista kysymyksistä pintapöimintaan liittyen on muinaisten artefaktien säilyvyys ja niiden havaittavuus pellossa. Nissinahon mukaan ongelmana on se, että jotkin löytöryhmät tai esimerkiksi tietyn tyyppiset keramiikat kestävät huonosti käsittelyä, jonka seurauksena ne voivat täysin tuhoutua, jonka vuoksi voi vaikuttaa siltä, että esineryhmää ei ole ollut lainkaan ja se on aineistossa aliedustettua.

Kritiikkiä pintapöiminta on saanut myös siksi, että se herättää kysymyksen, onko maan pinnan päällä oleva liikkunut aineisto riittävä kunnan päätelmien tekemiseen. Voiko alkuperäisestä kontekstistaan pois liikkuneet artefaktit enää olla kiinteä muinaisjäännös? Nissinaho (1988: 24–26, 33–35) kirjoittaa pro gradu -tutkielmassaan, että arkeologiset löydöt harvemmin ovat pysyneet täysin alkuperäisessä paikassaan, olivat ne sitten maan pinnan päällä tai alla. Hän jatkaa, että ihmistöiminta on usein ollut suurimmaksi osaksi maan päällä tapahtuvaa, vain harvat toiminnot ovat jättäneet merkkejä maan pinnan alapuolelle. Tällaisia maanalaisia merkkejä voi olla esimerkiksi paalunsijat, hautaukset ja liedet. Nissinaho pohtii myös, tuleeko maan pinnalla olevan löytöaineiston aina vastata maanalaisia löytöjä. Maan pinnalla ja sen alapuolella on tapahtunut kovin erilaisia toimintoja, lisäksi löytöjen päätyminen maan sisään voi tapahtua monin eri tavoin, joten voisi olla aiheellista ajatella, että maanalaisen ja -päällisen ei suoraan tarvitsisi liittyä toisiinsa.

Muinaisjäännösten ja arkeologisen aineiston formaatioprosessit ovat monenlaisia ja vaihtelevia. Keskeisiä asioita arkeologisessa tutkimuksessa on kokonaisuuksien ja muodostumisprosessien ymmärtäminen. Muinaisjäännökset muodostuvat *depositionaalisista*, eli muinaisjäännöksen käytön aikaisista, ja *postdepositionaalisista*, eli muinaisjäännöksen käytön jälkeisistä, prosesseista (Suhonen 2008: 144). Suhonen jatkaa, että eri formaatioprosessien tulkitseminen ja ymmärtäminen on tärkeä osa arkeologista tutkimusta.

Ongelmaksi pintapoiminta-aineistoa tulkittaessa voi nousta myös löytöjen ajoittaminen. Nykyisin peltokäytössä olevat alueet ovat usein hyvin sekoittuneita. Löytöaineisto on usein moniperiodista, minkä vuoksi on haastavaa määrittellä minkä aikaista ihmistoimintaa alueella on ollut. Nissinaho kirjoittaa, että peltoesiintymien ajoittaminen tulee kyseeseen vain, jos voi olla melko varma, ettei myöhempi maankäyttö ole vaikuttanut alueeseen (Nissinaho 1988: 27–28). On mahdotonta, että peltoihin ei vuosisatojen aikana olisi sekoittunut muuta. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö löytöaineisto olisi ajoitettavissa.

Esimerkiksi tässä tutkimuksessa käsiteltävien Ravattulan kylän peltoalueiden löytöaineisto on hyvin sekoittunutta ja moniperiodista. Eri historiallisilla esinetyypeillä, kuten esimerkiksi koruilla, aseilla ja keramiikalla on omat tunnistettavat tyylit ja typologiat, joiden avulla ne voi ajoittaa tietyn aikaisiksi. Peltojen löytöaineistoa läpikäydessä on mahdollista tehdä erottelua modernin ja historiallisen löytöaineiston välillä. Jos tutkittavalta peltoalueelta löytyy runsaasti esimerkiksi erilaista keramiikkaa, on mahdollista tehdä myös ajoituksia eri esihistoriallisten periodien mukaan.

Kritiikistä huolimatta pintapoiminnalla on menetelmänä myös etuja, joita ei esimerkiksi kaivauksilla ole. Arkeologia on tuhoava tiede, eikä tutkimus ole toistettavissa. Pintapoiminnassa on kuitenkin omana etunaan se, että pellon pinnassa inventointia tehtäessä oleva aineisto on ikään kuin otos siitä, mitä kaikkea peltoalueella on. Täten pintapoimintana tehty tutkimus on toistettavissa useaan kertaan eri vuodenaikoina ja eri sääolosuhteissa (Nissinaho 1988: 28–30). Lisäksi pintapoiminta ei vaadi samankaltaisia resursseja kuin esimerkiksi arkeologiset kaivaukset, joten se on verrattain helppo toteuttaa.

Laajoja peltoalueita tutkittaessa pintapoiminta osoittautuu käteväksi menetelmäksi, juuri sen vuoksi, että se ei vaadi suuria resursseja. Viime vuosina on jonkin verran kaivettu

peltoilla, esimerkiksi Kokemäen Villiönsuvannolla keväällä 2020, sekä Hartolassa keväällä ja kesällä 2021. Tällaiset kaivaukset liittyvät usein erilaisten rakennustöiden yhteyteen, ja ne vaativat todella paljon työvoimaa ja resursseja. Jotta peltoja voi kaivaa, niiltä pitää usein koneellisesti kuoria pintamaat pois, jolloin kyntökerrokseen voi jäädä valtavan paljon esihistoriallista aineistoa, koska kuten jo mainittu, suurin osa ihmistoiminnasta tapahtuu maan pinnan yläpuolella. Pintamaiden laajamittainen kuoriminen peltojen päältä on kuitenkin ehkä ainoa järkevä tapa kaivaa peltoja.

Peltoja voi myös koekuopittaa, mutta niiden suuren koon vuoksi on hyvin haastavaa osua kuopalla juuri sellaiseen kohtaan, jossa olisi mahdollisesti säilynyt merkkejä ihmistoiminnasta. Tällainen koekuopittaminen peltoilla ei ole kovin tehokasta. Tosin Nissinaho toteaa koekuopittamisen olevan hyödyllinen tapa prospektoida peltoja, koska pellon pohjassa voi olla säilynyt jonkinlaisia anomalioita, kuten erilaisia tummentumia, vaikka ne eivät suoranaisesti olisikaan mitään esihistoriallisia rakenteita (Nissinaho 1988: 78–82).

Eri löydöt näkyvät eri tavalla pellon pinnassa, ja niiden havaittavuuteen vaikuttaa suuresti sääolosuhteet, vuodenajat, löytöjen koko sekä pintapoimintaa tekevän henkilön kokemus. Tämän tutkimuksen peltoalueiden inventointiajankohtaan vaikutti kaikkein eniten peltojen käyttöaikataulu. Maanomistajat antoivat useimmiten luvan mennä peltoille ennen kylvöä syksyllä tai juuri lumien lähdettyä keväällä. Pintapoiminnan tuloksissa ei havaittu kovinkaan suuria eroavaisuuksia syksyn ja kevään välillä. Eniten inventointimenestykseen tuntui vaikuttavan sen hetkinen sää. Esimerkiksi Mattilan peltoaluetta inventoitaessa alkusyksyllä sää oli ollut pitkään kuiva, joten pellon pinta oli hyvin kuiva ja pintapoiminta ei ollut niin menestyksenkäs. Muita peltoalueita inventoitaessa oli kosteammat sääolosuhteet, jolloin peltojen pinnoilta oli huomattavasti helpompi havaita mahdollisia löytöjä.

Moision Alitalon peltoaluetta inventoinnissa oli apuna Turun yliopiston arkeologian oppiaineen inventointikurssin opiskelijat, jolloin saattoi havaita sen, kuinka suuri merkitys pintapoimintaa tekevän henkilön kokemuksella on aineiston keruussa. Kokemattomalta pintapoimijalta jäi helposti havaitsematta useita vaikeammin havaittavia löytöjä pellon pinnasta, kuten tummia saviastioiden paloja tai pieniä paloja palanutta savea tai luuta. Eri henkilöt myös havaitsivat tutkittavaa pintaa eri tavoin, joten

henkilökohtaiset taidot ja tavat havainnoida vaikuttavat myös hyvin paljon tutkimustulokseen.

Pintapoimintaa tehtäessä nousee myös kysymykseksi se, mitä otetaan talteen, kuinka paljon ja millä menetelmällä löydöt otetaan talteen. Nissinaho kirjoittaa pro gradu -työssään, että Maskussa 1980-luvun inventoinnissa kaikkea palanutta savea ei poimittu sen suuren määrän vuoksi talteen (Nissinaho 1988: 63). Tässä inventoija ikään kuin arvottaa löytöjä ja poimii sen perusteella löytöjä talteen. Inventoija kuitenkin kirjaa ylös havainnon siitä, että palanutta savea on ollut pellonpinnassa runsaasti. Kirjatun havainnon perusteella ei kuitenkaan voi tehdä tulkintaa esimerkiksi jonkin löytöryhmän levinnästä pellolla. Tässä tutkimuksessa pellon pinnasta pyrittiin poimimaan mahdollisimman tarkasti talteen kaikki löydöt, joita pellon pinnasta tavattiin, jotta kaikenlaisista löytöryhmistä saataisiin riittävän paljon paikkatietoja, ja löytöjen levintää voisi laajemmin tarkastella levintäkartin. Vuoden 1984 Maskun inventointiin verrattuna tässä kuitenkin on mahdollisesti nykyteknologian tuomat mahdollisuudet.

2010- ja 2020-luvuilla löydöille on mahdollista saada tarkat koordinaatit esimerkiksi GPS-käsilaitteella kentällä vain yhdellä napin painalluksella. Koordinaatit saa GPS-laitteesta purettua suoraan tietokoneelle, siitä paikkatieto-ohjelmaan, jonka avulla saa helposti ja nopeasti tehtyä talteen otetuista löydöistä levintäkartat, joiden avulla on mahdollista tutkia kaikkien löytöjen levintää alueella. Tässä työssä hyödynnetään paikkatieto-ohjelmia ja spatiaalista analyysiä yhtenä keskeisempänä metodina löytöaineiston tutkimisessa. Menetelmän avulla voidaan tunnistaa arkeologisiin ilmiöihin, niiden sijaintiin ja levintään liittyviä ominaisuuksia ja säännönmukaisuuksia (esim. Kirkinen 2008: 273–275). Spatiaalisen analyysin ja levintäkarttojen avulla havainnollisesta tässä tutkimuksessa havaittuja löytökeskittymiä, sekä löytöjen sisäistä levintää ryhmittäin löytökeskittymän sisällä.

Yksi suuri kysymys pintapoiminnan tuloksena saatua aineistoa käsiteltäessä on se, kuinka paljon löydöt liikkuvat pellon pinnassa. Erilaisten tutkimusten myötä on kuitenkin havaittu, että löytöjen horisontaalinen liikkuminen pellon pinnassa ei ole niin suurta kuin voisi äkkiseltään olettaa; vuosisatojen aikanakin löytöjen horisontaalinen liike on vain muutamia metrejä (Nissinaho 1988: 43–48). Nissinaho jatkaa, että usein tietyn ajan jälkeen löydöt saavuttavat jonkinlaisen lopullisen liikkumisensa, jonka jälkeen ne eivät enää merkittävästi liiku. Horisontaalisen liikkumisen lisäksi löydöt liikkuvat pellossa

vertikaalisesti. Nissinahon mukaan ylös-alas-liike voi johtua luonnollisista syistä, esimerkiksi maan jäätyminen ja sulamisen seurauksena, tai se voi johtua ihmisen toiminnasta, esimerkiksi kyntötoiminnasta alueella. Voisi siis olettaa, että jos peltoalueelta löytyy selkeä laaja löytökeskittymä, joka sijoittuu selkeästi jollekin alueelle, on suurin piirtein sillä alueella ollut esihistoriallista ihmistoimintaa muutaman metrin heitolla.

3.2.2. Metallinilmaisiprospექtointi

Pintapoiminnan lisäksi tämän tutkimuksen peltoalueilla tehtiin metallinilmaisiprospექtointia. Ensimmäiset arkeologien metallinilmaisimien kokeilut alkoivat Suomessa 1960-luvulla (Immonen & Kinnunen 2014: 108; Wessman 2016: 85–86). 1970-luvulta alkaen metallinilmaisimien etsintää on voinut harrastaa jossain muodossa esimerkiksi armeijan vanhoilla varusteilla (Paulsson 1999: 41). Metallinilmaisimen käytölle on arkeologien piirissä sekä vastustajia että kannattajia (ks. esim. Immonen & Kinnunen 2014: 107–110; Paulsson 1999: 45). Immonen ja Kinnunen kyselytutkimuksen perusteella ammattilaisia tuntui huolettavan metallinilmaisinharrastajat, jotka eivät joko välitä tai ovat tietämättömiä muinaismuistolaista. Arkeologisen tietopohjan ollessa harrastajilla kovin puutteellinen, saattaa niin sanottu piipparointi muuttua harrastajilla joskus suoranaiseksi aarteenmetsästämiseksi. Paulssonin mukaan ammattilaisten pitää kuitenkin vain hyväksyä se, että metallinilmaisinharrastus on tullut jäädäkseen (Paulsson 1999: 45).

Negatiivisten puolien lisäksi ammattilaiset totesivat positiiviseksi asiaksi myös metallinilmaisinharrastajien innokkuuden ja halukkuuden yhteistyöhön (Immonen & Kinnunen 2014: 110). Useaan kertaan metallinilmaisinharrastajien kanssa yhteistyönä tehneenä olen usein kuullut harrastajilta, että olisi hienoa päästä enemmän tekemään yhteistyötä arkeologien kanssa. Yhteistyö hyödyttäisi varmasti molempia osapuolia.

Metallinilmaisimen käytön yleistymisen myötä on tullut tietoon uutta tärkeää arkeologista lähdemateriaalia, jonka avulla on saatu uudenlaisia tietoja esimerkiksi muinaisesta kulttuurimaisemasta (Paulsson 1999: 41).

Kuten pintapoimintaa, myös metallinilmaisiprospექtointia tehtiin peltoalueilla systemaattisesti, kuitenkin ilman tarkkoja kaistoja. Suurimmaksi osaksi metallinilmaisiprospექtointia tekivät metallinilmaisinharrastajat. Heille annettiin pellolla

liikkumiseen ohjeet sekä kerrottiin, mikä halutaan tarkasti talteen, ja mitkä löydöt voi ottaa ylös ilman tarkkoja paikkatietoja. Tällaisia ilman paikkatietoja talteen otettavia löytöjä olivat esimerkiksi modernit rahat sekä esimerkiksi traktoreista tai muista koneista irronneet osat. Koska harrastajia oli vapaaehtoisina kenttätöissä melko paljon ja he kävivät tehokkaasti peltoalueita läpi, pellot saatiin kattavasti metallinilmaisinsprospektoitua. Harrastajilla oli kuitenkin taipumus kerääntyä sellaisiin kohtiin, joissa oli havaittavissa runsaammin metallisignaaleja.

4. AINEISTO

Tämän työn aineisto on kerätty neljältä Aurajokilaaksoalueella sijaitsevalta pelloilta. Käsiteltävistä peltoalueista kaksi sijaitsee Kaarinan Ravattulan kylässä, kaksi peltoalueista puolestaan sijaitsee Liedossa. Tässä luvussa jokaista peltoaluetta käsitellään omassa alaluvussa. Jokainen peltoalue ja niiden ympäristö esitellään lyhyesti ja alueiden löytöaineisto kuvaillaan ryhmittäin sanallisesti. Esineet on jaettu erilaisiin ryhmiin, esimerkiksi korut, kaupankäyntiin liittyvät esineet, kuten rahat ja punnukset, ja keramiikka esitellään omissa osioissaan. Aineiston tarkat löytöluettelot ovat Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistossa.

Löytöaineisto on rajattu niin, että siihen on jätetty rautakautiset tai rautakautiseksi laskettavat esihistorialliset löydöt. Löydöt, joita yksinään on haastava ajoittaa, ajoitetaan tässä muun löytökontekstin, kuten esimerkiksi keramiikan tyyppin tai korujen kautta. Tällaisia ajoituksellisesti haastavia löytöryhmiä ovat esimerkiksi palanut savi, kivi-iskokset ja -esineet, kuten tuluspii. Tutkittavien peltojen löytöaineiston monipuolisuus on vaihtelevaa, kaikkia esinetyyppejä ei löydy kaikilta tutkituilta pelloilta.

4.1. Kaarina Ravattula Saloranta

Kaarinan Ravattulassa Särvän tilalla sijaitsevaa peltoaluetta kutsutaan tässä tutkimuksessa Salorannan peltoalueeksi, maanomistajan mukaan. Salorannan peltoalue on Turun tuomikirkosta noin neljä kilometriä itäkoilliseen, ja se sijaitsee Aurajoen rantatörmällä (ks. kuva 5).

Kuva 5. Ilmakuva Ravattulan kylän alueelta. Tutkittu Salorannan peltoalue merkitty kuvaan violetilla. Taustalla Ravattulan kylämäki. Kuva: Juha Ruohonen. Rajaus: Saara Mäkelä.

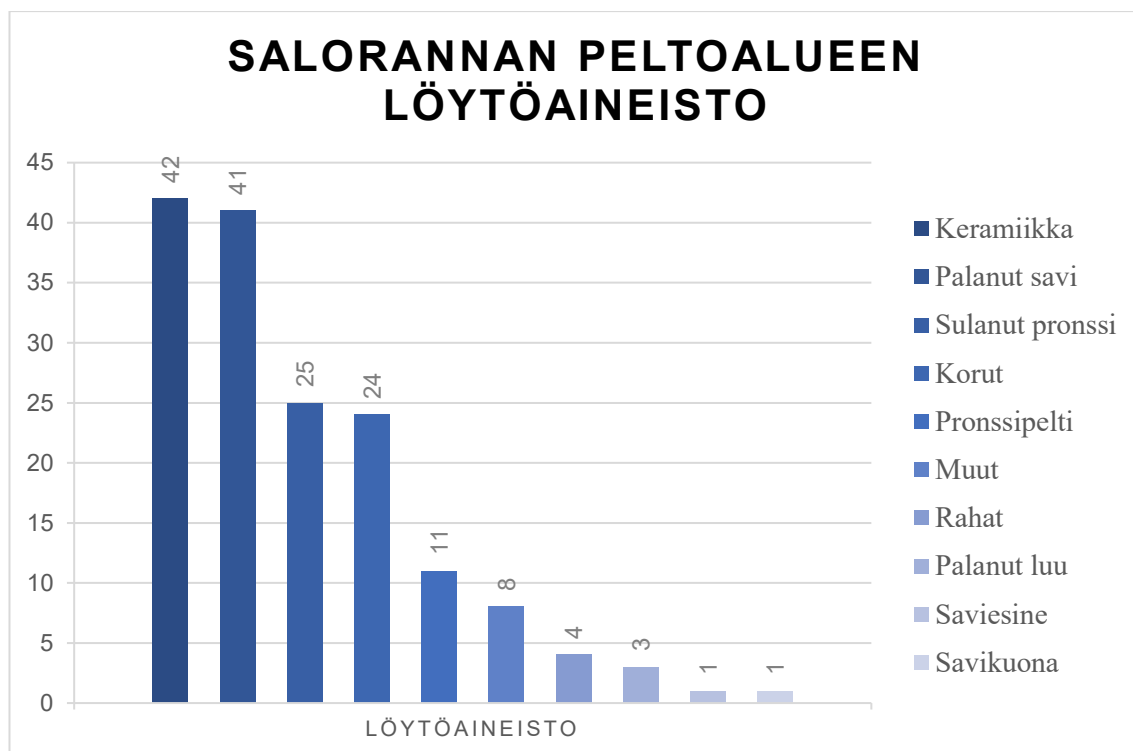
Ravattulan kylän alueelta tunnetaan runsaasti esihistoriallisia muinaisjäännöksiä, kuten röykkiöitä ja kuppikiviä. Alueelta puuttui pitkään rautakautinen asuinpaikka. Kandidaatintutkielmassani tutkin Salorannan peltoalueelta havaittua löytökeskittymää, jonka tutkielmassani tulkitsin asuinpaikaksi (ks. Mäkelä 2020).

Ravattulan tunnetuin muinaisjäännös on peltoalueen keskellä sijaitseva Ristimäki (MJR 202010026). Mäellä on Suomen vanhimman tunnetun kirkon paikka sekä laaja kalmisto, jota ympäröi kivinen kirkkoaita (Ruohonen 2019: 6–7). Ruohosen mukaan kirkko ja sen kalmisto ajoittuu ristiretkiajan ja keskiajan taitteeseen. Ristimäen historia ulottuu pidemmälle esihistoriaan, mäellä on myös kivikautinen asuinpaikka (Ruohonen 2011: 32). Salorannan peltoalueelta havaittu löytökeskittymä sijaitsee noin 500 metrin päässä itäkoilliseen Ristimäestä.

Salorannan peltoalueella on tehty inventointia ja metallinilmaisinospektointia arkeologi Juha Ruohosen johdolla osana Ravattulan Ristimäki -hanketta vuosina 2015–2020. Mukana tutkimuksissa ovat olleet Turun yliopiston arkeologian oppiaine, vapaaehtoisia sekä harrastajia. Itse olin mukana inventoinnissa syksyllä 2019.

Salorannan peltoalueelta löytynyttä aineistoa olen tutkinut kandidaatintutkielmassani (Mäkelä 2020), tämän alaluvun aineiston esittely pohjautuu siihen. Löytöaineisto on hiukan täydentynyt kevään 2020 jälkeen, uudempia löytöjä ei oteta kuitenkaan tässä tutkimuksessa huomioon.

Rautakautinen löytöaineisto Salorannan peltoalueelta on monipuolinen, löytöjä on 145 alanumeroa (ks. kuva 6). Salorannan löytöaineistoa (TYA 934: 1–145) säilytetään Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kokoelmissa.

Kuva 6. Pylväsdiagrammi Salorannan koko löytöaineistosta

4.1.1. Salorannan peltoalueen löydöt Rahat ja punnukset

Salorannan peltoalueelta on tavattu yksi pyöreä häränsilmäkoristeinen punnus (:18) sekä kolme rahaa. Rahoista yksi (:2) on todennäköisesti Otto III:n aikainen kölniläinen penninki, joka ajoittuu 900-luvun lopulle tai 1000-luvun alkuun. Rahoista kaksi on dirhemeiden katkelmia. Dirhemeista yksi (:1) on abbasididirhemin pala, joka ajoittuu 709–1002 väliselle ajalle.

Korut

Salorannan löytöaineistossa on 24 korua, tai korun katkelmaa. Korut jaetaan tässä useisiin alaryhmiin niiden tyyppin perusteella, esimerkiksi solkiin, helmiin ja niin edelleen.

Soljet

Salorannan peltoalueelta tunnetaan yhteensä 10 solkea, soljen osaa tai katkelmaa. Aineistossa on neljä pronssisen tasavarsisoljen katkelmaa (:8, :35–37), joista löytö :35

muistuttaa Nousiaisten Myllymäestä löytynyttä (Kivikoski 1951: 3, tl 78) ja löytö :36 puolestaan Euran Osmanmäeltä löytynyttä solkea (Kivikoski 1951: 2, tl 78). Molemmat soljet edustavat Kivikosken mukaan suomalaista tyyppiä.

Aineistossa on myös kaksi hevosenkenkäsolkea, toinen pienikokoinen pronssinen solki (:9), toinen osittain sulanut massiivisen hevosenkenkäsoljen katkelma (:21). Osittain sulanut hevosenkenkäsoljen katkelma esitellään myös luvussa, jossa käsitellään alueelta löytyneitä sulaneen pronssin paloja.

Alueelta on löydetty myös kaksi katkelmaa pyöreistä kupurasoljista (:10, :11; vrt. Kivikoski 1973: tl 73, löytö 659). Salorannan löytöaineistossa on myös mahdollisesti kaarisoljen katkelma (:22) sekä soljen neula (:46).

Helmet

Salorannan löytöaineistossa on 7 helmeä. Helmistä viisi on pronssista sarjahelmeä, joista kaksi on neliosaisia (:16, :17) ja kolme kolmiosaista (:13–15) sarjahelmeä. Kivikosken mukaan vastaavia sarjahelmiä on löydetty Raision Pappilanmäestä (Kivikoski 1951: 13, tl 93). Löydön :16 keskellä on sulanut tai ruostunutta rautaa. Lisäksi on yksi pronssinen, pyöreä helmi (:12), jolle ei ole löytynyt vastinetta kirjallisuudesta. Kyseisen helmen pinnassa on uurrettua vinoneliökoristelua, jonka keskellä on rengasmaista kuviointia.

Aineistossa on myös yksi lasihelmi. Löytö :115 on muodoltaan tasaisen pyöreä, ja väriltään musta. Kyseinen helmi saattaa sijoittua rautakauden sijaan myös historialliseen aikaan.

Ketjunktajat

Löytöaineistossa on neljä koristeellista ketjunktajaa tai ketjunktajan katkelmaa (:3–6), joista kaksi ovat tyypiltään viikinkiaikaisia. Kemiönsaaren Dragsfjärdin Hiittisten Kyrksundetista (KM 26619:10) on löydetty löytöä :3 vastaava suorakaiteen muotoinen ketjunktaja. Löytö :5 on puolestaan viikinkiaikainen ketjunktaja, samankaltainen ketjunktaja on löytynyt niin ikään Kokemäen Leikkimäestä (KM 2294:15).

Muut

Tässä kategoriassa esitellään sellaiset löydöt, jotka eivät sopineet yllä esitettyihin löytöryhmiin. Tällaisia löytöjä ovat esimerkiksi löytö numero :7, joka on pronssinen riipus moniosaisesta osmonsolmu-riipusketjusta. Kyseessä on läntisessä Suomessa melko

yleinen riipustyyppi, riipukselle löytyy samankaltainen vastine Liedon Merolasta (Kivikoski 1951: 10, tl 89).

Löytö numero :19 on puolestaan kalanmuotoinen pronssinen hela, joka pinnalla on suorakaiteen muotoista kohokuviointia. Kivikosken mukaan vastaava hela on löytynyt Halikon Rikalasta (Kivikoski 1973: tl 105, kuva 926). Löytö numero :116 on pronssinen rannerenkaan katkelma, jonka ulkopinnalla on verkkomaista kuviointia. Lammin Vanhastakartanosta löytynyt rannerengas muistuttaa Salorannan löytöaineiston katkelmaa (Kivikoski 1951: 7, tl 85, kuva 681).

Pronssipelti

Aineistossa on 11 pronssi- tai kuparipellin katkelmaa (:42, :44–45, :47, :52, :134–139). Katkelmien koko vaihtelee hyvin pienistä gramman painoisista katkelmista yli 20 gramman painoisiin. Löytö :52 on mahdollisesti padan reunapala, reunapalassa on paksumnos.

Sulanut pronssi

Salorannan peltoalueelta on löytynyt 25 kappaletta sulanutta pronssia (:24–32, :40, :49–50, :122–133). Sulaneen pronssin palat ovat eri kokoisia, pienin pala painaa vain 1,4 grammaa, painavin 48,2 grammaa. Sulaneesta pronssista suurin osa on todennäköisesti valujätettä. Löytö :21 on jo koruosiossa esitelty mahdollinen massiivisen hevosenkenkäsöljen katkelma, joka on osittain sulanut.

Saviastioiden palat

Salorannasta on löytynyt 42 saviastian palaa (:33, :54–88, :140–141), joista suurin osa on arkista, karkeasekoitteista käyttökeramiikkaa. Väritään tällaiset käyttökeramiikan palat ovat harmaita tai ruskeita. Aineistossa on myös muutamia tummapintaisia, pinnaltaan kiillotettuja, hienosekoitteisia saviastioiden paloja.

Tällaisista niin sanotusti hienommista saviastioiden paloista kaksi (:33, :79) ovat ulkopinnoiltaan koristeltuja. Kyseisissä keramiikan paloissa on raekooltaan hieno

sekoite. Löytö :33 on viikinkiaikaista hienoa keramiikkaa, jonka ulkopinnalla on uurrettua kolminkertaisin vedoin tehtyä verkkokoristelua. Löydön :79 ulkopinnalla on uurrettu viiva.

Huomattava osa alueen saviastioiden paloista on epämääräisempiä osia astioista, aineistossa on kuitenkin jonkin verran reunapaloiksi tulkittavia paloja. Joidenkin palojen, esimerkiksi löytöjen :59–60, sisäpinnoilla on myös ruoanlaiton yhteydessä tullutta orgaanista karstaa.

Palanut savi ja savitiiviste

Aineistossa on 41 palaneen saven tai savitiivisteen palaa (:34, :90–113). Palojen koko ja muoto on vaihteleva, myös väri vaihtelee oranssin, harmaan ja ruskean eri sävyissä. Joissain paloissa on tasaista pintaa ja mahdollisia oksa- tai kasvipainanteita.

Palanut luu

Salorannan löytöaineistossa on kolme palaneen luun palaa (:143–145). Paloista on mahdoton määrittellä mille eläinlajille ne kuuluvat. Salorannan peltoalueen moniperiodisuuden vuoksi paloista on mahdoton päätellä, mille aikakaudelle palat tarkalleen sijoittuvat.

Muut

Tähän ryhmään luetaan kaikki sellaiset löydöt, jotka eivät suoraan sovi yllä oleviin löytöryhmiin (:20, :39, :41, :89, :117–121, :142). Löytö :20 on pronssitangon katkelma, löytö :41 on puolestaan puikkomainen pronssiesineen katkelma, jossa koristeltu valumapaksunnos. Aineistossa on myös useita tunnistamattomia pronssiesineiden katkelmia. Yhdessä tällaisessa katkelmassa (:117) on häränsilmäkoristelua.

Löytö :89 on savikiekon katkelma, todennäköisesti pystykangaspuiden painon pala (vrt. Kivikoski 1951: 58, tl. 72, kuva 599). Palassa oleva saviaines on hienoa ja tasaista. Salorannan peltoalueelta on tavattu myös yksi savikuonanpala.

4.2. Kaarina Ravattula Mattila

Tässä työssä Mattilan peltoalueeksi kutsuttu tutkimusalue sijaitsee Kaarinan Ravattulassa, edellä käsitellystä Salorannan peltoalueesta noin 600 metriä länsiluoteeseen. Luvussa 4.1. käsitelyyn Ravattulan Ristimäestä katsottuna Mattilan peltoalue sijaitsee noin 300 metriä lounaaseen. Mattilan pelto sijaitsee Salorantaan verrattuna jyrkemmässä etelään viettävässä rinteessä, joka laskee Aurajokeen. Tutkittu alue on noin kuuden hehtaarin kokoinen (ks. kuva 7).

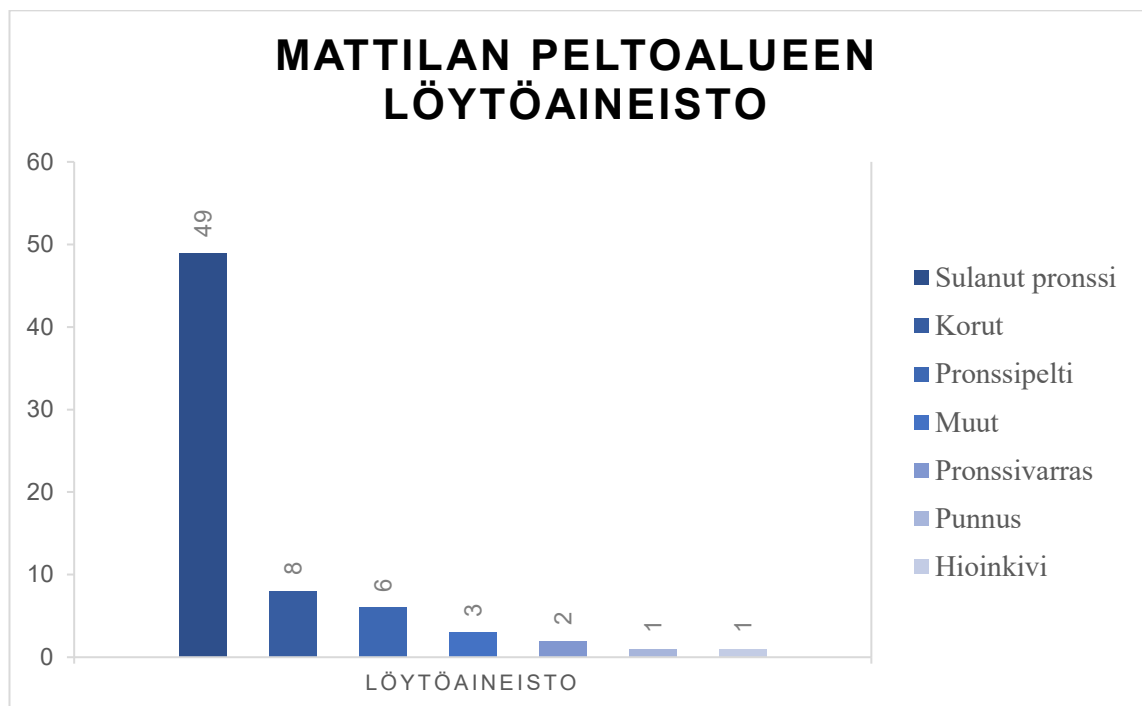
Kuva 7. Ilmakuva Ravattulan kylän alueesta. Tutkittu Mattilan peltoalue merkitty kuvaan sinisellä alueella. Alueen vieressä oikealla Suomen vanhimmasta tunnetusta kirkonpaikastaan tunnettu Ristimäki. Salorannan peltoalue kuvassa sinisellä merkitystä alueesta noin 3 000 metriä koilliseen. Kuva: Juha Ruohonen. Rajaus: Saara Mäkelä.

Mattilasta löydetty löytöaineisto on moniperiodista, Mattilan pellon aineistossa on huomattavan paljon historiallisen ajan esineistöä, kuten esimerkiksi ammuksia, rahoja sekä nappeja. Löytöaineiston 526 löydöistä 70 alanumeroa on rautakautiseksi tulkittuja (ks. kuva 8). Mattilan peltoalueen rautakautiset tai rautakautisiksi tässä työssä tulkittavat löydöt ovat huomattavasti vähäisempiä kuin Salorannan peltoalueella.

Mattilan peltoaluetta inventoitiin syksyllä 2020 arkeologian oppiaineen ja metallinilmaisinharrastajien voimin. Inventointia ja metallinilmaisinprospektointia tehdessä pellon pinta oli todella kuiva, mikä teki pintapoiminnasta todella haastavaa, jollei mahdotonta. Pintapoiminnan kannalta huonon sään vuoksi Mattilan pellon aineistossa ei juurikaan ole pintapoimintalöytöjä.

Tutkittavan peltoalueen pohjoispuolella on tunnettu asuinpaikka, Mattila 1 (MJR 202010024), johon ei kajottu tutkimusta tehtäessä. Alueelta on löytynyt 2000-luvun inventoinnissa kivikautiseen tai varhaismetallikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä (Vanhatalo 2010: 3). Harrastaja löysi 2010-luvun alussa tappikoristeisen hevosenkenkäsöljen, jonka nykyisestä sijainnista ei ole tietoa (Ruuhonen 20.4.2021).

Peltoalueen löydöt (TYA 976:1–526) ovat Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistossa.

Kuva 8. Pylväsdiagrammi Mattilan peltoalueen löytöaineistosta.

4.2.1. Mattilan peltoalueen löydöt

Punnus

Aineistossa on yksi punnus. Punnus on muodoltaan pyöreä, ja siinä on kaksi vastakkaista tasaista sivua (vrt. Kivikoski 1951: tl 94, löytö 763). Tasaisilla sivuilla on häränsilmäkoristelua samankaltaisessa muodostelmassa, kuin arpakuutiossa luku viisi. Häränsilmäkoristelun ympärillä yhtenäinen uurrettu viiva.

Korut

Mattilan peltoalueelta on löytynyt yhteensä kahdeksan korua tai korun katkelmaa (:47–48, :50–54, :320, :322). Korut on jaettu tyypeittäin ryhmiin.

Soljet

Peltoalueen löytöaineistossa on kaksi tappikorsiteisen kupurasoljen katkelmaa (:51–52). Katkelmat ovat mahdollisesti peräisin samasta korusta. Lisäksi aineistossa on kaksi soljen paljinta (:48, :320) eli neulaa. Toisen neulan pinnassa on koristelua ja keskikohdassa paksunnos.

Helmet

Aineistossa on yksi pronssinen neliosainen sarjahelmi (:50) (vrt. Kivikoski 1951: tl 93, löytö 753). Helmen reikä ummessa.

Ketjunktajat

Mattilan löytöaineistossa on yksi mahdollinen ketjunktajan katkelma (:47). Katkelmassa on kolme reikää sekä viisi pyöreää painannetta. Katkelma on litteä, sen toinen reuna on aaltoileva ja toinen suora, mahdollisesti leikattu.

Muut

Aineistossa on kaksi epämääräisempää koruksi tulkittavaa pronssiesinettä (:48, :322). Löytö :48 on litteä rei'itetty katkelma, jossa on ohut kiinnityslenkki. Löytö :322 on osittain sulanut pronssisen korun katkelma, jonka toisella puolella on neulan kiinnityskohta.

Pronssipelti

Mattilan löytöaineistossa on kuusi pronssipellin (:328–333) katkelmaa. Katkelmien koko vaihteleva, pienin pala painaa 0,64 grammaa, kun suurin pala painaa 3,79 grammaa. Alanumerolla :332 on kaksi rei'itettyä pronssipellin katkelmaa.

Sulanut pronssi

Löytöaineistossa on 49 sulaneen pronssin (:322, :467–515) palaa. Palojen koko ja muoto on vaihteleva, pienin pala painaa 0,79 grammaa ja suurin 99,21 grammaa. Löytö :322 on esitelty myös koruja käsittelevässä osiossa. Sulamisensa vuoksi löytö luokitellaan tässä työssä myös sulaneeksi pronssiksi.

Muut

Jotkin löydöt eivät sopineet edellä esiteltyihin löytöryhmiin (:28, :319, :323, :327, :334–335). Löytö :28 on punertava hiekkakivinen hioinkiven katkelma. Löydöt :334–335 ovat pronssivartaiden katkelmia.

Löydöt :319, :323 ja :327 ovat epämääräisempiä pronssiesineiden katkelmia. Löytö :323 on koristeellinen esineen katkelma, jossa tankomainen pyöristetty keskiosa, jonka päässä nuijamainen osa, jossa on mahdollisesti häränsilmäkoristelua.

4.3. Lieto Moisio Alitalo

Liedon Moisiossa, Alitalon peltoalueeksi kutsutulla alueella, tehtiin inventointia ja metallinilmaisinprospektointia vuoden 2020 lokakuussa. Alueen inventointiin käytettiin yhteensä neljä kenttätyöpäivää. Alitalon pelto Liedon Moisiossa valikoitui tutkittavaksi alueeksi osittain *Moisio*-nimen vuoksi. Hiisi ja Moisio nimistön on ajateltu kertovan esihistoriallisesta asutuksesta. Aivan Moision vieressä, tutkitun Alitalon peltoalueen lähetyvillä, on Hiiden yksinäistalo. Aluetta on inventoitu Kaisa Lehtosen toimesta 2000-luvun alussa, mutta silloisissa tutkimuksissa ei löytynyt merkkejä rautakauden muinaisjäännöksistä (Lehtonen 2000: 2).

Kuva 9. Ilmakuva Moision Alitalon peltoalueesta. Tutkittu alue merkitty kuvaan keltaisella. Tunnettu kivikautinen asuinpaikka, johon ei kajottu tämän tutkimuksen yhteydessä, merkitty kuvaan punaisella. Taustalla historiallinen Moision kylätontti. Kuva: Juha Ruohonen. Rajaus: Saara Mäkelä.

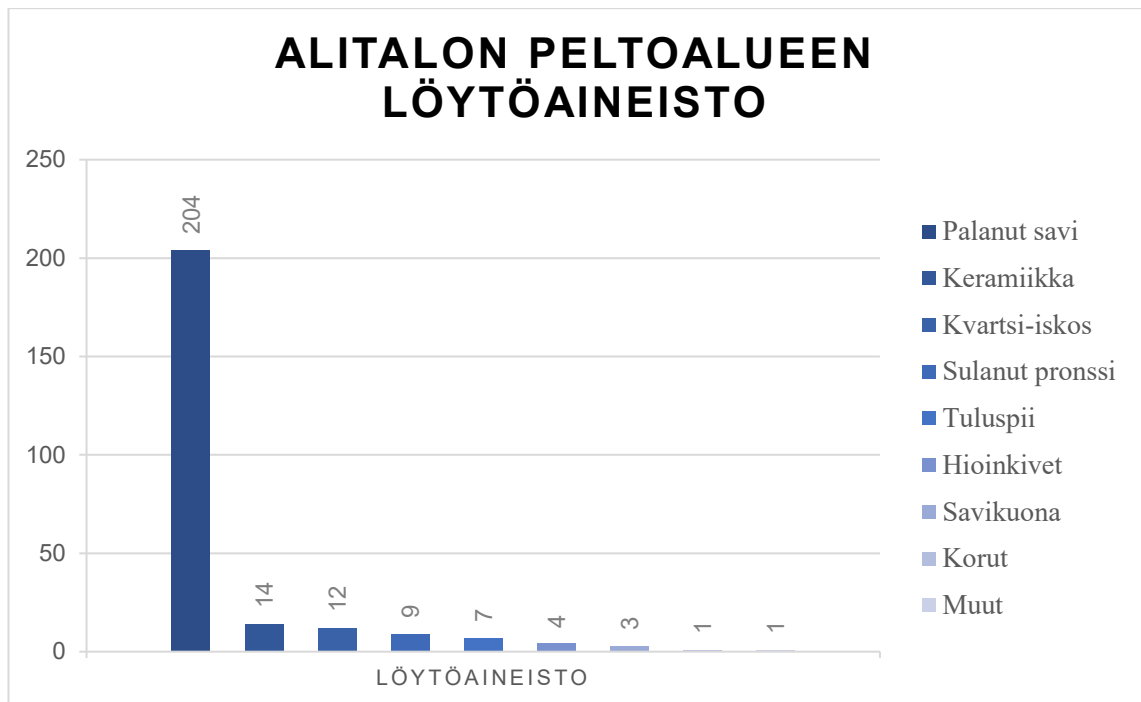
Alitalon peltoalue sijaitsee noin kilometrin päässä Liedon kirkosta, Pyhän Pietarin keskiaikaisesta kivikirkosta, lounaaseen. Pellon rinne viettää etelään, ja laskee Aurajokeen. Alitalon tutkittu peltoalue on kokonaispinta-alaltaan noin 14 hehtaaria (Leppänen & Mäkelä 2021: 6; ks. kuva 9). Luvuissa 4.1. ja 4.2. esitelyihin Salorannan ja Mattilan peltoalueisiin verrattuna Alitalon peltoalueen löytöaineisto oli huomattavasti vähäisempää. Alitalon pellolla mitattiin tarkasti GPS-laitteella paikalleen 1800-lukua varhaisemmat löydöt, kuten esihistoriallinen keramiikka, palanut savi ja kivi-iskokset.

Peltoaluetta tutkittiin osana tekijän ja opiskelija Jere Leppäsen Turun yliopiston arkeologian oppiaineen maisterivaiheen syventäviin opintoihin kuuluvaa kenttätöprojektiä. Mukana kenttätöissä oli myös Turun yliopiston arkeologian oppiaineen inventointikurssilaiset arkeologi Juha Ruohosen johdolla sekä metallinilmaisinharrastajia. Inventointikurssilaiset ja metallinilmaisinharrastajat osallistuivat kenttätöihin kahtena päivänä. Kenttätöitä tehtäessä sää oli vaihteleva, mutta inventoinnin ja prospektoinnin kannalta kuitenkin hyvä.

Alitalon pellon alueella on myös tunnettu kivikautinen asuinpaikka (MJR 423010050), johon ei peltoalueen inventoinnissa ja prospektoinnissa kajottu. Alueella on aiemmin käynyt metallinilmaisinharrastaja, joka on löytänyt peltoalueelta viikinkiaikaisen soljen. Peltoalueen tutkimisen suunnittelua tehdessä tai aluetta tutkittaessa tästä ei kuitenkaan ollut tietoa⁴. Alitalon isäntä kertoi löytäneensä pellolta useita hioimia, sekä historiallisen ajan löytöjä, kuten rahoja. Hioinkivet olivat nähtävissä talon pihassa.

Moision Alitalon peltoalueelta on löytöjä 180:n alanumeron verran, joista 130 on tulkittu tässä työssä rautakautisiksi (ks. kuva 10). Löydöt (TYA 973:1–180) on talletettu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kokoelmaan.

⁴ Tieto saatu metallinilmaisinharrastajalta kenttätöiden aikana.

Kuva 10. Pylväsdiagrammi Moision Alitalon peltoalueen löytöaineistosta.

4.3.1. Alitalon peltoalueen löydöt

Korut

Moision Alitalon peltoalueelta löytyi yksi viikinkiaikaisen massiivisen päihin levenevän rannerenkaan katkelma (:126). Rannerenkaan ulkopinnalla on mahdollisesti kulunutta siksak-koristelua. Lisäksi Alitalon pellolta on löytynyt metallinilmaisinharrastajan löytämänä kupurasoljen katkelma, josta saatiin tietoa vasta kenttätöiden jälkeen toiselta harrastajalta. Harrastajan tietojen mukaan kadoksissa oleva soljen katkelma on löytynyt suunnilleen samalta alueelta kuin Alitalon pellon syksyn 2020 inventoinnissa löytynyt rannerenkaan katkelma.

Sulanut pronssi

Alitalon löytöaineistossa on yhdeksän palaa sulanutta pronssia (:152–160). Sulaneen pronssin palojen koko ja muoto vaihtelevat, pienimmät palat painavat noin kaksi grammaa, kun taas suurin pala painaa jopa 60,74 grammaa.

Saviastioiden palat

Alitalon peltoalueelta löytyi 14 saviastian palaa (:127–139). Palat ovat melko pieniä, eikä niistä voi juurikaan tulkita, mistä kohdasta astiaa ne ovat. Joissain paloissa toinen pinta on säilynyt. Moision Alitalon keramiikka on väriltään oranssinruskeaa, ja suurimmassa osassa on melko hieno sekoite tai samottia.

Löytö :128 on hienompaa tummapintaista kiillotettua keramiikkaa. Löydöissä :131–132, :134 ja :136 on mahdollisesti ulkopinnalla koristelua, muun muassa uurrettuja viivoja tai pallokoristelua.

Palanut savi

Alitalon aineistossa on 82 alanumero palanutta savea, yhteensä aineistossa on 204 palaneen saven palaa (:39–120). Palat ovat vaihtelevan kokoisia, niiden väri vaihtelee oranssinruskeasta ruskeanharmaaseen. Moision Alitalon aineiston palaneessa savessa on erikoista se, että joissain palaneen saven tai savitiivisteiden paloissa on seassa sekoitetta, samottia.

Pellossa kauan olleita palaneen saven paloja voi joskus olla lähes mahdoton erottaa tiilestä tai esihistoriallisen keramiikan palasista (Pellinen 2018: 25). Moision Alitalon peltoalue osoittautui inventoidessa melko löytököyhäksi modernin löytöaineiston osalta, pellon pinnasta havaittiin melko vähän historiallisen ajan esineistöä, kuten lasia, posliinia tai keramiikkaa. Tämän perusteella hiukan epätyypillisen oloinen palanut savi tulkitaan tässä työssä esihistorialliseksi palaneeksi saveksi.

Alitalon pihapiirissä on kuitenkin ollut aikanaan runsaasti erilaisia rakennuksia, joiden jäänteitä oli havaittavissa useassa paikassa. On siis mahdollista, että osa palaneeksi saveksi tulkituista löydöistä on kulunutta huonolaatuisempaa tiiltä, joka on peräisin puretuista rakennuksista.

Hioinkivet

Aineistossa on neljä kivistä hiointa (:2–5). Hioimista kolme (:2–3, :5) on harmaasta liuskekivestä valmistettuja hioinkivien katkelmia. Katkelmat ovat suorakaiteen

muotoisia. Hioinkivien toinen tai molemmat pinnat ovat sileitä ja tasaisia. Löydön :2 toinen pää on rei'itetty.

Löytö :4 on punertavasta hiekkakivestä valmistettu hioinkivi. Hioimen yhdellä sivulla on pituussuunnassa kulkeva pitkänomainen ura.

Moision Alitalon peltoalueen omistajan talon pihassa oli useita kivisiä hioimia, joiden omistaja kertoi löytyneen pellolta tai muusta pihapiiristä. Hioimia on haastava ajoittaa, tässä työssä hioimet on ajoitettu muun löytökontekstin perusteella rautakautisiksi, tai yleisemmin esihistoriallisiksi.

Tuluspii

Alitalon löytöaineistossa on seitsemän tuluspiitä (:161–167). Tuluspiit ovat muodoltaan neliömäisiä ja litteitä. Niiden väri vaihtelee harmaan eri sävyissä. Löydöt :163 ja :167 ovat joko kokonaan tai osittain palaneita.

Kvartsi-iskokset

Moision Alitalon peltoalueelta on löytynyt 12 kvartsi-iskosta (:14–24). Palojen muoto on vaihteleva. Palat ovat kooltaan kuitenkin suhteellisen samankokoisia. Löytö :22 on muodoltaan neliömäinen, ja siinä on viistotut reunat. Kvartsi-iskosten todellista ajoitusta on mahdoton tutkia, koska ne ovat tyypillisiä esihistoriallisia löytöjä. Moision Alitalon pellolta tunnetaan kivikautinen asuinpaikka, joten iskokset voivat olla osa samaa tunnettua asuinpaikkaa, joskin syksyn 2020 inventoinnissa tunnetulle asuinpaikalle ei menty. On mahdollista, että entuudestaan tunnettu asuinpaikka on laajuudeltaan suurempi kuin aiemmin on todettu tai kvartsi-iskokset voivat liittyä myöhempään ihmistoimintaan alueella.

Muut

Aineistossa on myös kolme palaa savikuonaa (:140–142). Lisäksi löytöaineistossa on yksi pronssisen esineen katkelma (:121). Katkelma on epämääräisen muotoinen ja litteä. Katkelman perusteella ei ole mahdollista tunnistaa mistä esineestä katkelma on peräisin.

4.4. Lieto Pettinen Hanhioja

Liedon Pettisten peltoalue valikoitui tutkimusalueeksi pitkälti sen mielenkiintoisen ympäristön vuoksi. Pettisten kylän alueella on esimerkiksi vuoden 2000 inventoinnissa havaittu rautakautinen asuinpaikka Hanhioja (Lehtonen 2000: 97–98), kuppikiviä, sekä linnavuori. Lehtosen mukaan vuoden 2000 inventoinnissa alueelta havaittiin likaisen harmaa alue, josta löytyi muun muassa rautakautista keramiikkaa, kuonaa ja palanutta savea. Todetun asuinpaikan ja tässä työssä käsiteltävän löytökeskittymän välissä kulkee kevyen liikenteen väylä. Väylän rakentamisen yhteydessä pois ajettut maa-ainekset on kuljetettu Liedon kunnan Ankan maakaatopaikalle vuonna 2018. Maa-aineksien sijaintia ei kuitenkaan pysty sanomaan, koska maankaatopaikan läjityskenttä on niin laaja (Kuusinen 27.1.2021).

Turun yliopiston arkeologian oppaineen opetuskaivaukset järjestettiin Pettisten Alilamppulassa vuosina 2019 ja 2021, jolloin alueelta on havaittu laaja kalmistoalue (MJR 1000034232), johon kuuluu monenlaisia erilaisia hautaustapoja, kuten polttokenttäkalmistoalue, röykkiö sekä matala röykkiömäinen kivilatomus.

Vuoden 2021 keväällä tässä työssä käsiteltävän peltoalueen vieressä, Savijoen läntisellä rannalla Liedon Marttilassa (MJR 1000039446), Saukonpuistossa (MJR 1000038792) ja Lumikossa (MJR 1000039320), tarkkuusinventointia teki Maanala oy. Alueella oli tehty aiemmin tarkastus vuonna 2020. Inventoinnin tarkoituksena oli selvittää, onko kyseisellä paikalla kiinteää muinaisjäännöstä. Inventoinnin tuloksena paikalta löytyi rautakautiseen asutukseen viittaavia löytöjä, kuten esimerkiksi palanutta savea, keramiikkaa. Irtaimien löytöjen lisäksi alueella tehtiin havaintoja tulisijasta sekä paalunsijamaisista ilmiöistä (Muhonen & Tiilikkala 2021: 4, 17–21).

Tutkittu peltoalue sijaitsee Savijoen itäpuolella, alue on hiukan päälle neljän hehtaarin kokoinen (ks. kuva 11). Aluetta tutkittiin kahtena kenttäpäivänä. Ennen varsinaisia kenttätöitä arkeologian opiskelija Jere Leppänen kävi tarkastamassa peltoalueen mahdollisen tutkimuspotentiaalin. Ensimmäisenä kenttäpäivänä joulukuussa 2020 inventointiin osallistui tekijän lisäksi Leppänen, arkeologi Juha Ruohonen sekä metallinilmaisinharrastajia. Sää oli inventointiin ja prospektointiin melko hyvä. Pintapoiminta onnistui hyvin, lukuun ottamatta aikaisin tulevaa pimeää joulukuun lopussa. Peltoa inventoitiin toisen kerran ilman metallinilmaisinharrastajia maaliskuussa 2021. Pellolla tehtiin tuolloin vain systemaattista pintapoimintaa tarkastuksen omaisesti

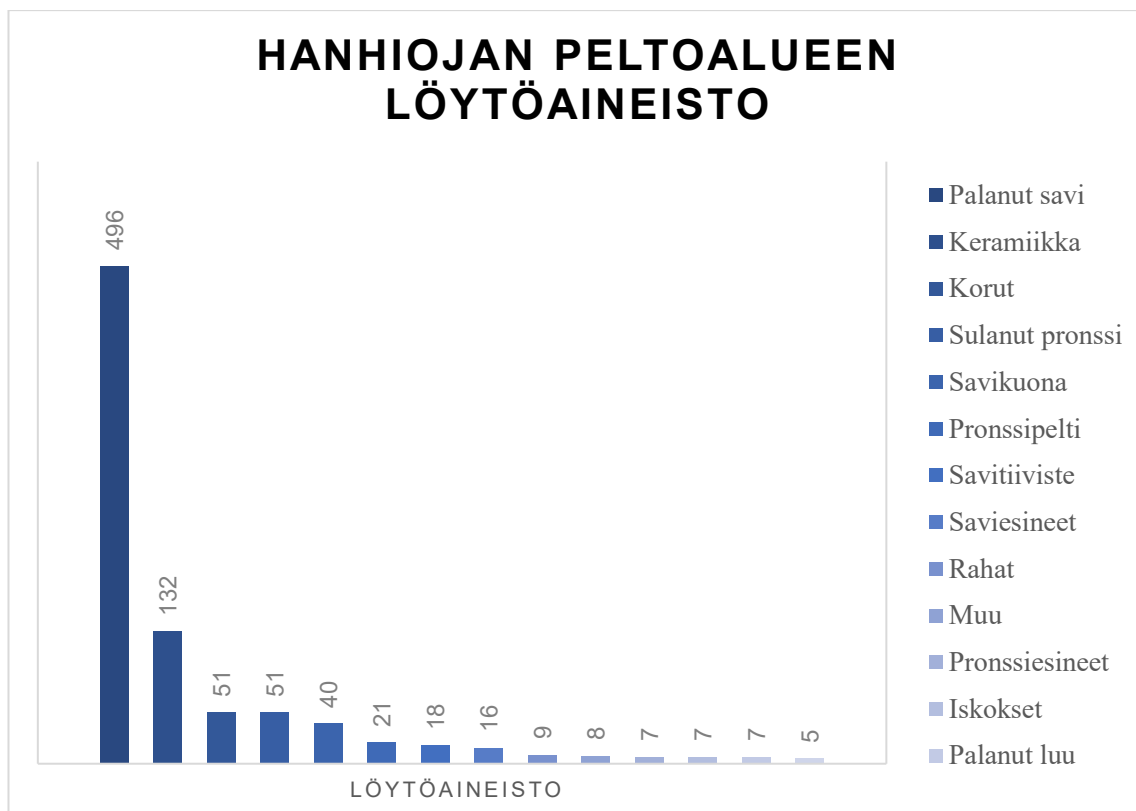
talven jäljiltä. Olosuhteet pintapoimintaan oli erinomaiset, pellon pinta oli kostea ja valaistus sopiva.

Syksyllä 2021 tutkitulle peltoalueelle ja sen läheisyyteen meni metallinilmaisinharrastajia, jotka löysivät pellolta rautakautisia metalliesineitä, jotka on otettu huomioon tämän tutkimuksen Hanhiojaa koskevissa levintäkartoissa ja löytöluettelossa.

Kuva 11. Ilmakuva Pettisten Hanhiojan peltoalueesta. Tutkittu alue merkitty kuvaan vaaleanpunaisella. Taustalla Ali-Lamppulan kalmistomäki. Kuvan ulkopuolelle rajautunut Pettisten kylätontti. Kuva: Juha Ruohonen. Rajaus: Saara Mäkelä.

Tutkittavalta peltoalueelta löytyi runsaasti löytöjä. Löytöaineistossa on todella runsaasti ja monipuolisesti rautakautista tai rautakautiseksi luokiteltavaa esineistöä. Uudempaa historiallisen ajan löytöjä alueelta on vähän. Löytöjä alueelta on 595:n alanumeron verran, joista 560 on tässä tutkimuksessa luokiteltu rautakautisiksi tai esihistoriallisiksi (ks. kuva 12). Löydöt on arkistoitu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kokoelmiin (TYA 978:1–595).

Kuva 12. Pylväsdiagrammi Pettisten Hanhiojan peltoalueen löytöaineistosta.

4.4.1. Hanhiojan peltoalueen löydöt

Korut

Liedon Pettisten Hanhiojan pellolta löytyi yhteensä 51 korua tai korun katkelmaa. Osa koruista on tunnistettavissa koruiksi, mutta niiden tyyppiä on mahdoton tunnistaa. Tällaiset korut on luetteloitu tässä työssä löytöryhmään *muut*.

Helmet

Pettisten Hanhiojan löytöaineistossa on yhteensä seitsemän helmeä (:31–32, :33–35, :74, :286). Helmistä kuusi on pronssisia helmiä ja yksi sileäpintainen tynnyrinmuotoinen savihelmi (:286).

Pronssisista helmistä kolme on sarjahelmiä. Löytö :33 on kapea neliosainen sarjahelmi, jonka pinnalla on heikosti erottuvaa häränsilmäkoristelua (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 815). Löytö :34 on niin ikään myös neliosainen sarjahelmi, osa helmistä on tynnyrimäisiä. Löytö :35 on kaksiosainen ja särmikäs sarjahelmi, jonka pinnalla jäänteitä mahdollisesta häränsilmäkoristelusta (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 1204b).

Löytö :31 on monitahokkaan muotoinen massiivinen pronssihelmi. Löytö :32 on sylinterinmallinen kupariseoshelmi, jonka pinnalla juotettua pronssilankaa (vrt.

Kivikoski 1973: Abb. 1160). Kolmas pronssihelmistä (:74) on massiivinen helmi, joka on osittain sulanut. Pinnalla on ollut mahdollisesti koristelua, sulamisen vuoksi pinta on osittain kupliva. Kyseinen löytö esiintyy myös osiossa, jossa käsittelen alueelta löytyneitä sulaneen pronssin kappaleita.

Soljet

Löytöaineistoissa on 15 solkea tai soljen katkelmaa (:8–17, :59–60, :64, :82–83). Löydöistä neljä (:59–60, :82–83) ovat mahdollisesti solkien neuloja eli palkimia.

Hanhiojan aineistossa on seitsemän pyöreää kupurasolkea tai kupurasoljen katkelmaa. Löydöt :8–9 ja :13 on tunnistettavampia ja paremmin säilyneitä katkelmia pyöreistä kupurasoljista. Löytö :8 on rei'in ja viivoin koristeltu soljen katkelma, joka on mahdollisesti Appelgrenin tyyppiä D (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 659). Löytö :9 on puolestaan katkelma soljen reunasta, etupinnalla on viivakoristelua ja ristikuviota, joka päättyy kolmiomaiseen kohoumaan. Kyseinen solki on mahdollisesti Appelgrenin tyyppiä C tai deformoitunut D. Soljen katkelma on vahvasti sulanut. Löytö :13 on niin ikään myös pyöreän kupurasoljen reunasta peräisin oleva katkelma, ulkopinnalla koristelua, esimerkiksi reikiä, kuoppia sekä urakuviointia sekä tappi. Katkelman takana neulan kiinnitysosa. Tunnistettavissa Appelgrenin D-tyypiksi (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 659).

Löydöt :10–12 ja :14 ovat etupuolelta koristeltuja, ja ne ovat tunnistettavissa pyöreän kupurasoljen katkelmiksi, mutta niiden perusteella ei voi esimerkiksi päätellä tarkempaa tyyppiä. Löytö :14 on etupuolelta koristeltu, ja takapuolella on uloke. Se on mahdollisesti neulakota.

Aineistossa on kaksi kaarisoljen katkelmaa. Löytö :16 on valmunuppisen kaarisoljen kaaren katkelma, jossa molemmin puolin urin koristeltu keskiharjanne. Toisella puolella kolmiomainen uloke (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 420). Toinen Hanhiojan löytöaineistossa oleva kaarisoljen katkelma (:64) on muodoltaan epämääräisempi. Muodoltaan se on levymäinen, jonka toisella puolella on ulkonevia kohtia, mahdollisesti neulakodasta.

Löytö :17 koristellun rasiadoljen katkelma. Solki on muodoltaan mahdollisesti vääntymisen vuoksi sylinterimäinen, ohut ja levymäinen. Toisella pinnalla on skandinaavista nauhakoristelua, esimerkiksi kaarevia viivoja, jotka muodostavat pyörteitä.

Hanhiojan löytöaineistossa on myös yksi tasavartisen soljen katkelma (:15). Se on muodoltaan kapea. Katkelman keskellä ja lehdyköiden päissä on pyöristyneet nystyt, koristelua ei ole enää havaittavissa. Taustapuolella jäänteitä neulakodasta (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 678).

Ketjunktantaja

Hanhiojan löytöaineistossa on yksi ketjunktantajan katkelma (:30). Katkelma on muodoltaan suorakaiteen muotoinen, jonka pitkällä sivuilla on neljä varrellista ripustuslenkkiä. Suorakaiteen yhdellä reunalla kulkee pitkittäisiä uria ja katkelman upotetussa keskiosassa on katkoviivoista koostuvaa siksak-koristelua (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 477). Varrellisista kiinnitysosista kaksi on katkennut.

Hihnanjakajat

Löytöaineistossa on kaksi hihnanjakajan katkelmaa (:37–38). Löytö :37 on pyöreänmuotoinen kaksijakoinen hihnanjakaja (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 1204b). Löytö :38 on puolestaan eläimenpään muotoinen hihnanpään hela, muistuttaa kotkan päätä. Eläinhahmon kuono-osassa ei ole silmiä. Reunoja pitkin kulkee koholla olevia kiehkuroita. Vastaavanlaisia heloja on löytynyt esimerkiksi vuonna 1933 Ella Kivikosken kaivauksilla Liedon Hulkkunanmäestä rautakautisesta kalmistosta (Kivikoski 1933: 1–2; KM 9695: 26–27). Kivikosken mukaan hela ajoittuu noin 1000-luvulle. Samankaltaisia eläinpäisiä heloja on löytynyt myös esimerkiksi Virosta Maidlan kalmistosta (Mandel 2017: 155, tl. 10, AM_580:6309). Maidlan kalmiston hihnanjakajan ajoitus vastaa Kivikosken arviota.

Kaularenkaat

Pettisten Hanhiojan löytöaineistossa on kaksi kaularenkaan katkelmaa (:18–19). Molemmat kaularenkaiden katkelmat ovat kierrekoristeisia, löytö :18 (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 728) on mahdollisesti palanut. Löydön :19 pinnalla on siihen kiinni sulanut kupariseosmökky.

Rannerenkaat

Löytöaineistossa on kaksi rannerenkaan katkelmaa. Löytö :20 on ohuen koverankuperan pronssisen rannerenkaan katkelma. Pinnalla on muun muassa vinoviivakoristelua sekä kolmion ja ristinmallisia koristekuvioita. Toisella pinnalla mahdollisesti hopeoinnin jäämiä. Mahdollisesti Korkeakoski-Väisäsen tyyppi V1a1 tai V1a2.

Toinen katkelma (:21) on massiivisesta päihin levenevästä rannerenkaasta. Pinta on erittäin kulunut, mutta patinassa on erotettavissa D-leimakoristelua (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 734). Mahdollisesti Korkeakoski-Väisäsen tyyppi IIa.

Riipukset

Pettisten Hanhiojan aineistossa on 11 pronssista riipusta tai riipuksen katkelmaa. Riipuksista neljä on karhunhammasriipuksia (:24–27, :593). Karhunhammasriipukset ovat melko yleisiä Suomessa (Kivikoski 1951: 11). Löydöt :24–26 ovat kooltaan pienempiä ja sirompia. Niiden yläosassa on uurrettua koristelua (vrt. Kivikoski 1951: tl. 90, löytö 730). Löydön :24 alaosassa on yhteensä seitsemän häränsilmäkoristetta. Kaikkien karhunhammasriipusten kiinnityslinkki on katkennut. Syksyllä 2021 metallinilmaisinharrastajat löysivät vastaavanlaisen karhunhammasriipuksen (:593), joka on luetteloitu mukaan tämän tutkimuksen löytöluetteloon, koska löytö tuli samalta alueelta kuin se, jota tässä tutkimuksessa käsitellään.

Löytö :27 on puolestaan kooltaan hieman edellä mainittuja massiivisempi. Sen yläreunassa on uurrettua koristelua ja alaosassa häränsilmäkoristelua. Alaosaan on myös sulanut kiinni kupariseosta ja esineen pinnalla on palopatinaa. Lisäksi syksyn 2021 Turun yliopiston arkeologian oppiaineen opetuskaivauspaikalta muutaman sadan metrin päästä löytyi polttokalmistokiveyksestä löydön :27 kaltainen massiivinen osittain sulanut karhunhammasriipus.⁵

Karhunhammasriipusten lisäksi Hanhiojan löytöaineistossa on kolme linturiipusta (:28–29, :65). Löytö :28 on parhaiten tunnistettavissa linturiipukseksi. Se on todella ohut, joutsenen mallinen riipus. Joutsenen rintakehän ja kaulan kohdalla on reiät, molemmin puolin häränsilmäkoristelua. Löydöt :29 ja :65 ovat hiukan huonommin tunnistettavissa linturiipuksiksi. Ne ovat molemmat ohuita levymäisiä rei'itettyjä riipuksia.

Syksyllä 2021 tässä tutkimuksessa käsiteltävän Hanhiojan peltoalueella kävi metallinilmaisinharrastajia, jotka löysivät edellä esitellyn karhunhammasriipuksen lisäksi myös eläinaiheisen pronssisen riipuksen (:595). Esine on muodoltaan kahdeksikonmuotoinen ja muistuttaa käärmettä tai lohikäärmettä. Toisella pinnalla kulkee reunoja pitkin kaksi uraa, joiden välissä on suorakulmioita. Riipus on kokonainen, ja siinä on kiinni kiinnityshela. Riipuksesta ei ole saatavilla tarkkoja paikkatietoja.

⁵ Polttokenttäkalmiston karhunhammasriipus löytyi tekijän kaivamasta koekuopasta.

Aineistossa on myös yksi litteä levymäinen riipus (:68), joka on muodoltaan pyöreä tai muistuttaa sydäntä (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 778). Lisäksi aineistossa on kaksi katkelmaa samasta riipuksesta (:23). Riipus on muodoltaan levymäinen. Sen toinen pinta on kauttaaltaan koristeltu, muun muassa tapeilla, pienillä ympyräleimoilla sekä kohoviivakoristeilla (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 783). Alaosan lenkit ovat katkenneet.

Helat

Löytöaineistossa on viisi pronssista helaa. Löytö :43 on vyönsoljen hela, joka on muodoltaan kolmiomainen. Esineen sivuilla on kiehkuramaiset kuviot, ja esine on puhkonainen (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 1198). Takapuolella jäänteitä niiteistä tai neulakodasta.

Löydöt :41–42 ovat neliönmallisia pronssisia heloja. Toisella puolella keskellä rosettikuviot, reunat ovat hammastetut (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 918). Molempien helojen takapuolella on jäänteitä niiteistä. Löydön :41 pinta hiukan sulanut.

Löytö :40 on palmettikuvioisen vyönhelan katkelma (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 1202). Yhdellä pinnalla on niitin jäännös, katkelman kulmissa katkenneet nystyrät.

Löytö :58 ei ole samalla tavoin tunnistettavissa kuin edellä esitellyt helat. Se on muodoltaan pyörästynyt neliö, levymäinen ja ohut. Takapuolella on mahdollisesti niitin jäänteitä. Etupinnalla heikosti havaittavaa nauhapunoskoristelua.

Muut

Tässä osiossa esittelen Hanhiojan löytöaineistossa olevat koruiksi laskettavat löydöt, jotka eivät sopineet edellä esitettyihin löytöryhmiin. Löytö :22 on mahdollisesti koruneulan katkelma tai permalainen vyöhela. Se on muodoltaan Y-kirjaimen mallinen (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 584).

Löytö :39 on soikiomainen hihnansolki, jonka etuosassa on uloke, takaosasuorakaiteen muotoinen (vrt. Kivikoski 1973: Abb. 888). Löytö :62 on suorakaiteen muotoinen katkelma, jonka toisella pinnalla havaittavissa mahdollista viivakoristelua. Se on mahdollisesti viikinkiaikaisen rannerenkaan katkelma. Löytö :67 on hyvin epäselvä koverankupera katkelma.

Löytö :36 on pyöreän pronssivartaan katkelma, jonka toisessa päässä on ripustuslenkki ja pinnalla poikittaista urakoristelua. Toinen pää katkennut pois. Vartaan katkelma voisi

mahdollisesti olla kankiketjua. Katkelma on kuitenkin kooltaan melko massiivinen, joten se olisi hyvin epätavallisen suuri kankiketjeksi. Toinen vaihtoehto on, että katkelma on rautakautinen avain (vrt. Kivikoski 1951: tl. 111, löytö 897).

Rahat ja kaupankäyntiin liittyvät esineet

Pettisten Hanhiojan peltoalueen löytöaineistossa on kuusi hopearahaa ja kolme punnusta. Rahoista neljä (:3–6) on dirhemeiden katkelmia. Löydöt :5–6 ovat neljäsosan kokoisia katkelmia. Dirhemeiden pinnoilla on arabialaista kirjoitusta, mutta kuvioinneista on kulumisen vuoksi haastavaa saada selvää. Löytö :1 on kokonainen kölniläinen penninki, joka ajoittuu noin 936–1002 väliselle ajalle. Toisella pinnalla teksti S-COLONII-A. Kyseisestä hopearahasta on tehty runsaasti jäljitelmiä, jonka vuoksi rahoissa on runsaasti variaatiota (Oravisjärvi 2016: 43). Löytö :2 on tunnistamattoman saksalaisen hopearahan katkelma.

Löytöaineistossa on myös kolme punnusta. Löytö :44 on pallomainen pronssinen punnus, jossa rautainen ydin. Löytö :45 on vastaavasti pronssinen punnus, jossa on rautaydin, muodoltaan se on kuitenkin litistyneempi kuin edellä mainittu punnus. Kolmas punnus (:46) on muodoltaan katkaistun kaksoiskartion mallinen, kartion taite on melko teräväkulmainen. Punnus on kupariseosta.

Pronssiesineet

Löytöaineistossa on yhteensä seitsemän pronssiesinettä. Palojen perusteella ei pysty tekemään tulkintaa siitä, minkälaisesta esineestä ne ovat peräisin. Löytö :66 on epämääräisen muotoinen katkelma, jonka toisella pinnalla on uurrettua skandinaavista kulmikasta Borre-tyylin viivakoristelua. Urissa havaittavissa jotain kiiltävää metallia, mahdollista kultausta. Löydölle täytyisi tehdä XRF-mittaus, jotta voisi selvittää, mitä metallia urissa on.

Useat tämän ryhmän löydöistä (:77, :80, :95, :111) ovat epämääräisen muotoisia. Jotkin katkelmat ovat kuperia ja jotkin kaarevia, useimmat ohuita ja pieniä pronssin palasia. Kyseisisten palojen pinnoilta voi havaita koristelua, esimerkiksi viivakoristeita tai erilaisia harjanteita tai nystyröitä. Katkelmien koristelu on kuitenkin yleisesti ottaen

todella kulunutta. Löytö :80 on varrasmainen katkelma, jonka kupera puoli on koristeltu. Löytö :108 on suorakaiteenmuotoinen katkelma, jonka pinnoilla ei ole koristelua.

Lisäksi Pettisten peltoalueelta on metallinilmaisinharrastajan syksyllä 2021 löytämä pronssiesineen katkelma (:594), jolle ei ole saatavissa tarkkoja paikkatietoja. Esineen katkelma on molemmin puolin koristeltu, reunaa pitkin kulkee uramaiset viivat, joiden välissä on suorakaiteita. Katkelman leveämmässä päässä on reikä ja katkelma kapenee, kapeampi puoli on katkennut.

Sulanut pronssi

Hanhiojan löytöaineistossa on yhteensä 51 sulaneen pronssin kappaletta (:72, :74, :88, :115–159). Löytö :74 on myös tämän luvun korut-osiossa esitelty massiivinen pronssinen helmi, joka on osittain sulanut.

Sulaneiden pronssipalojen koko vaihtelee suuresti, suurin pala painaa jopa 36,1 grammaa ja pienin pala vain 0,6 grammaa. Useat sulaneen pronssin palat ovat pinnoiltaan kuonaantuneita, ja ne ovat epämääräisen muotoisia. Katkelmat ovat todennäköisesti valujätettä. On kuitenkin myös mahdollista, että osa sulaneesta pronssista voi olla myös peräisin lähialueiden kalmistoista.

Pronssipelti ja -vartaat

Pettisissä tutkitun peltoalueen löytöaineistossa on 21 palaa pronssipeltiä (:89–107, :109–110). Palojen koko vaihtelee, pienin pala painaa 0,2 grammaa, suurin 2,7 grammaa. Osa pronssipellin palasista on taiteltu. Lisäksi aineistossa on viisi pronssivartaan katkelmaa (:81, :84–87), kuten pronssipellin katkelmien, myös pronssivartaiden koko vaihtelee; pienin katkelma painaa 1,3 grammaa ja suurin 6,4 grammaa. Kooltaan pronssivartaiden katkelmat ovat melko samankokoisia, suurin katkelma (:81) on noin kolmen senttimetrin pituinen litteä, neliökulmainen katkelma.

Pronssipellin ja -vartaiden katkelmat voivat liittyä rautakautiseen pajatoimintaan, ne ovat voineet olla raaka-ainepronssia. Osa pronssipellin katkelmista voi olla peräisin myös astioista (:89, :91–92, :100–101), ne voivat olla esimerkiksi astioiden reunan vahvikkeita. Vastaavanlaisia taitettuja pronssisia katkelmia on löytynyt esimerkiksi Liedon

Vanhalinnan kaivauksilla. Osa katkelmista on tulkittu pronssiastioiden katkelmiksi (Luoto 1984: 94).

Saviastioiden palat

Pettisten Hanhiojan löytöaineistossa on 132 saviastian palaa (:169–285). Katkelmista 16 on reunapaloja tai mahdollisia reunapaloja, 116 katkelmaa on saviastioiden kylkipaloja. Useimmissa paloissa on säilynyt toinen tai molemmat pinnat, joissain paloissa ei ole säilyneitä pintoja (:283–284). Saviastioiden palojen väri vaihtelee ruskean, harmaan, oranssin ja mustan eri sävyissä. Huomattava osa Hanhiojan löytöaineiston keramiikasta on väritykseltään ruskeaa tai lähes mustaa. Suurimmassa osassa on hieno sekoite, aineistossa on myös joitain karkeampiakin astian paloja. Löytöaineistossa on sekä hienompaa keramiikkaa että arkisempaa ja karkeampaa keramiikkaa.

Useassa katkelmassa on ulkopinnalla uurrettua koristelua, esimerkiksi erilaisia viivoja. Löydön :184 ulkopinta on esimerkiksi koristeltu uurretulla ristikkokuvioinnilla, löydön :186 ulkopinnalla on puolestaan uurrettua aaltomaista viivakoristelua. Joidenkin keramiikan katkelmien toinen tai molemmat pinnat on kiillotettu (esim. :188–189, :198–200).

Yhdenkään saviasastian palan pinnalla ei ollut havaittavissa karstaa. Löydön :171 toinen saviastian pala on pinnoiltaan kuonaantunut. Pala on mahdollisesti ollut kuumassa ja sulanut, toinen pinta on lohjennut pois.

Saviesineet

Hanhiojan peltoalueen löytöaineistossa on yhteensä 16 saviesineen katkelmaa. Katkelmista 9 on peräisin savisista painokiekoista (:287–295). Useimmissa katkelmissa on säilynyt kaarevaa ja sileää ulkopintaa. Katkelmien väri vaihtelee ruskean, oranssin ja harmaan eri sävyissä. Joissain katkelmissa havaittavissa kivisekoitetta tai samottia. Jotkin savisiksi painokiekoiksi tulkitut katkelmat voivat olla myös esimerkiksi väärtinöiden kehriä.

Löydöt :296–298 ovat epämääräisempiä saviesineiden katkelmia. Löytö :298 on mahdollisesti varttinänkehrä. Löytöjen :297–298 ulkopinnoilla on risti tai ristikkomainen kohokuviointi. Löytö :296 voi olla mahdollisesti peräisin saviastiasta.

Palanut savi, savitiiviste ja savikuona

Hanhiojan löytöaineistossa on 496 kappaletta palanutta savea (:317–543). Palaneen saven palojen koko ja muoto on vaihteleva. Joidenkin alanumeroiden alla on useita paloja palanutta savea, ne ovat kaikki poimittu kuitenkin samalta alueelta, jonka halkaisija on keskimäärin ollut noin metrin suuruinen.

Palaneen saven palojen väri vaihtelee ruskean, oranssin ja harmaan eri sävyissä. Joissain paloissa (:328, :332, :345) on havaittavissa sekoitetta. Pettisten Hanhiojan tutkitulta peltoalueelta ei tullut juuri lainkaan tiiltä tai modernimpaa punasavikeramiikkaa, minkä vuoksi sekoitetta sisältävä palanut savi lasketaan tässä tutkimuksessa muun löytökontekstin perusteella esihistorialliseksi tai rautakautiseksi palaneeksi saveksi. Osa palaneen saven paloista on kuonaantunut.

Hanhiojan peltoalueelta on löytynyt myös 18 savitiivisteen palaa (:306–316). Palojen väri vaihtelee ruskean, oranssin ja harmaan eri sävyissä. Lisäksi palojen muoto ja koko on vaihteleva. Joissain paloissa on mahdollista erottaa puu- tai kasvipainanteita (:306, :309–310, :312–314, :316), yksi pala on muodoltaan kolmiomainen (:315). Useiden eri palojen pinnoilla on havaittavissa erilaisia uurremaisuuksia. Joissain paloissa epämääräisemmän muotoisia painanteita.

Löytöaineistossa on myös 40 eri kokoista ja muotoista palaa kuonaantunutta savea (:548–579). Palojen väri vaihtelee ruskean, oranssin ja harmaan eri sävyissä. Joidenkin palojen pinnat ovat sintraantuneet. Joissain paloissa havaittavissa myös sekoitetta sekä puu- tai kasvipainanteita. Osassa paloista havaittavissa myös koveria tai kuperia muotoja.

Kiviesineet

Löytöaineistossa on kolme kiviesinettä tai kiviesineen katkelmaa. Löytö :580 on viljan jauhamiseen käytetty mahdollisesti viikinkiaikainen kuutilokivi tai kuutiokivi (vrt. esim.

KM 17505:8). Kuutilokivessä on useita tasaisia pintoja, yhdellä sivulla myös sileäksi kulunut matala kuoppa.

Löydöt :581 ja :582 ovat hioinkivien katkelmia. Edellä mainittu hioinkivi on tummanharmaata liuskeista, hienojakoista kiveä, jossa on yksi sileä hiottu pinta. Jälkimmäinen hioin kivi on muuten vastaavanlainen, mutta siinä on kaksi sileää hiottua pintaa. Molemmilla sileillä pinnoilla on naarmuja ja uria. Hioinkivet ovat jopa mahdottomia ajoittaa tarkasti. Ottaen huomioon Pettisten Hanhiojan muun löytöaineiston rautakausipainotuksen lasketaan myös edellä mainitut hioinkivet tässä tutkimuksessa rautakautisiksi.

Kivi-iskokset

Pettisten löytöaineistossa on yhteensä 7 kivi-iskosta. Löytö :583 on piikiven iskos ja löydöt :584–589 ovat kvartsi-iskoksia. Iskoksien koko vaihtelee, pienin iskos on alle 0,1 gramman painoinen, suurin iskos painaa 15,9 grammaa. Kuten edellä mainitut hioinkivet, myös kivi-iskokset ovat yksinään mahdottomia ajoittaa. Yleisesti niitä voisi kutsua esihistoriallisiksi löydöiksi, mutta muun Pettisten Hanhiojan löytöaineiston perusteella tämän peltoaineiston kivi-iskokset lasketaan tässä tutkimuksessa mukaan rautakautisiin löytöihin.

Palanut luu

Pettisten Hanhiojan peltoalueen löytöaineistossa on seitsemän palaa palanutta luuta (:299–305). Palat ovat kaikki melko pieniä, niiden paino vaihtelee 0,2 gramman ja 2,1 gramman välillä. Koska palat ovat niin pieniä, ei niiden perusteella voi päätellä mille eläinlajille palaset kuuluvat. Pettisten Hanhiojan peltoalueen löytöaineisto on moniperiodista, joten voi olla myös haastavaa määrittää minkä aikaisia luut ovat. Tutkitun peltoalueen löytöaineisto painottuu muilta osin hyvin vahvasti rautakaudelle, joten tässä tutkimuksessa palaneen luun palaset lasketaan mukaan rautakautiseen löytöaineistoon muun löytökontekstin perusteella.

Muut

Tämän osion alla esittelen löydöt, jotka eivät sopineet edellä esiteltyihin ryhmiin. Tällaisia löytöjä ovat esimerkiksi sulaneen metallin kappaleet (:160–161) sekä kolme rautakuonan palaa (:544–547). Molemmat edellä mainitut voivat liittyä esimerkiksi rautakautiseen pajatoimintaan. Löytö :164 on kookas ja painava epämääräisen muotoinen rautakappale, joka voisi mahdollisesti olla raaka-ainemateriaalia eli rautamalmia.

Lisäksi aineistossa on yksi mahdollisesti miekan ponnien alunen tai väistin (:162). Muodoltaan se on pitkän rombin muotoinen, tyypiltään se on viikinkiaikainen. Katkelma on hyvin ruostunut. Löytö :163 on hiukan epämääräinen rautaesine, joka voisi olla mahdollisesti miekan ponnien aluslevy. Tarkemman tulkinnan tekeminen vaatisi katkelman röntgenkuvausta.

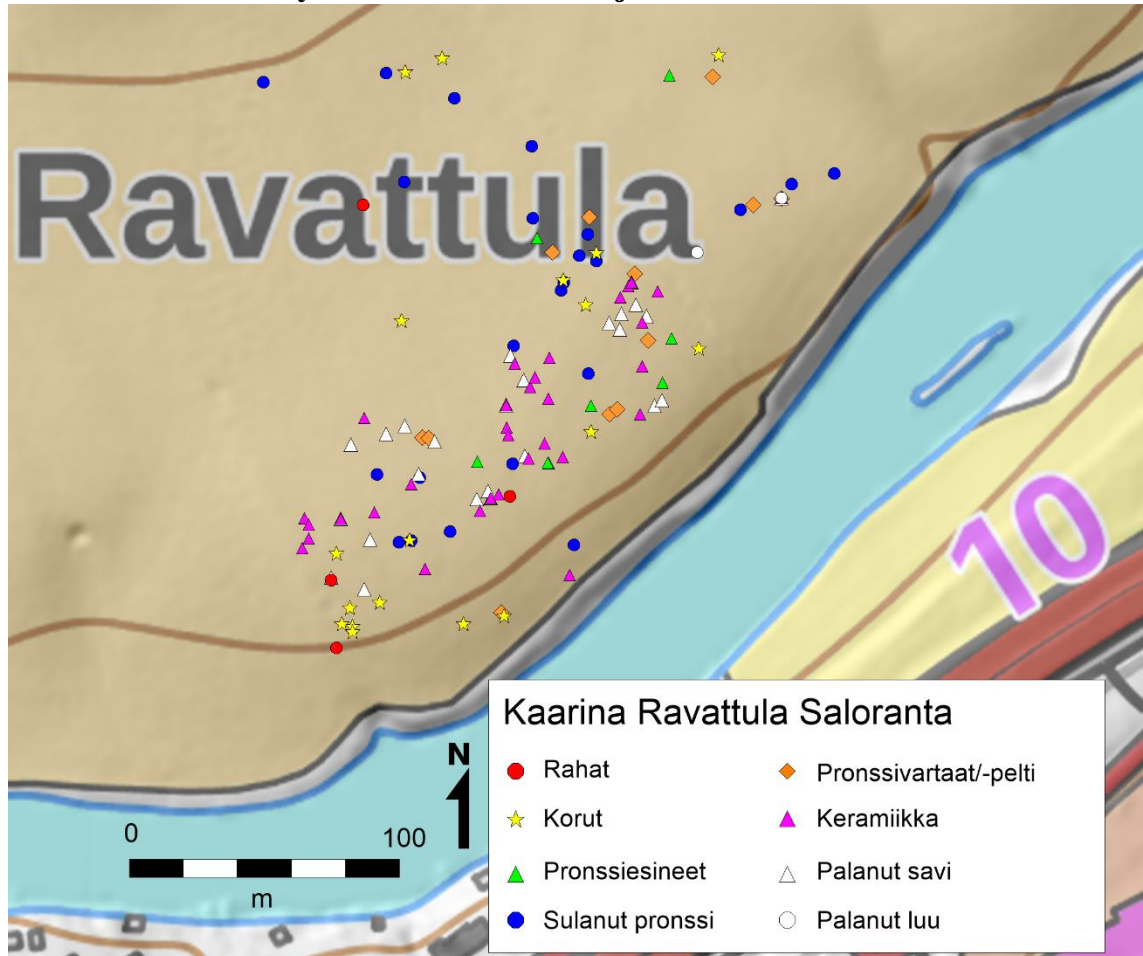
5. PELTOALUEIDEN LÖYTÖJEN LEVINTÄ

Jokaisen tutkitun peltoalueen rautakautisten tai rautakautisiksi tulkittujen löytöjen levinnästä on tehty levintäkartat löytöluetteloiden perusteella. Kartoissa on esitetty koko tutkitun peltoalueen löytöaineisto, ja eri esineryhmät on merkitty karttaan erilaisin symbolein, symbolit on selitetty kartoissa. Kartat esittävät, miten löytöaineisto on levittäytynyt tutkituille peltoalueelle. Karttojen avulla esittelen, miten löydöt asettuvat tutkitulle alueelle kokonaisuutena sekä löytöryhmittäin. Myöhemmin analysoin, mistä löytöaineistojen levintä kertoo, minkälaisia tulkintoja tutkituista peltoalueista voi tehdä niiden löytöaineiston sekä levinnän perusteella.

Levintäkartoissa ei ole aivan kaikkia löytöaineistojen löytöjä, koska joillekin löydöille on saattanut tulla esimerkiksi GPS-laitteen häiriön vuoksi virheellinen sijainti tai kentällä on sattunut inhimillinen virhe, ja löydölle ei ole tarkkaa sijaintia.

Tässä luvussa esittelen jokaisen peltoalueen levinnän yksitellen omana tapauksenaan. Myöhemmin esiteltyjen peltoalueiden levintää ja löytöaineistoja vertaillaan toisiinsa, minkä perusteella tehdään mahdolliset tulkinnat löytöpaikkojen mahdollisesta luonteesta ja funktiosta.

5.1. Salorannan löytöaineiston levintä ja tulkinta

Kuva 13. Levintäkarta Salorannan peltoalueen löytöjen levinnästä. Taustakarttana peruskarttarasteri painovärillä karttalehti L3324L, sekä vinovalovarjoste 2 m karttalehti L3324D (MML).

Ravattulan Salorannan peltoalueelta on levintäkartan perusteella havaittavissa selkeä keskittymä (ks. kuva 13). Havaittava löytökeskittymä on muodoltaan soikeanmuotoinen. Se on lähes 300 metriä pitkä ja 100 metriä leveä, ja se kattaa noin kolmen hehtaarin kokoisen alueen. Löytökeskittymä on aivan Aurajoen pohjoispuoleisella melko matalalla rantatörmällä, ja se kulkee joen suuntaisesti lounaasta koilliseen. Salorannan levintäkartoista puuttuu muutamia koruja (934:5–7, :35–37), koska niiden löytötietoja ei ole otettu talteen löydettyäessä, ne on kuitenkin esitelty luvussa 4.1.1.

Suurin osa löydöistä on levittäytynyt alueelle tasaisesti, vain muutamia löytöjä on levinnyt varsinaisen löytökeskittymän ulkopuolelle pohjoisen suuntaan. Tällaiset hajalöydöt voivat olla kulkeutuneet varsinaisen keskittymän ulkopuolelle esimerkiksi monipuolisen ja pitkäaikaisen maankäytön seurauksena. Hajallaan olevat löydöt ovat kuitenkin niin lähellä varsinaista keskittymää, että niiden voi laskea kuuluvan samaan toimintaan kuin mihin löytökeskittymän löydöt kuuluvat.

Salorannan levintäkartassa havaittavaa keskittymää tarkastelemalla voi huomata, että varsinaisen löytökeskittymä jakautuu kahteen pyöreähkönmuotoiseen keskittymään. Toinen pienemmistä keskittymistä on isomman keskittymän lounaisosassa, toinen pieni pyöreä keskittymä on koillisessa osassa. Koillisen keskittymän löydöt ovat levittäytyneet alueelle hiukan epätasaisemmin kuin mitä lounaisessa nurkassa. Eri esineryhmät ovat levittäytyneet alueelle melko tasaisesti, levintäkartassa ei ole selkeästi havaittavissa erillistä keskittymää, jossa olisi selkeästi esimerkiksi erillään keramiikkaa. Levintäkarttaa tarkastelemalla voi kuitenkin havaita, että esimerkiksi keramiikka ja palanut savi ovat levinneet hyvin tasaisesti peltoalueella, ja niiden välillä on havaittavissa selvää korrelaatiota.

Metallilöydöt, kuten sulanut pronssi, pronssipelti ja -vartaat, näyttäisivät keskittyneen löytökeskittymän koilliseen osaan sekä varsinaisen keskittymän ulkopuolelle. Salorannan löytöaineistossa olevat korut ovat kuitenkin levittyneet melko tasaisesti koko keskittymän alueelle.

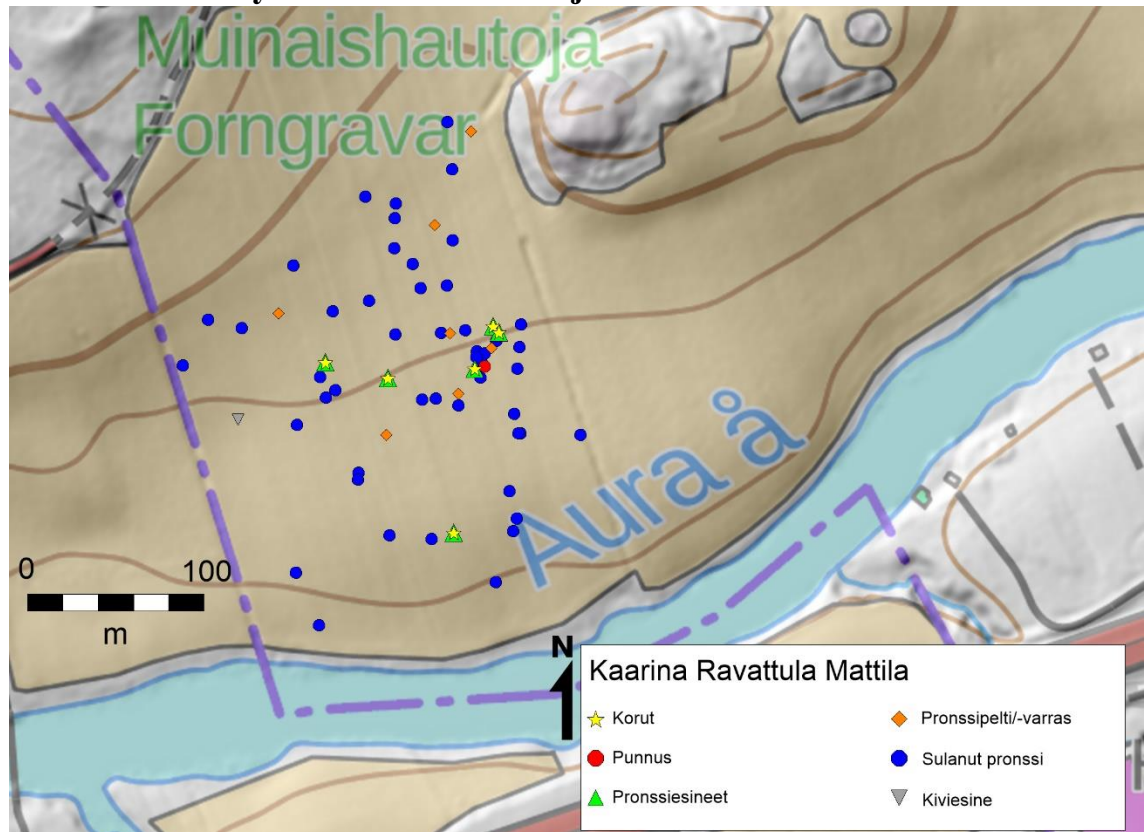
Kuten aikaisemmin olen esittänyt, niin sanotuiksi asuinpaikkalöydöiksi lasketaan usein esimerkiksi keramiikka, palanut savi ja savitiiviste, palanut luu, erilainen raaka-ainemateriaali tai valujäte, kuten pronssipelti, -vartaat ja sulanut pronssi. Salorannan peltoalueella löytökeskittymässä esiintyy kaikki edellä mainitut esineryhmät, lisäksi esimerkiksi keramiikan ja palaneen saven välillä on selvää korrelaatiota, joten näiden pohjalta Salorannan löytökeskittymä on tulkittavissa rautakautiseksi asuinpaikaksi.

Tarkemmin ajoitettuna Salorannan löytökeskittymä vaikuttaisi olevan myöhäisrautakautinen, viikinkiaikainen asuinpaikka. Tätä tulkintaa puoltaa esimerkiksi musta, kiillotettu, vinoneliöin koristeltu keramiikka sekä korutyypit, jotka voi esimerkiksi Kivikosken rautakauden kuvastojen avulla tulkita ajoittuvan myöhäiselle rautakaudelle, viikinkiaikaan. Muu rautakautiseksi luokiteltu löytöaineisto, jota ei esimerkiksi tyypiltään voi erottaa tarkemmin ajoittuvaksi johonkin tiettyyn aikaan, on ajoitettu tässä tunnistettavien ja ajoitettavien löytöjen perusteella rautakautisiksi.

Salorannan löytöaineisto ajoittuu siis myöhäiseen rautakauteen, mutta tulkitun asuinpaikan käyttöaikaa on kuitenkin haastavaa ajoittaa tarkasti. On lähes mahdotonta sanoa, missä vaiheessa asutus on tullut kyseiseen paikkaan Aurajoen rantatörmälle, ja missä kohtaa asutus on siirtynyt jonnekin muualle. Esineistön perusteella voisi tulkita, että alueella olisi asuttu ainakin 1000-luvun alkupuolen tienoille, koska löytöaineistossa

on kyseiselle ajalle sijoittuvia löytöjä, kuten hopearahojen katkelmia. Koska erilaiset esinetyypit ovat saattaneet säilyä käytössä satoja vuosia, aineiston pohjalta on vaikea sanoa asutuksen tarkkaa alkamisajankohtaa pellolla. Voisi kuitenkin tehdä varovaisen tulkinnan, että asutus Salorannan löytökeskittymän alueella olisi alkanut joskus 600–700-lukujen aikaan, koska löytöaineistossa ei ole havaittavissa huomattavasti vanhempia tai muuten viikinkiajan tyyppistä poikkeavia löytöjä.

5.2. Mattilan löytöaineiston levintä ja tulkinta

Kuva 14. Levintäkartta Ravattulan Mattilan löytöaineistosta. Taustakarttana peruskarttarasteri painovärillä karttalehti L3324L, sekä vinovalovarjoste 2 m karttalehti L3324D (MML).

Kuvassa 14 on esitetty Mattilan tutkitun peltoalueen löytökeskittymä. Löytökeskittymä sijaitsee Salorannan löytökeskittymän tapaan Aurajoen varrella, etelään viettävällä peltorinteella. Rinteen kallistuma on edellä esitettyä Salorantaa hiukan jyrkempi.

Edelliseen Salorannan löytökeskittymään verrattuna se on melko vaatimaton, eikä siinä ole havaittavissa samankaltaista selkeää keskittymää. Löydöt ovat levittäytyneet hajanaisesti koko tutkitulle alueelle. Koko levinnän keskellä on kuitenkin havaittavissa pientä löytötiheyttä, jossa on esimerkiksi pronssiesineiden katkelmia, pronssipeltiä, sulanutta pronssia, koruja sekä punnus. Keskittymän on kooltaan vain noin hehtaarin

kokoinen. Keskittymällä ei ole selkeästi havaittavaa muotoa. Tihentymä on pituudeltaan noin sadan metrin pituinen, ja noin 80 metrin levyinen.

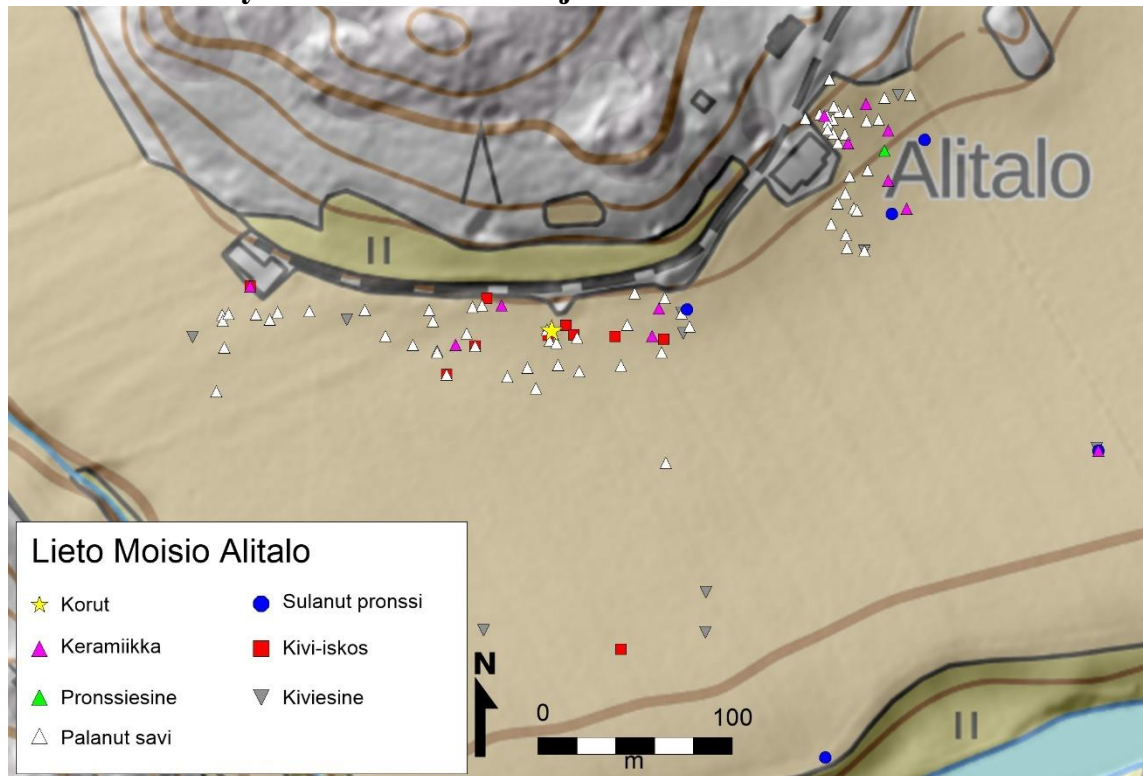
Mattilan löytöaineistosta puuttuu huonojen inventointiolosuhteiden vuoksi pintapoimintana saatava aineisto, kuten keramiikka, palanut savi sekä palanut luu. Pintapoiminta-aineiston puuttuessa löytöaineiston pohjalta ei voi tehdä samankaltaisia tulkintoja kuin edellä esitellystä Salorannan peltoaineistosta. Aineiston ainoa pintapoiminta löytö, hioinkiven katkelma (976:28), on mahdoton ajoittaa tarkasti, koska samantyyppisiä hioimia on ollut käytössä useina eri esihistoriallisina periodeina sekä historiallisella ajalla.

Hallitsevana löytöryhmänä kartassa on selkeästi sinisin palloin merkitty sulanut pronssi, jota on levittänyt melko runsaasti koko tutkitulle peltoalueelle. Aineistossa on muutamia koruja, jotka ovat melko huonosti säilyneitä ja katkelmallisia, eikä niiden perusteella voi tehdä vahvoja tulkintoja. Sarjahelmi (:50) sekä mahdolliset tapilliset kupurasolkien katkelmat (:51–52) voisi mahdollisesti ajoittaa esimerkiksi Kivikosken Rautakauden kuvasto II perusteella sijoittaa ajoittuvaksi myöhäisemmälle rautakaudelle.

Mattilan löytöaineistoa on siis melko haastavaa ajoittaa tarkasti. Jotkin esinetyypit, kuten edellä mainitut korut, viittaisivat myöhäisrautakauteen, mutta muiden löytöjen perusteella vastaavaa ajoittamista on haastavaa tehdä. Luvussa 5.1. esitellyn ja tulkitun Salorannan alueen nuoremman rautakauden asuinpaikan läheisyyden sekä joidenkin aineiston löytöjen tyyppien perusteella löytökeskittymän voisi ajoittaa myöhäiselle rautakaudelle. Etäisyys Salorannan löytökeskittymään on lyhyt, joten voisi pohtia minkälainen suhde löytökeskittymien välillä on.

Mattilan löytökeskittymää en kuitenkaan tulkitsisi tämän aineiston pohjalta rautakautiseksi asuinpaikaksi, ainakaan samalla tavalla kuin Salorannan löytökeskittymää, koska alueelta puuttuu asuinpaikoille tyypilliset löydöt, kuten keramiikka, palanut savi ja savitiiviste sekä palanut luu. Mattilan löytökeskittymä voisi kuitenkin liittyä Salorannan peltoalueelta tulkittuun asuinpaikkaan. Mattilan keskittymä voisi esimerkiksi runsaan sulaneen pronssin ja muun raaka-ainepronssin perusteella olla jonkinlainen valmistuspaikka, mahdollisesti paja, eli Salorannan peltoalueelta tulkittuun asuinpaikkaan kuuluva toiminta-alue. Löytöaineiston ja Salorannan peltoaineiston tulkinnan pohjalta tulkitsisin Mattilan löytökeskittymän Salorannan keskittymän tavoin myöhäisrautakautiseksi.

5.3. Alitalon löytöaineiston levintä ja tulkinta

Kuva 15. Levintäkartta Moision Alitalon peltoalueen löydöistä. Taustakarttana peruskarttarasteri painovärillä karttalehti L3413R, sekä vinovalovarjoste (2 m), karttalehti L3414E (MML).

Kuvaan 15 on esitetty Moision Alitalon peltoalueen levintäkartta. Tutkittu peltoalue on pääasiassa melko tasaista savitasankoa, pelto viettää loivasti etelään. Peltoalue rajautuu etelässä Aurajokeen. Pellon reunasta alkaa metsäinen jyrkempi mäki-alue. Alitalon löytöaineisto sijoittuu suurimmaksi osaksi aivan pellon pohjoisimpaan laitaan. Löydöt ovat levittäytyneet pellon pohjoiseen reunaan pitkänomaiselle alueelle, silti melko keskittyneesti.

Levintäkartassa on selkeästi huomattavissa tiheyttä löydöissä, suurin osa löydöistä keskittyy samalle alueelle ryppäinä. Joitain hajalöytöjä, kuten kivi-iskoksia ja hioinkiviä on levittäytynyt laajemmalle, lähemmäs Aurajoen rantatörmää.

Levintäkartassa havaittava löytökeskittymä näyttää ikään kuin katkeavan keskeltä poikki, mutta tämä johtuu mahdollisesti vain siitä, että keskittymien väliin jää tunnettu kivikautinen asuinpaikka, johon ei prospektointia tehtäessä kajottu. Havaittu löytökeskittymä siis saattaa jatkua yhtenäisenä koko pohjoisen pellonreunan laajuudella. Löytökeskittymä on kooltaan noin kahden hehtaarin kokoinen. Lännenpuoleinen keskittymä on kapean soikionmuotoinen, pituudeltaan noin 320 metriä ja leveydeltään

noin 70 metriä. Idänpuoleinen keskittymä on muodoltaan epämääräisempi, pituudeltaan se on noin 100 metriä ja leveydeltään 80 metriä.

Lännenpuoleisessa keskittymässä löydöt ovat levittäytyneet alueelle hiukan hajanaisemmin, dominoiva löytöryhmä keskittymässä on palanut savi. Idänpuoleisen keskittymän löytötiheys on suurempi, mutta kuten läntisessä keskittymässä, myös tässä keskittymässä on havaittavissa muita löytöjä runsaammin palanutta savea.

Moision Alitalon palanut savi on kuitenkin osoittanut ongelmalliseksi tulkinnan kannalta, koska, kuten aikaisemmin olen maininnut, pellossa kauan pyörinyt palanut savi ja tiili voivat muistuttaa niin paljon toisiaan, että niitä voi olla mahdoton erottaa toisistaan. Moision kylätontilla on ollut pitkään jatkuvaa asutusta, ja alueella on ollut runsaasti rakennuksia, joita ei enää ole. Kenttätöitä tehdessä saatoimme havaita tällaisia entisten rakennusten jäänteitä, joten on hyvin mahdollista, että puretuista rakennuksista on voinut kantautua tiiltä ympärillä oleville pelloille. Maankäytön seurauksena tiili on voinut kulua ja pyöristyä pellossa niin, että se muistuttaa vahvasti palanutta savea. Alitalon löytöaineiston palaneen saven ongelmana olikin se, että useissa paloissa oli havaittavissa sekoitetta, jota ei yleensä palaneessa savessa ole.

Alitalon löytöaineistossa on palaneeseen saveen verrattuna melko vähän keramiikkaa, eikä pintapöiminnassa löytynyt lainkaan esimerkiksi saviesineiden katkelmia. Keramiikka olisi alueen ajoittamisen, luonteen ja funktion selvittämisen vuoksi oleellinen löytöryhmä, mutta Alitalon peltoalueelta löytyneet saviastioiden palat ovat olleet hyvin katkelmallisia ja kuluneita, eikä niitä voi tarkasti ajoittaa mihinkään rautakauden periodiin. Alitalon aineistossa on vain yksi pala hienompaa, mustaa ja kiillotettua keramiikkaa, muut palat ovat epämääräisempiä.

Löytöaineiston ja -keskittymän ajoittamiseen soveltuvia löytöjä on Alitalon aineistossa siis vähän. Alueelta löytyi yksi massiivisen pronssisen rannerenkaan katkelma, joka ajoittuu tyylinsä perusteella viikinkiajalle. Kenttätöitä tehtäessä saimme tiedon, että alueelta on aikaisemmin metallinilmaisinharrastaja löytänyt mahdollisesti tappikoristeisen kupurasoljen katkelman. Ainoa tieto löydetyistä katkelmista tuli harrastajilta. Sain nähdä kuvan katkelmasta, ja se mahdollisesti ajoittuu tyyliltään myöhäiselle rautakaudelle, ja sen mahdollinen löytöpaikka oli melko lähellä rannerenkaan katkelman löytöpaikkaa.

Alitalon löytöaineistossa on melko runsaasti hioinkiviä, jotka ovat, kuten edellä mainittu, mahdottomia ajoittaa tarkasti mihinkään periodiin. Alitalon peltoalueen omistajan talon pihassa oli myös runsaasti hioinkivien katkelmia, jotka omistaja kertoi poimineensa pellosta esimerkiksi kynnettäessä. Sama ajoittamisen ongelma koskee alueelta löytyneitä kivi-iskoksia. Iskokset ovat yleisemmin esihistoriallisia löytöjä, eikä niitä voi tarkasti ajoittaa. Koska Alitalon peltoalueelta tunnetaan kivikautinen asuinpaikka, on mahdollista, että muualta pelloilta löytyneet kivi-iskokset kuuluvat kivikautiseen asuinpaikkaan.

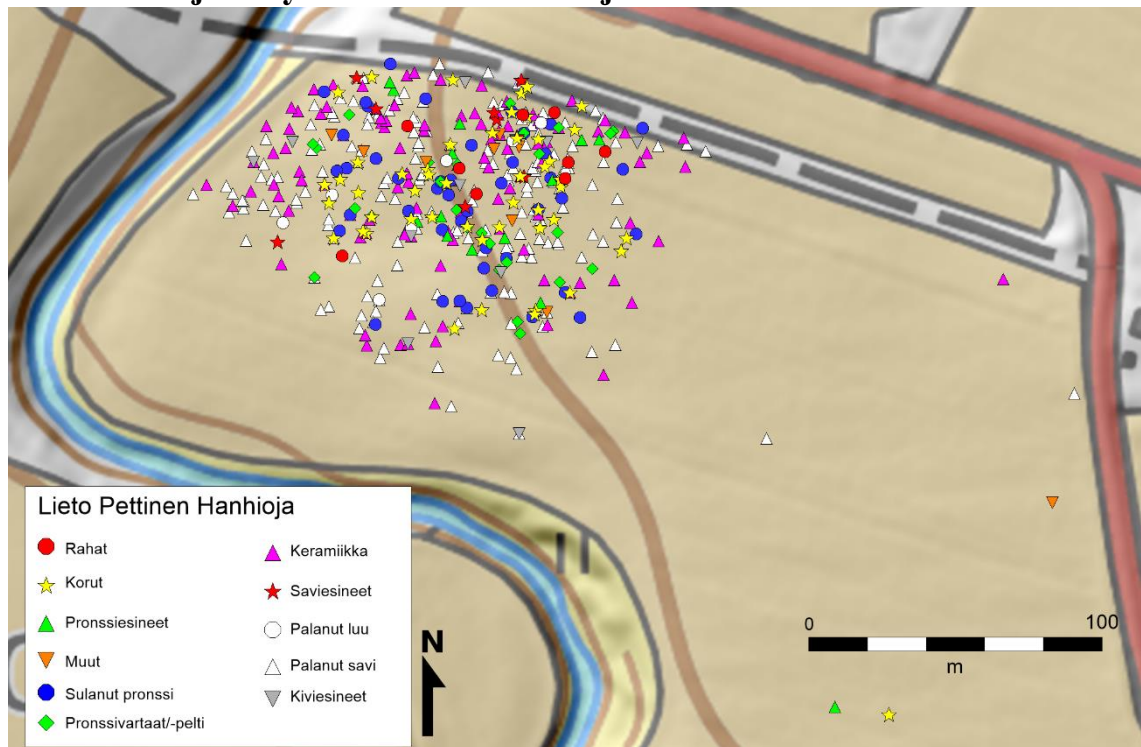
Metallilöytöjä Alitalon peltoalueelta löytyi myös jonkin verran. Aineistossa on esimerkiksi sulanutta pronssia ja pronssiesineiden katkelmia. Katkelmien perusteella ei kuitenkaan voi tehdä tulkintaa, mistä esineestä ne mahdollisesti olisi peräisin. Osa katkelmista on koristeellisia. Sulanutta pronssia tai muuta mahdollista raaka-ainemetallia ei aineistossa kuitenkaan ole niin paljon, että juuri kyseisellä alueella voisi tulkita olleen asuinpaikkaan kuuluva toiminta-alue, kuten paja.

Alitalon peltoalueella on selkeä löytökeskittymä, mutta sen pohjalta tulkinnan tekeminen on hyvin haastavaa. Aineistossa on joitain ajoitettavia löytöjä, jotka ajoittavat löytökeskittymän myöhäisrautakautiseksi. Ajoitettavia löytöjä on kuitenkin niin vähän, että herää kysymys, voiko parin löydön perusteella ajoittaa koko löytökeskittymää myöhäiselle rautakaudelle? Varovainen tulkinta keskittymälle olisi kutsua sitä yleisemmin esihistorialliseksi, osittain kivikautiseksi, osittain rautakautiseksi keskittymäksi. Palaneen saven ajoittamisen vaikeus tässä aineistossa tuo oman vaikeutensa tähän, koska on mahdollista, että varsinaista esihistoriallista palanutta savea on aineistossa huomattavasti vähemmän, ja aineistossa onkin runsaasti kulunutta tiiltä puretuista rakennuksista.

Löytökeskittymän luonteen ja funktion tulkinta on yhtä haastavaa kuin keskittymän ajoittaminen. Keskittymässä on runsaasti palanutta savea, jonkin verran keramiikkaa ja kiviesineitä. Kuten edellä olen jo esittänyt, palaneen saven ongelmallisuus nousee tässäkin haasteeksi tulkintaa tehtäessä. Periaatteessa edellä luetellut löydöt viittaavat normaalisti asuinpaikkaan tai jonkinlaiseen asuinpaikkatoimintaan alueella. Selkää on, että alueella on ollut esihistoriallista jatkuvaa ihmistoimintaa, mutta mikä sen tarkempi luonne on ollut?

Aineiston ja levintäkartan pohjalta teen kuitenkin sen tulkinnan, että alueella on ollut rautakautinen asuinpaikka, joka ei ole niinkään sijoittunut nykyiselle peltotasangolle, vaan mahdollisesti ylempäs mäkisemmälle alueelle. Tosin peltoalueen lisäksi ylempänä rinteellä olevalla auringonkukkapellolla inventoitiin ja prospektoitiin myös, eikä sieltä havaittu esihistoriallisia löytöjä.

5.4. Hanhiojan löytöaineiston levintä ja tulkinta

Kuva 16. Pettisten Hanhiojan tutkitun peltoalueen löytöaineiston levintäkartta. Taustakarttana peruskarttarasteri painovärillä karttalehti L3413R sekä vinovalovarjoste, karttalehti L3413E (MML).

Kuvassa 16 on esitetty Pettisten Hanhiojan peltoalueen löytöjen levintä. Levintäkartassa on nähtävissä hyvin selkä keskittymä peltoalueella. Keskittymä sijaitsee melko tasaisella savitasangolla, aivan Savijoen rantatörmällä. Savijoki virtaa muutaman metrin päässä keskittymästä länteen. Keskittymän pohjoispuolella kulkee kevyenliikenteenväylä, jonka pohjoispuolella on tunnettu Hanhiojan rautakautinen asuinpaikka.

Löytökeskittymä on kooltaan noin 1,5 hehtaarin kokoinen. Se on muodoltaan soikean pyöreähkö, sen pituus on noin 150 metriä ja leveys noin 110 metriä. Soikea keskittymä kulkee peltoalueella länsiluode-itäkaakosuuntaisesti. Löytöaineisto on levittäytynyt keskittymän sisällä melko tasaisesti. Aineistossa on monipuolisesti ja runsaasti erilaisia löytöjä, eikä niistä mikään erityisemmin ole yliedustettu levintäkartassa. Vain muutamia

löytöjä on levittänyt varsinaisen löytökeskittymän ulkopuolelle. Näistä löydöistä kolme (978:593–595) on syksyllä 2021 metallinilmaisinharrastajien löytämiä metalliesineitä: kaksi riipusta ja yksi pronssiesineen katkelma. Harrastajien kertoman mukaan he kävivät aluetta, josta löydöt löytyivät, tarkasti läpi, eikä alueelta löytynyt juuri mitään. Saman havainnon tein itse peltoaluetta pintapoimittaessa maaliskuussa 2021. Löydöt vähenivät olemattomiin mitä idemmäs peltoalueella liikuttiin.

Levintäkarttaa tarkasteltaessa voi havaita, että varsinainen keskittymä hiukan hajaantuu kahteen pyöreänmuotoiseen keskittymään. Toinen keskittymä on lännempänä lähellä Savijokea, toinen keskittymä taas hiukan idempänä. Längisemmässä keskittymässä näyttäisi olevan hiukan vähemmän metallilöytöjä, kuten esimerkiksi koruja ja sulanutta pronssia. Siinä on myös havaittavissa vähän runsaampi määrä keramiikkaa ja palanutta savea. Keskittymän eteläpuolella on hiukan hajanaisempaa levintää, mutta sielläkin on edelleen edustettuna kaikkia löytöaineiston esineryhmiä.

Levintäkartassa näkyvä löytökeskittymä oli selkeästi havaittavissa jo kenttätöitä tehtäessä. Keskittymän alueella maa oli osittain todella tummaa (ks. esim. kuva 1 & 17), sen pystyi havaitsemaan selkeästi pellolla kävellessä. Joissain kohdissa maa oli erityisen tummaa, lähes mustaa. Näillä alueilla oli runsaasti rapautuneita kiviä pellon pinnassa.

Kuva 17. Pettisten Hanhiojan peltoalue suoraan ylhäältäpäin kuvattuna. Kuvan alaosassa, pellostä länsiluoteessa virtaa Savijoki. Peltoalueen vieressä kulkee kevyenliikenteenväylä, jonka vasemmalla puolella tunnettu Hanhiojan rautakautinen asuinpaikka. Kuva: Juha Ruohonen.

Hanhiojan löytöaineiston ajoittaminen on melko helppoa, aineisto on kattava, ja siinä on useita eri esineitä, jotka on mahdollista ajoittaa melko tarkasti tyyppin perusteella. Tällaisia löytöjä ovat esimerkiksi useimmat korut, joita aineistossa on. Lisäksi Hanhiojan peltoalueelta löytyi useita hopearahojen katkelmia, jotka on mahdollista ajoittaa parhaimmillaan vuosisadan tarkkuudella.

Pettisten Hanhiojan tutkitun peltoalueelta löytynyt keramiikka-aineisto on myös monipuolista. Osa saviastioiden paloista on karkeampaa ja arkisempaa, osa taas on hienoa ja koristeltua. Aineistossa on esimerkiksi joitain paloja mustaa, hienoa, kiillotettua viivoin koristeltua keramiikkaa, joka on tyypillistä myöhäisrautakaudelle (Vuorinen 2009:146). Löytöaineistossa on myös ruskeaa kiillotettua keramiikkaa, jonka ulkopinnalla on uurrettua vinoneliökoristelua, joka on melko tyypillistä viikinkiajan koristelua.

Hanhiojan peltoalueelta löytynyt palanut savi on ollut huomattavasti selkeämpää kuin esimerkiksi edellä esitellyn Moision Alitalon peltoalueen palanut savi. Hanhiojan peltoalueen välittömässä läheisyydessä ei ole myöskään samalla tavalla ollut tiilirakennuksia, joten modernimpi tiilimurska puuttui pellon löytöaineistosta lähes täysin. Lisäksi keramiikan ja palaneen saven levintä korreloi selvästi keskenään, joten sen perusteella voisi tulkita palaneen saven kuuluvan olennaisesti osaksi keskittymää.

Löytöaineiston perusteella löytökeskittymä ajoittuu myöhäisrautakaudelle, viikinkiajalle sekä ristiretkiajalle. Tätä aineiston ajoittamista puoltaa esimerkiksi edellä esitellyt alueelta löytyneet keramiikka tyytit, korujen ajoitettavat tyytit sekä alueelta löytyneet hopearahat. Aineistossa ei ole merkittävästi viikinkiaikaa vanhempaa esineistöä, joten voisi olettaa, että alueen asutus on alkanut joskus 600–700-lukujen aikana. Asutus on aineiston perusteella jatkunut ainakin ristiretkiajalle saakka eli 1000-luvulle asti.

Tulkinnan tekeminen löytökeskittymän luonteesta ja funktiosta on myös esimerkiksi Alitalon ja Mattilan peltoalueiden vaatimattomiin keskittymiin verrattuna helppoa. Hanhiojan löytöaineisto täyttää kaikki kriteerit, joita asuinpaikoille usein asetetaan. Löytöaineistossa on runsaasti niin sanottuja asuinpaikkalöytöjä, kuten esimerkiksi monenlaista keramiikkaa, savisten painokiekkojen katkelmia ja värttinän kehrä, palanutta savea ja savitiivistettä, sekä monenlaisia muita esineryhmiä, jotka viittaavat ihmisasutukseen, kuten rahoja ja koruja.

Löytöaineiston lisäksi pellon pinnassa pintapoimintaa tehtäessä havaitut rapautuneet kivet viittaavat esimerkiksi jonkinlaiseen liesirakennelmaan. Levintäkartan ja löytöaineiston pohjalta tulkitsisin löytökeskittymän siis myöhäisrautakautiseksi asuinpaikaksi.

6. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa käsitellyt peltoalueet ovat valikoituneet eri syistä. Kaarinan Ravattulan peltoalueiden tutkimuksia on tehty osana Ravattulan Ristimäki -hanketta useina eri vuosina. Itse osallistuin Salorannan peltoalueen tutkimiseen syksyllä 2019 ja Mattilan peltoalueen tutkimiseen syksyllä 2020. Näiden kokemusten kautta sain ajatuksen tutkia pari peltoa lisää samoilla metodeilla, jotta nähtäisiin, soveltuvatko samat menetöt eri peltoalueiden tutkimiseen, ja minkälaisia tuloksia voisi saada ja onko aineistoja mahdollista verrata toisiinsa. Tutkittaviksi valikoitui lisäksi Liedon Moision Alitalon ja Liedon Pettisten Hanhiojan peltoalueet.

Eri peltoalueilla käytettiin samoja metodeja, mutta olosuhteet olivat vaihtelevat. Sääolosuhteilla on suora vaikutus siihen, minkälainen aineisto pellolta saadaan kasaan. Hanhiojan, Moision ja Mattilan peltoalueiden tutkimiseen käytettiin kuhunkin parista muutamaan päivään verran aikaa, eli ne ovat kenttätyömäärältään myös tasa-arvoisia. Hanhiojan peltoalueella käytiin kahtena eri kenttätyöpäivänä, joulukuussa 2020 ja maaliskuussa 2021, joten aineiston keruussa vuodenaajan vaihtelu saattoi tuoda omat etunsa aineiston saamiseen. Salorannan peltoalueella on tehty inventointia ja prospektointia useina eri vuosina ja vuodenaikoina, joten Salorannan löytöaineisto ei aivan samalla tavalla vertaudu muihin, koska pellostä on pidemmältä ajalta materiaalia. Pintapoiminta on metodina helposti uusittava, ja olisi mielenkiintoista käydä kaikilla pelloilla tarkistamassa, miltä pellon pinta näyttää.

Jokainen tutkimukseen valittu pelto käytiin mahdollisimman tarkasti läpi. Tavoitteena oli niin kattava pintapoiminta ja metallinilmaisinspektointi kuin se ajan sallimissa rajoissa oli vain mahdollista. Kaikki pellot käytiin systemaattisesti useaan kertaan läpi. Lähes jokainen löytö otettiin paikkatietoineen talteen, mutta poikkeuksia tehtiin selvän modernin roskan, kuten sinappituubien, suhteen. Löytökeskittymien löytyminen pelloilta ei siis johdu siitä, että peltoja olisi käyty suppeasti läpi, löydöt todella ovat peltoalueella

keskittyneet juuri levintäkartoissa esitetyllä tavalla. Löytötiheillä alueilla aikaa käytettiin hieman enemmän, jotta pellon pinnassa havaittavissa olevat löydöt saataisiin mahdollisimman tarkasti talteen. Alueilla, joilla löydöt alkoivat vähenemään, jopa loppuivat kokonaan, liikuttiin ripeämmin. Jos löytötiheyttä taas havaittiin, käytettiin alueen pintapöimintään taas enemmän aikaa. Kenttätöitä tehtäessä pyrittiin koko ajan siihen, että eri peltoalueiden löytöaineistot olisivat mahdollisimman samalla tavalla kerättyjä, jotta niitä voisi vertailla toisiinsa.

Tutkimukseen valikoiduista ja tutkituista neljästä peltoalueesta siis kaksi, Saloranta ja Hanhioja, on tulkittavissa selkeästi myöhäisrautakautisiksi asuinpaikoiksi. Ravattulassa sijaitsevan Mattilan peltoalueen löytökeskittymän tulkitsisin kuuluvan osaksi Salorannan pellolta havaittuun rautakautiseen asuinpaikkaan. Mattilan löytökeskittymä sopii aineistonsa perusteella esimerkiksi Salorannan asuinpaikan yhdeksi toiminta-alueeksi.

Moision Alitalon löytöaineiston ja -keskittymän tulkinta puolestaan osoittautui hyvin haastavaksi. Aineisto ei ollut muiden peltojen aineistoihin verrattuna yhtä selkeä ja monipuolinen. Sen läheltä ei myöskään tunneta rautakautista asuinpaikkaa, joka toisi selkeyttä havaittuun löytökeskittymään. Moision Alitalon pitkä asutusjatkumo tekee aineiston tutkimisesta haastavan, koska historiallinen aineellinen materiaali häiritsee huomattavasti löytöaineiston tulkintaa. Aineistossa oli suhteellisen vähän esimerkiksi historiallisen ajan keramiikkaa ja lasia, mutta pellolla ja sen ympäristössä oli hyvin runsaasti tiiltä, joka kuuluu selkeästi tontilla sijainneisiin jo purettuihin rakennuksiin.

Pelloilta kootuissa aineistoissa nuoremman aineiston sekoittuminen esihistorialliseen aineistoon on melko merkittävä ongelma. Jokaiselta tässä tutkimuksessa prospektoidulta pellolta on löytynyt löytöjä mahdollisesti kivikaudelta aivan nykypäivään saakka. Aineistoa tutkittaessa ja tulkittaessa on tehtävä jonkinlainen rajausta siitä, mitä aineiston perusteella halutaan saada selville. Kenttätöitä tehtäessä taustalla on kuitenkin usein jokin tarkoitus tai tutkimuskysymys, joka ohjaa kenttätöitä. Tämänkin tutkimuksen kenttätöitä jollain tapaa ohjasi se, että kerättyjen aineistojen perusteella oli tarkoitus kirjoittaa niistä tämä tutkimus. Sen vuoksi kenttätöiden eri vaiheisiin ja metodeihin kiinnitti normaalia enemmän huomiota.

Tämän tutkimuksen kenttätöiden aikana talteen otettiin myös moderneja löytöjä, mahdollisista traktorinosista nappeihin ja 1900-luvun markkoihin. Modernit löydöt ovat myös osa peltojen löytöaineistoa, eikä niitä voi täysin heittää pois, koska niin tekemällä

voisi tuhota tulevaisuuden potentiaalista tutkimusaineistoa. Pelloilta on siis poimittu talteen paikkatietojen kanssa esimerkiksi moderneja nappeja, jos joskus olisikin tarve verrata modernin aineiston levintää esihistoriallisen aineiston levintään, tai jos olisi halua tutkia moderneja löytöjä peltoalueilta.

Tähän tutkimukseen löytöaineisto rajattiin ajallisesti niin, että levintäkarttoihin jätettiin vain rautakautiset tai rautakautiseksi tulkitut löydöt. Löytöjen tällainen luokittelu ei ole myöskään aivan yksinkertaista, koska esihistoriallinen löytöaineisto pelloilta voi muistuttaa joitain modernimpia löytöjä. Aikaisemmin mainittu palaneen saven ja tiilen tunnistamisen on yksi tällainen ongelma. Toinen ongelmallinen löytöryhmä on erilaiset epämääräiset metallilöydöt, kuten moderni kuparilevy ja esihistoriallinen pronssipelti.

Joissain tapauksissa modernin kuparilevyn tunnistaminen esihistoriallisesta pronssipelistä on hyvin yksinkertaista, mutta joissain tapauksissa se on ollut erittäin haastavaa. Pronssipellin tunnistaminen vaatii runsaasti kokemusta rautakautisesta löytöaineistosta, ja tähän tutkimukseen olen saanut jokaisen löytöaineiston osalta apua hankalimpien löytöryhmien, kuten pronssipellin ja palaneen saven, tunnistamiseen. Lopulta kaikki epämääräisempien löytöjen tunnistaminen on vain löytöluetteloa tekevän henkilön tulkinta esineestä, mikä ei välttämättä ole lopullinen totuus.

Asuinpaikoiksi tulkitut löytöaineistot täyttivät tietyt asuinpaikoille yleensä asetetut löytökriteerit. Mitään tarkkoja kriteerejä asuinpaikka-aineistoille ei ole tehty, mutta useita raportteja ja kirjallisuutta lukemalla sai melko hyvän kuvan siitä, mitä yleisesti pidetään asuinpaikkalöytöinä ja miksi. Asuinpaikkalöydöiksi liitetään löydöt, jotka liittyvät ihmisten arkiseen, mahdollisesti pysyvämpään asumiseen. Esimerkiksi Vuorinen kirjoittaa, että asuinpaikoille oleellisia löytöjä ovat esimerkiksi ruoanlaittoon, -nauttimiseen ja ruoan varastointiin liittyvät löydöt eli saviastioiden palat (Vuorinen 2009: 12, 146).

Keramiikkaa löytyi jonkin verran kaikilta paitsi Mattilan peltoalueelta. Toisaalta Mattilan peltoaineisto ei ole pintapöimintä-aineistonsa osalta riittävän edustava, jotta voisi tyhjentävästi todeta, että alueella ei ole keramiikkaa. Pintapöiminnan olosuhteet olivat huonot, mikä voi vääristää Mattilan peltoaineistoa jonkin verran. Moisio Alitalon peltoaineiston keramiikka oli puolestaan hyvin epämääräistä ja katkelmallista. Edustavuudessaan Alitalon ja Mattilan pellot eivät ole samalla tasolla kuin Hanhiojan ja Salorannan löytöaineistot.

Salorannan ja Hanhiojan keramiikka-aineiston pohjalta voi selkeästi tehdä sen tulkinnan, että alueella on ollut pysyvämpää rautakautista asutusta. Molemmilta peltoalueilta on myös löydetty savikiekkojen katkelmia, jotka ovat keramiikan tapaan asuinpaikoille tyypillinen löytö. Saviset painokiekot viittaavat kotitaloustoimintaan, kuten esimerkiksi kutomiseen.

Asuinpaikkatulkintaa tukee Salorannan ja Hanhiojan ja peltoalueilla myös aineistossa oleva palanut savi, savitiiviste sekä kuonaantunut savi. Palanutta savea ja savitiivistettä on käytetty erilaisissa rakenteissa, kuten seinissä, katoissa ja tulisijoissa (Vuorinen 2009: 40). Asuinpaikoilla on ollut monenlaisia rakennuksia. Asuinrakennusten lisäksi on ollut erilaisia varastorakennuksia sekä mahdollisia eläinsuojia. Rakennusten käyttöikä on saattanut olla lyhyt ja niitä on saatettu uusia suhteellisen useinkin. Rautakautisista rakennuksista ei luonnollisestikaan ole enää maan pinnalle näkyviä jälkiä yhdelläkään tutkitulla peltoalueella.

Palanut savi on levittäytynyt hyvin tasaisesti koko Salorannan ja Hanhiojan löytökeskittymien alueille. Palaneen saven kanssa kyseisillä peltoalueilla on vastaavasti levittäytynyt esimerkiksi keramiikka, joten on oletettavaa, että kyseiset löytöryhmät liittyvät samaan toimintaan. Pysyvät rakennukset ja ihmisten arkeen liittyvä toiminta, kuten ruoanlaitto kuuluvat merkittävästi yhteen. Molemmat myös viittaavat pysyvään asutukseen alueella.

Korujen ja sulaneen pronssin on usein ajateltu liittyvän esihistoriallisiin kalmistoihin. Yksittäiset pelloilta löytyneet korut määritellään helposti myös vain irtolöydöiksi. Osa tutkittujen peltoalueiden löytöaineistojen koruista on osittain sulaneita. Ne voivat olla peräisin kalmistoista ja raaka-ainemateriaalia pajassa. Tutkittujen peltojen löytöaineistoissa on runsaasti esimerkiksi pronssipeltiä, pronssivartaita, sulanutta pronssia, epämääräisempiä pronssiesineitä sekä muita vastaavia. Tällaiset edellä esiteltyt löydöt voivat liittyä myös rautakautiseen pajatoimintaan (esim. Taavitsainen 1991:10–11). Sepän paja voi olla osa rautakautista asuinpaikkaa. Paja on valmistuspaikka, ja siten se voi olla asuinpaikkaan kuuluva toiminta-alue. Mattilan peltoalueen löytöaineisto esimerkiksi viittaisi tulkintani mukaan Salorannan peltoalueelta tulkittuun asuinpaikkaan ollen tähän asuinpaikkaan kuuluva toiminta-alue. Korujen liittyminen kalmistoihin tässä tutkimuksessa olevissa löytöaineistoissa on hyvin epätodennäköistä, koska ei ole

kovinkaan mahdollista, että jokivarsien savisilla peltoalueilla ja rantatörmillä olisi ollut kalmistoja.

Lisäksi korut ovat olleet osa ihmisten pukeutumista, ne ovat mahdollisesti olleet ihmisten henkilökohtaista omaisuutta. Pukeutumisella, johon myös korut liittyvät, on voitu viestittää esimerkiksi sosiaalisia rooleja yhteisössä (Vuorinen 2009: 194). Vuorinen jatkaa, että pukeutumisella on toisaalta saatettu myös haluta erottua muusta yhteisöstä. Löytöaineistoissa on runsaasti monenlaisia koruja, joista etenkin ketjulaitteita ja helmiä on perinteisesti pidetty naisten pukeutumiseen kuuluvina asusteina (Raninen & Wessman 2015: 317). Voidaan olettaa, että jos ihmisiä oleskelee jollain alueella pitkiä aikoja, jää heistä monenlaisia jälkiä maahan. Vaatteisiin ripustetut korut ovat esimerkiksi voineet irrota ja pudota, ja näin ne ovat saattaneet päätyä maahan.

Koruihin vertautuvia ihmisten arkistesti käyttämiä tavaroita ovat myös rahat, joiden katkelmia on Salorannan ja Hanhiojan pelloilta. Hanhiojan, Mattilan ja Salorannan peltoalueilta löytyi myös pronssisia rautakautisiksi tulkittuja punnuksia. Jonkinlainen, pienempi- tai suurempimuotoinen, kaupankäynti on varmasti myöhäisrautakaudella kuulunut osaksi ihmisten elämää.

Neljästä peltoalueesta kolme, Mattila, Hanhioja ja Saloranta, voi melko varmasti löytöaineistojen perusteella ajoittaa myöhäiselle rautakaudelle. Alitalon löytöaineisto ei ole näin helposti tulkittavissa, eikä löytöaineiston ja sen levinnän perusteella voi sanoa varmaa määritelmää keskittymän luonteesta. Jonkinlaista, mahdollisesti asutukseen viittaavaa esihistoriallista, osittain rautakautista, ihmistoimintaa alueella on ollut. Mutta sen ajoitusta ei voi määritellä kovin tarkasti, koska ajoittavia löytöjä on aineistossa vain pari kappaletta, eikä pari löytöä ajoita koko aineistoa. Ajoittavilla löydöillä on yleensä jokin muoto tai tyyli, joka on yleisesti hyväksytty ja käytetty (Lavento 2008: 237–240). Tällaisia muotoja ja tyyliä voi olla käytetty esimerkiksi aseiden ja korujen luokitteluun.

Salorannan ja Hanhiojan löytöaineistoja, jotka ovat tämän tutkimuksen kattavimmat asuinpaikka-aineistot, edustavat mahdollisesti tyypillistä peltoasuinpaikkaa Aurajokilaaksoalueella. Molemmat aineistot vertautuvat hyvin toisiinsa. Aineistot ovat runsaita ja melko rikkaita, ja ne viittaavat siihen, että alueella on ollut pysyvää asutusta, jolla on ollut vaurautta ja suhteita muualle. Tällaisista kauppasuhteista kertovat aineistossa olevat ulkomaisten hopearahojen katkelmat. Niiden perusteella ei voi tietää

mitä reittiä ovat tulleet, kuinka monien käsien kautta ne ovat päätyneet varsinaissuomalaiseen saveen, mutta olemassaolollaan ne kertovat, että kauppaa on käyty ja suhteita on ollut. Nuoremmalla rautakaudella merkittävän kauppaverkoston, idäntien, kautta käytiin runsaasti kauppaa. Islamilaisia hopearahoja kulki idäntietä pitkin laajalle, esimerkiksi Suomeen ja muihin Pohjoismaihin (Raninen & Wessman 2015: 327–329). Idäntien kautta kauppaa käytiin runsaasti noin 800-luvulta 1000-luvulle, hopearahojen virtaus alkoi tyrehtyä 900-luvun aikana (Oravisjärvi 2021: 6). Raninen ja Wessman jatkavat, että kaupankäynnin loppumisen seurauksena esimerkiksi viikinkiaikainen kukoistava kaupunki Birka katosi. Kaupankäynti ei kuitenkaan täysin loppunut myöhäisrautakaudella, idän sijaan kauppaa alettiin käymään läntisten valtakuntien kanssa.

Näiden aineistojen perusteella voi tehdä varovaisia yleistyksiä siitä, minkälaista asutus on myöhäisrautakaudella mahdollisesti ollut Aurajokilaakson rantatörmillä. Kaupankäynti viittaisi esimerkiksi siihen, että aluetta asuttaneilla yhteisöillä on ollut yhteyksiä muihin yhteisöihin, joiden kanssa on mahdollisesti voitu käydä kauppaa. Kaupankäyntiin käytetyt esineet, kuten rahat ja punnukset viittaavat siihen, että asuinpaikan asukkaat ovat käyneet jonkin asteista kauppaa muiden kanssa. Varsinaiseksi kauppapaikoiksi en yhtäkään tämän tutkimuksen peltoaluetta kuitenkaan määrittäisi.

Luonnollisestikaan ei ole mahdollista inventoinnin ja prospektoinnin avulla selvittää, millaisissa rakennuksissa ihmiset ovat Aurajokilaaksoalueella asuneet tai kuinka paljon ja minkälaisia rakennuksia on kuulunut yhteen asuinpaikkaan. Tällaisen selvittäminen vaatisi laajamittaista kaivinkonekaivamista. Alueelta pitäisi poistaa todella laajalta alueelta pintamaat, jotta mahdolliset liesi- tai paalurakenteet tulisivat esille. Eikä mahdollisia rakenteita ole välttämättä säilynyt, koska maata on voitu käyttää eri tavoin satoja vuosia, ja esihistorialliset kulttuurikerrokset ovat usein hyvin ohuita (esim. Lähdesmäki 2000: 205). Lähdesmäki jatkaa, että rakenteiden puuttuminen vaikeuttaa olennaisesti tulkintaa, koska pellostä löytynyt materiaali on hyvin katkelmallista.

Rakenteiden puuttumisen ja ajoittamisen ongelmat liittyvät enemmänkin löytöaineistoon, joka on melko suppea, kuten tämän tutkimuksen Alitalon ja Mattilan peltoaineistot. Selkeä ja runsas löytökeskittymä on monin eri tavoin tulkittavissa, kuten olen edellä (ks. esim. luvut 5.1. & 5.4.) esittänyt. Täytyy kuitenkin muistaa, että pintapöimintana kerätty aineisto ei ole alkuperäisessä kontekstissaan. Tämä kuitenkin herättää kysymyksen, onko

arkeologisen löydön arvo menetetty, jos se ei ole alkuperäisessä löytöpaikassa, niin sanotusti *in situ* (Nissinaho 1988: 24–26, 33–35). Maahan tarkoituksella kaivettuja esihistoriallisia esineitä tai rakenteita on loppujen lopuksi melko vähän. Arkeologisesta aineistosta suurin osa päätyy maahan niin sanotusti ihmisten elämän sivutuotteena (Suhonen 2008: 144). Usein kaivauksissa saatavaa aineistoa käsitellään stratigrafian kautta. Pelloilla ei ole selkeitä kerrosrakenteita, ja tämän vuoksi tällaisia löytöjä ei aina ole pidetty suuressa arvossa, koska niiltä puuttuu stratigrafinen konteksti (Paulsson 1999: 45).

Useimmat löydöt, jotka löydettyänsä vaikuttaisivat olevan niin sanotusti paikallaan, on jonkin prosessin kautta päätyneet maan alle. Jos ajatellaan esimerkiksi saviastioiden paloja asuinpaikalla, jota kaivetaan perinteisin arkeologisin metodein, voidaan kysyä, onko saviastioiden palat tarkoituksella laitettu maan alle vai ovatko ne päätyneet sinne erilaisten prosessien kautta. Onko esimerkiksi luonnollisten prosessien kautta maahan päätynyt esine niin sanotusti oikeassa löytöpaikassaan? Esimerkiksi erilaiset kätkölöydöt ovat tässä suhteessa erilaisia tulkinnaltaan, koska ne on voitu tarkoituksella kätkeä maahan, jolloin ne ovat maan alla lopullisessa sijoituspaikassaan, joten niiden löytöpaikka on myös alkuperäinen.

Kiinteän muinaisjäännöksen määrittely on joskus haastavaa, ja usein sen toteamiseen vaaditaan, että on olemassa kiinteitä rakenteita. Suhonen (2008: 129–130) toteaa, että ”muinaisjäännös on kokonaisuus, jonka keskeisiä osia ovat rakenteet ja kulttuurikerrokset”. Hän jatkaa, että kiinteä muinaisjäännös on syntynyt ”omalle paikalleen”. Tällaisia on tavallisimmin erilaiset kivirakenteet, kuten hautaröykkiöt. Tämän tutkimuksen yhteydessä havaitut löytökeskittymät nostavat esiin kysymyksen, voiko suureksi osin pintapoimintana kerätty aineisto olla kiinteä muinaisjäännös. Muinaisjäännökset ovat yhden tulkinnan mukaan maassa säilyneitä ihmisen toiminnasta syntyneitä paikkoja (Miettinen 2000: 13). Usein kuitenkin muinaisjäännöksen määrittelyä vaaditaan jokin kiinteä rakenne joko maan päällä tai alla. Muinaisjäännöksen voisi sanoa olevan yleisesti ottaen paikka, jossa on merkkejä muinaisesta ihmistoiminnasta ja arkeologista aineistoa. Nissinaho esimerkiksi käyttää pro gradu -tutkielmassaan termiä *pintamuinaisjäännös* (Nissinaho 1988: 4).

Pelloilta havaittavat asuinpaikat ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä siinä missä erilaiset kiviröykkiötkin. Ne ovat selkeä osoitus pysyvästä ja kiinteästä esihistoriallisesta

asutuksesta, vaikka maan pinnalle havaittavia merkkejä muinaisesta asutuksesta ja ihmistoiminnasta ei olisikaan. Pelloilla varsinaiset kulttuurikerrokset ovat myös voineet tuhoutua, mutta jos pellon pinnasta on havaittavissa suuret määrät esimerkiksi keramiikkaa ja palanutta savea, voisi ajatella, että ennen alueen ottamista peltokäyttöön maan alla on ollut jonkinlainen kulttuurikerros. Kulttuurikerroksen sisältämä aineisto ei vain katoa tai menetä merkitystään, kun sen niin sanottu alkuperäinen konteksti särkyy.

Järjestelmällisen tutkimuksen seurauksena havaittavat löytökeskittymät osoittavat sen, että alueella on ollut esimerkiksi rautakautista ihmistoimintaa. Tämän työn peltoaineistoissa voi havaita myös sen, että asutus on jatkunut erilaisten esinetyyppien, kuten tietynlaisten korujen, perusteella jopa satoja vuosia. Asuinpaikka on tulkittavissa asuinpaikaksi ilman kiinteitä rakenteitakin, mahdollisten löytökeskittymien kautta. Asuinpaikkoja on ennenkin määritelty peltoalueille ilman varsinaisia rakenteita, näin on sekä Alitalon että Hanhiojan peltoalueiden lähistössä.

Hanhiojan 2000-luvun alun inventointi ja silloin havaitun asuinpaikan määrittelyminen kuitenkin osoittaa sen, kuinka paljon tarkempaa inventointia peltoalueet vaatisivat, jotta niiden todellinen tutkimuspotentiaali tulisi esiin. Pari iskosta tai keramiikan palaa ovat liian pieni aineisto, jonka perusteella tehdä tulkinta mahdollisen asuinpaikan laajuudesta. Tämä näkyy Hanhiojan tunnetulla asuinpaikalla todella selvästi. Droonilla vuonna 2021 otetuista ilmakuvista voi hyvin havaita pellon pinnassa selkeitä tummia läikkiä, joita kävely- ja pyörätie leikkaa. Peltoa inventoidessa pellon ja ojan leikkauksen profiilissa oli jopa ilman metallinilmaisinta havaittavia koruja sekä keramiikkaa. Kävely- ja pyörätien rakennustöiden aikana ei tehty havaintoja muinaisjäännöksestä (Kuusinen 27.1.2021). Kuitenkin tämän tutkimuksen yhteydessä tehtyjen inventointien perusteella voi todeta, että kävely- ja pyörätietä rakennettaessa tuhottiin osa Hanhiojan rautakautista asuinpaikkaa.

Hanhiojan rautakautisen asuinpaikan esimerkki osoittaa sen, kuinka jotkin inventointimenetelmät ovat nykyään riittämättömiä. Peltojen inventoinnin ja prospektoinnin pitäisi olla paljon systemaattisempaa ja laajempaa, jotta niiden perusteella voisi tehdä varmoja tulkintoja alueen ajoituksesta, luonteesta ja funktiosta. Tämän tutkimuksen löytöaineistot ja levintäkartat osoittavat sen, kuinka systemaattisen inventoinnin ja prospektoinnin perusteella voi tehdä paljon tarkempia ja parempia tulkintoja muinaisjäännöksen alueen rajoista ja ajoituksesta. Peltoalueilta kenttätöiden

yhteydessä saadut tulokset myös näyttävät sen, miten peltoalueita tulisi tutkia, jotta niiltä saataisiin tarvittavat tiedot alueen luonteen määrittämiseksi.

Systemaattisen tutkimisenkin jälkeen peltoaineistojen tulkinta voi olla todella haastavaa niin kuin Moision Alitalon peltoaineisto tässä tutkimuksessa osoitti. Erilaisen löytöesineistön laaja paikkatietojen talteen kerääminen mahdollistaa niiden levinnän myöhemmän tarkastelun ja tulkitsemisen. Levintäkartat auttavat todella paljon mahdollisen muinaisjäännöksen alueen rajaamisessa. Ne mahdollistavat esinekohtaisen tarkastelun sekä esimerkiksi keramiikan ja palaneen saven korrelaation tarkastelun, mikä voi helpottaa alueen luonteen tulkintaa.

Peltoalueiden tutkimisessa pääasioiksi nousevat järjestelmällisyys ja paikkatiedot. Tutkittavat peltoalueet on käytävä läpi niin systemaattisesti kuin mahdollista, mahdollisesti useampaan eri kertaan. Pintapöiminnan tai metallilmaisinspesektöinnin kautta havaitut löydöt tulee ottaa talteen tarkoin paikkatiedoin, jolloin aineistoa voi tarkastella monipuolisesti ja tarkasti kenttätöiden jälkeen. Näillä tavoilla voidaan saada pelloista irti niin paljon tietoa kuin ilman laajasti kajoavaa kaivamista on mahdollista. Mitä useammalta pellolta saadaan tämän tutkimuksen kaltaisia laajoja aineistoja, sitä paremmin voimme ymmärtää minkälaisia asuinpaikkoja nykyisillä peltoalueilla on muinoin ollut ja miten niitä voi suojella. Tarkka paikkatietojen kerääminen myös mahdollistaa aineiston ja alueen myöhemmänkin tutkimuksen. Tallennettujen paikkatietojen avulla on mahdollista uusia tutkimuksia samalla alueella ja verrata uutta aineistoa vanhaan aineistoon. Pelloilta kerättyä aineistoa voi tutkia monin tavoin. Kattavan tulkinnan saamiseksi aineisto tulee käydä huolellisesti läpi. Löydöistä tulee tehdä kattava löytöluettelo, ja löydöt tulisi tunnistaa mahdollisimman tarkasti, jotta niiden perusteella voisi tehdä tulkintoja ajoituksesta. Kaikki löydöt eivät ole tarkasti ajoitettavissa, mutta useita löytöjä on mahdollista ajoittaa melko tarkasti esimerkiksi tunnistettavan tyyppin perusteella. Muita aineiston esihistoriallisia löytöjä voi olla mahdollista ajoittaa muun löytöaineiston ajallisen kontekstin kautta.

Tässäkin työssä on mainittu, että asuinpaikan määritelmä on usein hyvin laaja ja joustava. Tutkijoilla on vaihtelevia käsityksiä siitä, mikä asuinpaikka on ja minkälaisia kriteerejä alueen täytyy täyttää, jotta se olisi asuinpaikka. Selkeää kuitenkin on, että asuinpaikkalöydöiksi lasketaan arkiseen elämään liittyvät esineet, kuten esimerkiksi keramiikka, sekä rakenteisiin liittyvät löydöt, kuten palanut savi. Se, mikä on riittävä

määrä kyseisiä löytöjä asuinpaikan määrittelemiseksi, on oma kysymyksensä. Hyvin pieni määrä kyseisiä löytöjä ei riitä asuinpaikan määrittelyyn. Tällaiset vähäiset löydöt kertovat vain sen, että alueella on ollut jonkinlaista esihistoriallista ihmistoimintaa. Laajamittaisemmassa inventoinnissa saatuja suurempia löytöaineistoja voi puolestaan jo tutkia monipuolisemmin ja tarkemmin, jolloin niiden perusteella voi tehdä tulkintoja. Mitään tarkkoja määriä asuinpaikan kriteeriksi ei voi sanoa, ja merkittävämpää onkin se, miten aineisto on levittäytynyt alueelle ja kuinka paljon sitä esiintyy tietyllä alueella. Muut löydöt, kuten erilaiset metallilöydöt, täydentävät tulkintaa ja saattavat mahdollistaa alueen tarkan ajoittamisen.

Joskus ajoitusongelmaan on myös mahdollista saada vastauksia erilaisin luonnontieteellisin menetelmin. Saviastioiden palojen sisäpinnoilla on voinut säilyä jonkin verran karstaa, josta voidaan tehdä radiohiiliajoitus.

Arkeologisessa tutkimuksessa arkeologi usein itse kokoaa aineistonsa, mahdollisesti alusta saakka. Löydöt ovat olemassa, vaikka niitä ei tutkijat koskaan löytäisi. On usein sattuman varaista, että tutkija päätyy löytämään kyseiset löydöt (Tuovinen 2000: 35–36). Tuovinen jatkaa, että viimekädessä tutkija tekee löytöjen perusteella tulkinnan, ja tulkinta riippuu paljon tutkijan omista intresseistä tai kyvyistä tulkita ja havainnoida asioita.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan kysymykseen, onko peltoasuinpaikkoja mahdollista tutkia kattavasti inventoimalla ja prospektoimalla. Lisäksi tarkoituksena oli pohtia, onko sellaisen tutkiminen järkevää. Tämän tutkimuksen kenttätöiden tulokset osoittavat, että peltojen systemaattinen inventointi ja prospektointi sekä aineiston tarkka tutkiminen esimerkiksi levintäkartin ovat todella toimivia metodeja peltojen tutkimiseen. Pelloilta havaitut keskittymät on mahdollista ajoittaa melko tarkasti, ja niiden luonteet ja funktiot ovat löytöaineiston perusteella myös määriteltävissä. Tämä kuitenkin vaatii, että alueita tutkitaan laajasti ja järjestelmällisesti.

Peltojen löytöaineisto ei tulosten valossa ole lähtökohtaisesti täysin tuhoutunutta, eikä niiden tutkimuksellista arvoa pidä sen vuoksi vähätellä. Löydöt liikkuvat pellossa maankäytön seurauksena, mutta kuten edellä on esitetty, löydöt eivät liiku niin merkittäviä matkoja, että niiden perusteella ei voisi tehdä tulkintoja alueen muinaisesta käyttötarkoituksesta.

7. LOPUKSI

Nykyisissä pelloissa ja niiden pinnalla odottaa tutkijoita valtavan suuri tutkimusaineisto. Peltojen tutkimista on pitkään aliarvostettu, ja tutkimus on pitkään ollut jumiutuneena paikoilleen. Esimerkki luutuneesta oletuksesta on se, että asuinpaikat sijaitsisivat vain muualla kuin pelloilla, ja tämä haittaa tutkimusta. Uusien kenttätöiden ja lisääntyneen metallinilmaisinharrastuksen myötä pelloilta löytyy koko ajan runsaammin esihistoriallista aineistoa, jota ei voi vain sivuuttaa irtolöytöinä.

Kehittyneillä inventointimenetelmillä peltojen tutkimuspotentiaali on mahdollista saada kattavammin käyttöön. Kun näillä metodeilla tutkitaan peltoalueita enemmän, voidaan niillä mahdollisesti olevia muinaisjäännöksiä rajata paljon paremmin. Tämä puolestaan mahdollistaa muinaisjäännösten paremman suojelemisen. Tällä hetkellä peltoasuinpaikkoja tuhoutuu varmasti jatkuvasti esimerkiksi metallinilmaisinharrastajien vuoksi, koska pelloille saa vapaasti maanomistajan luvalla mennä kaivelemaan.

Ilman tarkempia tarkastuksia ei voi tietää, onko pellossa mahdollisesti muutakin kuin neljäsosa dirhemi tai karhunhammasriipus. Tällaiset löydöt voivat olla oleellisia osia pellon löytöaineistoa, ja ne voivat olla tärkeä osa pellon mahdollisen muinaisjäännöksen ajoittamisessa. Metallinilmaisinharrastajien pelloista viemät löydöt ovat pois peltojen täydestä tutkimuspotentiaalista. Olisi todella tärkeää pelloilla sijaitsevien muinaisjäännösten suojelun kannalta saada irtolöytöpaikkoja kunnollisen suojelun piiriin, jotta ne eivät tutkimuksen näkökulmasta tuhoutuisi. Peltojen tutkimista on pitkään pidetty vähemmän arvokkaana, osittain siksi, että pellot ovat voineet olla pitkiä aikoja käytössä, ja niiden sisältämä aineisto on liikkunutta ja mahdollisesti osittain särkynyttä.

Kuten Nissinaho pro gradu -tutkielmassaan sanoo, peltoja ei voi mitenkään ohittaa mahdollisina tutkimusalueina. Ne eivät ole mitenkään vähemmän arvokkaita tai lähtökohtaisesti jo tutkimuskelvottomia. Vanhojen jumiutuneiden käsitysten vuoksi peltoja ei ole riittävästi inventoitu ja tutkittu. Tilanteeseen tulisi kiinnittää runsaasti huomiota, koska vaikuttaa siltä, että metallinilmaisinharrastajat löytöineen ovat menneet vauhdilla suomalaisen arkeologisen tutkimuksen ohi: asutuskuva muuttuu löytöjen myötä paljon nopeammin kuin mihin arkeologinen tutkimus pystyy.

Esihistoriallinen asutuskuva on monin paikoin muuttunut niin suuresti, että monet alueet tulisi ammattiarkeologien toimesta tutkia uudelleen, ja monen alueen asutuskuva tulisi kirjoittaa uusiksi. Hyvin usein ennen autoiksi tai asumattomaksi todetuilta paikoilta

löytyy jatkuvasti uusia esihistoriallisia löytöjä. Arkeologinen tutkimus pohjautuu hyvin vahvasti edelleen kerätyn aineiston tulkitsemiseen ja tutkimiseen. Jos uutta aineistoa ei tutkita tai aktiivisesti kerätä, ei uudenlaisia tulkintoja voi tehdä, eikä tutkimus etene. Vanhojen tulkintojen toistelemisen – esimerkiksi sen, että jollain paikalla ei ole ollut esihistoriallista asutusta – sijaan tulisi nykytutkimuksen valossa todeta, että asutusta ei vielä tutkimuksen puuttuessa tunneta tietyiltä alueilta.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Käytetyt lyhenteet

AM = Ajaloomuseum, Viron historiallinen museo

KM = Kansallismuseo

MJR = Muinaisjäännösrekisteri

MML = Maanmittauslaitos

TYA = Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkisto

Henkilökohtaiset tiedonannot

Jussi Kuusinen, kunnossapitoinsinööri, Liedon kunta, tekniset palvelut. Sähköpostiviesti, 27.1.2021.

Juha Ruohonen, arkeologian yliopisto-opettaja, Turun yliopisto. Suullinen tiedonanto, 18.2.2021.

Juha Ruohonen, arkeologian yliopisto-opettaja, Turun yliopisto. Suullinen tiedonanto, 20.4.2021.

Tietokannat

Maanmittauslaitos. [<https://www.maanmittauslaitos.fi/>] Käytetty 22.10.2021.

Muinaisjäännösrekisteri. [https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx]
Käytetty 26.10.2021.

Tieteen termipankki. [<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Arkeologia:asuinpaikka>]
Käytetty 9.11.2021.

Opinnäytteet

Debenjak-Ijäs, Annukka (2018). *Asutusta etsimässä. Menetelmiä rautakautisen asutuksen paikantamiseksi*. Pro gradu. Helsingin yliopisto, arkeologian oppiaine.

- Korkeakoski-Väisänen, Kristiina (1981). *Manner-Suomen viikinki- ja ristiretkiajan rannerenkaat ja niiden ornamenttiikka*. Karhunhammas 5. Pro gradu. TYA.
- Lehtonen, Kaisa (1996). *Aurajokilaakson rautakautisen asutuksen rakenne ja suhde historiallisen ajan asutukseen*. Pro gradu. TYA.
- Nissinaho, Aino (1988). *Pintapoiminta arkeologisenä havaintoaineiston keruumenetelmänä ja sen soveltaminen Maskun rautakautisen asuinalueen tutkimisessa*. Pro gradu. TYA.
- Mäkelä, Saara (2020). *Peltolöydöistä asuinpaikaksi. Ravattulan Salorannan peltoalueen rautakautisen löytökeskittymän funktion ja luonteen selvittäminen*. Kandidaatintutkielma. TYA.
- Tokoi, Arttu (2020). *Asutuksen jälkiä Kärsämäessä. Asuinpaikan luonne ja sen muutokset kivikauden lopulta rautakaudelle vuosien 2016 ja 2017 kaivaustutkimusten pohjalta*. Pro gradu. TYA.

Tutkimusraportit

- Hirviluoto, Anna-Liisa (1954). *Kaarinan ja Kuusiston pitäjän kiinteät muinaisjäännökset*. Museoviraston arkisto.
- Jokisalo, Sisko & Ruohonen, Juha (2019). *Kaarina, Ravattula, Saloranta. Arkeologinen pintapoiminta ja metallinilmaisinospektointi*. Tutkimusraportin käsikirjoitus. TYA.
- Kivikoski, Ella (1933). *Lieto Hulkkunanmäki. Kalmiston kaivaus 1933*. Museoviraston arkisto.
- Lehtonen, Kaisa (1998). *Kaarinan muinaisjäännösinventointi 1998*. TYA.
- Leppänen, Jere & Mäkelä, Saara (2021). *Lieto Moisio Alitalo 2. Rautakautisen muinaisjäännöksen tarkkuusinventointi 20.–30.2020*. TYA.
- Muhonen, Timo & Tiilikkala, Jasse (2021). *Lieto Marttila, Saukonpuisto ja Lumikko. Tarkkuusinventointi 2021*. Maanala oy. Esiraportti.
- Näränen, Jari (2020). *Raisio Jokipelto. Rautakautisen ja historiallisen ajan löytöpaikan koekaivaus 24.4.-28.6.2019*. Raision museo Harkko.

- Pellinen, Hanna-Maria (2018). *Raision keskusta. Osa-alueinventointi*. Oy Sigillum Ab:n arkisto.
- Ruohonen, Juha (2011). *Kaarina Ravattula Ristimäki. Kivikautisen asuinpaikan ja rautakautisen ruumiskalmiston kaivaus 2010*. TYA.
- Uotila, Kari & Salomaa, Sanni & Tokoi, Arttu & Paukkonen, Nikolai (2020). *Kokemäki - Villiönsuvanto. Arkeologinen kaivaus 23.4.-3.6.2020*. Museovirasto.
- Vanhatalo, Simo (2010). *Kaarina Mattila. Muinaisjäännösalueen kartoitus ja koekaivaus*. Museovirasto.

Tutkimuskirjallisuus

- Kirkinen, Tuija (2008). Spatiaaliset menetelmät. Halinen, Petri & Immonen, Visa Lavento, Mika & Mikkola, Terhi & Siiriäinen, Ari & Uino, Pirjo (toim.) *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus. Helsinki. 272–281.
- Kivikoski, Ella (1951). *Suomen rautakauden kuvasto 2*. WSOY. Porvoo.
- Kivikoski, Ella (1973). *Die Eisenzeit Finnlands: Bildwerk und Text*. Suomen Muinaismuistoyhdistys. Helsinki.
- Kivikoski, Ella (1981). Kaarinan pitäjän esihistoria. *Kaarinan pitäjän historia I osa*. Kaarinan historiatoimikunta. Turku. 11–36.
- Haggrén, Georg (2005). Moisio – kartano – kirkko. Suurtalot ja kristinuskon juurtuminen varsinaiseen Suomeen. *SKAS* 1/2005. 12–26.
- Lavento, Mika (2000). Kohdennetun inventoinnin suunnittelu, tyyppi ja menetelmät. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 17–32.
- Lavento, Mika (2008). Ryhmittelevät menetelmät. Halinen, Petri & Immonen, Visa & Lavento, Mika & Mikkola, Terhi & Siiriäinen, Ari & Uino, Pirjo (toim.) *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus. Helsinki. 236–250.

- Lehtinen, Leena (2000). Vanhat kartat muinaisjäännösinventoinnin apuna. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 50–68.
- Lehtonen, Kaisa (2009). Aurajokilaakson maahan kätkeyty menneisyys. Arkeologinen inventointihanke vuosina 1998–2002. Korkeakoski-Väisänen, Kristiina & Pukkila, Jouko & Lehtonen Hannele (toim.) *Muinaisjäännös ja maisemakohde. Kaksitoista näkökulmaa arkeologisiin ja kasvitieteellisiin tutkimuksiin Liedon Vanhalinnassa ja sen ympäristössä*. Turun ylioppilassäätiö. Turku. 176–202.
- Luoto, Jukka (1984). *Liedon vanhalinnan mäkilinna*. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 87. Suomen Muinaismuistoyhdistys. Helsinki.
- Luoto, Jukka (1988). Esihistoria. *Liedon historia I*. Liedon kunta ja seurakunta. Turku. 59–192.
- Lähdesmäki, Ulla (2000). Esimerkki suppean alueen kokonaisinventoinnista. Liedon Vanhalinnan alueen asutuskuvan tutkimus. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 198–207.
- Mandel, Mati (2017). *Maidla muinaiskalmistu saladused*. Eesti Ajaloomuuseum. Tallinna.
- Miettinen, Mirja (2000). Muinaisjäännöksen määrittämisestä maastossa. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 13–16.
- Oravisjärvi, Jani (2016). *Opas Suomen rahalöytöihin*. Turun museokeskus. Turku.
- Oravisjärvi, Jani (2021). *Dirhemin synty*. Coins & History Foundation. Rauma.
- Paulsson, Jonas (1999). Metalldetektering och Uppåkra. Att förhålla sig till ett detektormaterial. Hårdh, Birgitta (ed.) *Fynden i centrum. Keramik, glas och metall från Uppåkra*. Acta Archaeologica Lundensia series in 8°, vol. 30. Almqvist & Wiksell International. Stockholm. 42–58.

- Raninen, Sami (2017). Pirkkalan Tursiannotkon ja lähiseudun asutus myöhäisrautakaudella 800–1200. Lesell, Kreetta & Meriluoto, Marjo & Raninen, Sami (toim.) *Tursiannotko. Tutkimuksia hämäläiskylästä viikinkiajalta keskiajalle*. Premedia. Helsinki. 11–31.
- Raninen, Sami & Wessman, Anna (2015). Rautakausi. Haggrén, Georg & Halinen, Petri & Lavento, Mika & Raninen, Sami & Wessman, Anna (toim.) *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoria kivikaudelta keskiajalle*. Gaudeamus. Helsinki. 213–365.
- Ribeiro, Artur (2019). Science, Data, and Case-Studies under the Third Science Revolution. Some Theoretical Considerations. *Current Swedish Archaeology* 27. 115–132.
- Ruohonen, Juha (2019). Alttarista muistoristin perustukseksi. Varhaiskeskiaikaisen Ravattulan kirkon kuorin kivirakenne ja sen tulkinta. *Suomen Museo* 126. 6–38.
- Salo, Unto (2008). *Ajan ammoisen oloista. Satakunnan ja naapurimaakuntien esihistoriaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Saloranta, Elina (2000). Iron Age colonization and land use in the river Vähäjoki valley of Turku (Maaria). Glückert, Gunnar & Hakanen, Aimo & Hinneri, Sakari & Nissinaho, Aino & Storå, Nils (edit.) *Sites and settlement. Project Changing Environment - Changing Society*, University of Turku, Åbo Akademi University. Turku. 15–40.
- Seppälä, Sirkka-Liisa (2000). Rautakautiset kohteet -funktion ajoituksen ja sijainnin problematiikkaa. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 192–197.
- Suhonen, Mervi (2008). Arkeologian lähdeaineistot: Menneisyyden fyysinen kulttuuriperintö. Halinen, Petri & Immonen, Visa & Lavento, Mika & Mikkola, Terhi & Siiriäinen, Ari & Uino, Pirjo (toim.) *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus. Helsinki. 129–169.

- Tallgren, A. M. (1933). Hiisi ja Moisio. Yritys muinaissuomalaisen asutus- ja yhteiskuntahistorian selvittämiseksi. *Virittäjä* 37. 319–331.
- Tallgren, A. M. (1944). Maarian esihistoria. *Maarian pitäjän historia I osa*. Maarian seurakunta ja kunta. Maaria. 1–34.
- Tiilikkala, Jasse & Rantanen, Janne (2019). Ilmakuvien aurajokilaakson rautakautisen asutuksen jäljillä. Mustonen, Riikka & Ratilainen, Tanja (toim.) *Pitkin poikin aurajokea. Arkeologisia tutkimuksia*. Turun museokeskus. Raportteja 23. Turun museokeskus. Turku. 43–46.
- Tuovinen, Tapani (2000). Löytö toteuttaa etsijän tahtoa. Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Helsinki. 33–41.
- Vuorinen, Juha-Matti (2009). *Rakennukset ja rakentajat Raision Ihalassa rautakauden lopulla ja varhaisella keskiajalla*. *Annales Universitatis Turkuensis C* 281. Turun yliopisto. Turku.
- Wessman, Anna (2016). Metal Detecting in Finland - An Ongoing Debate. *Open Archaeology* 2016. 85–96.